

PODKARPACKA
EDUKACJA
KULTUROWA

CENTRUM KULTURALNE
w Przemysłu
Instytucja Kultury Województwa Podkarpackiego

Kultura i edukacja kulturowa w województwie podkarpackim – analiza *Desk Research*

Spis treści

Wstęp.....	3
Rozdział I Kultura, edukacja kulturowa i kapitał kulturowy w ujęciu definicyjnym	5
Rozdział II Zarys metody badawczej	14
Rozdział III Ogólna charakterystyka województwa podkarpackiego	17
Rozdział IV Uczestnictwo ludności w kulturze w 2014 r.	23
Rozdział V Edukacja kulturowa w wybranych dokumentach programowych	27
Rozdział VI Infrastruktura kulturalna Podkarpacia.....	41
1. Biblioteki	41
2. Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	55
3. Galerie i salony sztuki	70
4. Imprezy masowe	74
5. Kina stałe.....	78
6. Muzea	83
7. Teatry i instytucje muzyczne.....	94
8. Organizacje i stowarzyszenia działające w obszarze kultury.....	102
9. Szkolnictwo artystyczne.....	107
Rozdział VII Wydatki na kulturę	110
1. Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę	110
2. Wydatki na kulturę w gospodarstwach domowych.....	115
Bibliografia.....	118
Netografia	120
Spis ilustracji, rysunków, tabel, zestawień.....	121

Wstęp

Człowiek jest twórcą kultury i jest tworzony przez kulturę. Nie da się zrozumieć człowieka poza jego kulturą, podobnie jak nie jest możliwe kształcenie, które byłoby edukacją w kulturze, do niej i przez nią. Kultura jest sferą, w której realizuje się człowieczeństwo, jest źródłem i wynikiem tego procesu. Budują ją wartości, wzory normy zachowań, zachowania i ich wytwory. Wszelkie kształcenie związane jest w swej istocie z przygotowaniem do rozumienia, uczenia się i twórczego przekształcania kultury.¹

Dokonujące się przemiany społeczne, związane z pogłębiającym się niejednokrotnie kryzysem w sferze edukacyjnej i wychowawczej, społecznej i gospodarczej, sprawiają, że dotychczas uznawane za uniwersalne wartości, takie jak np. piękno i prawda, straciły na znaczeniu w odbiorze społecznym. Stąd też potrzeba zwrócenia szczególnej uwagi na problemy związane z wychowaniem estetycznym, wychowaniem do uczestnictwa w kulturze. W dobie społeczeństwa konsumpcyjnego na czoło wysuwają się dziś wartości materialne i społeczne. Wydaje się, że edukacja kulturowa zarówno w przeszłości nie była, jak i współcześnie nie jest w pełni doceniana. Można nawet pokusić się o stwierdzenie, że jest, jak twierdzi wielu przedstawicieli pedagogiki kultury, niedoceniana i niejednokrotnie zaniedbywana.²

W niniejszym opracowaniu na potrzeby projektu „Bardzo Młoda Kultura”, przedstawiono dane dotyczące szeroko rozumianej kultury oraz edukacji kulturalnej na terenie województwa podkarpackiego. Analiza *desk research* opierała się na różnorodnych dostępnych materiałach źródłowych, tj. danych statystycznych, dokumentach strategicznych i programowych, artykułach naukowych, literaturze przedmiotu oraz stronach internetowych.

W Rozdziale I przedstawiono różne definicje oraz perspektywy dotyczące kultury oraz edukacji kulturalnej. Dla pełniejszego zrozumienia analizowanych zagadnień zasadne było również przedstawienie pojęcia kapitału kulturowego, który można uznać, za mający wpływ na potrzeby kulturowe oraz również pośrednio na edukację kulturalną.

W kolejnych rozdziałach zaprezentowano zarys metody badawczej jaką posłużono się do przygotowania niniejszego opracowania. Wyjaśniono na czym polega analiza *desk research*, z jakich danych korzysta się w celu przygotowania tego rodzaju opracowań,

---

¹ K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży – problemy i wyzwania*, w: *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Problemy i wyzwania. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Ośrodków Przekazu pod patronatem Marszałka Senatu RP prof. Longina Pastusiaka*. Warszawa 2003. S.27

² S. Kunikowski, *Edukacja kulturalna wobec wyzwań cywilizacyjnych*, w: *Przegląd Pedagogiczny*, Bydgoszcz 2014, nr. 2, s.20-27.

jak można podzielić analizowane dane oraz wskazano podstawowe warunki przeprowadzenia analizy materiałów zastanych.

W Rozdziale III zaprezentowano krótką charakterystykę województwa podkarpackiego. W pierwszej kolejności przedstawiono położenie geograficzne województwa, następnie skupiono się na walorach materialnych i niematerialnych dziedzictwa kulturowego oraz na działalności instytucjonalnej w dziedzinie kultury.

Rozdział IV dotyczący uczestnictwa ludności w kulturze w 2014 r. powstał na podstawie raportu pod tym samym tytułem, opublikowanym w 2015 r. przez Główny Urząd Statystyczny. Zaprezentowano najciekawsze wyniki badania modułowego gospodarstw domowych dotyczące regionu wschodniego oraz województwa podkarpackiego.

W Rozdziale V przeanalizowano ważne dokumenty strategicznie i programowe dla województwa podkarpackiego tj.: Program Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020, Strategię Rozwoju kultury miasta Rzeszowa oraz Strategię Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020. Uwagę w głównej mierze poświęcono informacjom oraz celom strategicznym dotyczącym edukacji kulturowej.

W Rozdziale VI przedstawiono między innymi najważniejsze informacje dotyczące instytucji kultury oraz organizacji pozarządowych działających w zakresie kultury i sztuki na Podkarpaciu. Szczegółowo przedstawiono również dostępne dane statystyczne dotyczące kultury i sztuki. Rozdział składa się z 8 podrozdziałów dotyczących poszczególnych podmiotów działających w zakresie kultury, tj. bibliotek, domów i ośrodków kultury, galerii i salonów sztuki, kin, teatrów i instytucji muzycznych oraz organizacji pozarządowych. Osobny podrozdział poświęcono także imprezom masowym organizowanym w województwie podkarpackim.

Ostatni rozdział opracowania został poświęcony wydatkowi na kulturę w województwie podkarpackim. W tym celu przeanalizowano tabele i załączniki do Uchwały Budżetowej Województwa Podkarpackiego na 2016 r. Analizie podano plan wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w budżecie województwa podkarpackiego oraz przedstawiono szczegółowy plan dotacji dla instytucji kultury na Podkarpaciu.

Rozdział I Kultura, edukacja kulturowa i kapitał kulturowy w ujęciu definicyjnym

Kultura to bardzo niejednoznaczne pojęcie z zakresu socjologii, etnologii, antropologii i wielu innych dziedzin nauki. „W znaczeniu najszerszym kultura obejmuje wszystko to, co w zachowaniu się i wyposażeniu członków społeczeństw ludzkich stanowi rezultat zbiorowej działalności.”³ Posługując się różnymi kryteriami wyróżnić można kilka rodzajów kultury. Ze względu na odbiorców, do których dana kultura kieruje swoje dzieła wyróżnia się kulturę popularną (w której odbiorca jest masowy) i kulturę wysoką (elitarną), skierowaną do węższej grupy pasjonatów, o wyższych oczekiwaniach i bardziej wyrafinowanych gustach.⁴

Wielość definicji kultury, narastające problemy edukacyjne w społeczeństwach wielokulturowych, wreszcie ograniczanie praktyki edukacji kulturalnej do przekazu wiedzy o literaturze, rzadziej – o sztukach plastycznych i muzyce, z równoczesnym dyskutowaniem kryteriów doboru dzieł do przyjętych w programach szkolnych kanonów, wywołują liczne dyskusje o roli i zakresie edukacji kulturalnej w dzisiejszym świecie. Temat ten został podjęty m.in. w 1992 r. w Genewie na międzynarodowej konferencji pedagogicznej. Sformułowano szeroką, opisową definicję kultury, zgodnie z którą kultura jest to zespół cech wyróżniających o charakterze duchowym i materialnym, intelektualnym i efektywnym, właściwych społeczeństwu i grupie społecznej, stanowiących ważny wymiar rozwoju społeczeństw i jednostek.⁵

Warto zwrócić uwagę na pojęcie kultury masowej. Antonina Kłoskowska w książce „Kultura masowa” wyraża swój pogląd, iż zjawisko kultury masowej narasta systematycznie od co najmniej dwóch stuleci jako wtórny produkt rewolucji przemysłowej, industrializacji i urbanizacji. Autorka uważa, iż kultura masowa odnosi się do zjawisk współczesnego przekazywania wielkim masom odbiorców identycznych lub nawet analogicznych treści płynących z nielicznych źródeł oraz do jednolitych form zabawowej, rozrywkowej działalności wielkich mas ludzkich.⁶ A. Kłoskowska wyróżniła dwa etapy rozwoju kultury masowej. Pierwszy etap umasowienia to zwycięstwo filmu jako sztuki i masowego środka

---

³ www.encyklopedia.pwn.pl

⁴ *Analiza desk research. Diagnoza dla Strategii Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa*. Rzeszów 2013.

⁵ K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży – problemy i wyzwania*, w: *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Problemy i wyzwania. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Ośrodków Przekazu pod patronatem Marszałka Senatu RP prof. Longina Pastusiaka*. Warszawa 2003

⁶ Kłoskowska A., *Kultura masowa*, Warszawa 2005, s. 95

oddziaływania, rozwój prasy, a także początek światowej radiofonii. Natomiast drugi etap rozwoju kultury masowej to upowszechnienie się telewizji (od II połowy XX wieku).⁷

W odróżnieniu do kultury popularnej (masowej), kultura wysoka tworzona jest przez najzdolniejszych i najlepiej wykształconych artystów określonej grupy społecznej. Wytwory kultury elitarniej nie są skierowane do wszystkich odbiorców. Na ogół by zrozumieć produkty kultury wysokiej należy mieć określoną wiedzę na przykład z historii lub filozofii przez co kultura wysoka nazywana jest kulturą inteligencji. Zrozumienie dzieł kultury wysokiej wymaga także dużej kompetencji kulturowej i poznawczej. Istotne jest, że kultura elitarna wyróżnia się opozycją wobec kultury popularnej. Ponadto kultura wysoka dotyka w swoich dziełach problemy natury ogólnej, skłania odbiorcę do refleksji co nie często ma miejsce w przypadku kultury masowej.⁸ Kultura wysoka jest rozpowszechniana w społeczeństwie przez rozmaite instytucje w tym szkoły, teatry, opery, filharmonie, muzea czy też galerie sztuki. Działalność tych instytucji można między innymi nazwać edukacją kulturalną.

Trudnymi wyzwaniami dla dzisiejszej edukacji kulturalnej i konkretyzowania jej programu są współczesne tendencje w kulturze, szczególnie dynamiczny rozwój kultury konsumpcyjnej o czym wspomniano wyżej. Wymusza ona kształcenie głównie dla konsumpcji, wychowywanie kolejnych pokoleń konsumentów. Są oni przygotowywani przede wszystkim do funkcjonowania na wolnym rynku. Działalność jednego z najsilniejszych podmiotów współczesnego środowiska wychowawczego, tzn. masowych mediów, w ogromnym stopniu skierowana jest na kreowanie potrzeb, które mogą być zaspokojone właśnie przez media, bądź przez reklamowane za ich pośrednictwem produkty i zachowania. W dyskusji nad mediami i nad kulturą dominują argumenty związane z zyskiem i niezbędnym do jego zwiększania przyciąganiem masowej publiczności. Kluczem do sukcesu wydają się brak wysiłku, proste, mocne emocje motywujące do pożądanых zachowań. Wobec mechanizmów kultury konsumpcyjnej sens edukacji kulturalnej staje pod znakiem zapytania. Jeżeli kultura ma jedynie zaspokajać, a nie kształcić i rozwijać potrzeby kulturalne, pojawia się pytanie, skąd mają się brać te potrzeby. Czy w ogóle są ważne? Czym mają się różnić od innych potrzeb?⁹

Edukacja kulturowa jest pojęciem interdyscyplinarnym. Zawiera w sobie wiedzę z różnych dziedzin co powoduje, że jej jednoznaczne zdefiniowanie jest problematyczne.

---

⁷Tamże

⁸*Analiza desk research. Diagnoza dla Strategii Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa*. Rzeszów 2013.

⁹K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży – problemy i wyzwania*, w: *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Problemy i wyzwania. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Ośrodków Przekazu pod patronatem Marszałka Senatu RP prof. Longina Pastusiaka*. Warszawa 2003

Powoduje to trudność z jednolitym wskazaniem podejścia metodologicznego i praktycznego. Barbara Fatyga¹⁰ proponuje trzy typy definicji pojęcia edukacji kulturalnej. Jednym z nich jest definiowanie i opisywanie edukacji kulturowej jako relacji pionowych, hierarchicznych, w których jedna strona procesu edukacyjnego (nauczająca, przekazująca, wdrażająca lub wprowadzająca) z definicji jest wyposażona w wiedzę-władzę (tak istotną w koncepcjach Michela Foucaulta i Pierre'a Bourdieu), a więc w:

- kompetencje (certyfikowaną wiedzę i umiejętności);
- narzędzia przemocy symbolicznej (instytucje, normy prawne i społeczno-kulturowe oraz sankcje prowadzące w łagodnej wersji do naznaczania nieposłuszeństwa, w ostrej zaś do różnych postaci wykluczenia);
- autorytet państwa (legitymizację i wsparcie finansowe pewnych sposobów myślenia i praktyk kulturowych).

Jak pokazują badania¹¹, jest to niestety na poziomie rzeczywistych praktyk najczęściej spotykany model edukacji i edukacji kulturalnej. W warunkach współczesnych ulega on jednak daleko idącej erozji i wypaczeniu. Doskonale pokazują to przykładowe definicje. Według Katarzyny Olbrycht edukacja kulturalna to praktyka działań edukacyjnych biorąca pod uwagę wielość podmiotów edukujących, dotycząca:

- „bliżej nie zidentyfikowanej kultury” i przygotowania do jej odbioru;
- edukowanie dzieci i młodzieży do odbiorczego (biernego) kontaktu ze sztuką i uczestnictwa w kulturze oraz działaniach amatorskiej twórczości;
- wyraz troski polityków i pedagogów o kulturę jako sferę życia wyodrębnioną z „rozwiązań technokratycznych”.¹²

Zwraca uwagę na tą kwestię również animator kultury, Martyna Tecl-Reibel, która odwiedzając różnorodne ośrodki kultury, rozmawiając z wieloma edukatorami przekonała się, że edukacja kulturowa w wielu przypadkach stanowi dodatek do programu działalności, który nie jest traktowany równorzędnie z głównym programem merytorycznym. W szkołach często jest traktowana jako obowiązek wynikający z podstawy programowej, a współpraca z instytucjami kulturalnymi ogranicza się do wyjść do kina, by obejrzeć film nawiązujący do lektury szkolnej lub wydarzeń historycznych, zazwyczaj Polski, albo do wizyt w muzeum,

---

¹⁰ B. Fatyga B, *Jakiej kultury Polacy potrzebują i czy edukacja kulturalna im ją zapewnia? Raport o problemach edukacji kulturalnej w Polsce dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego*. Warszawa 2009.

¹¹ Por.: B. Fatyga, *Młodość bez skrzydeł. Nastolatki w małym mieście*, OBM-ISNS UW, Warszawa 2001; B. Fatyga (red.), I. Oliwińska, M. Sińczuch, P. Zieliński, *Biała księga młodzieży polskiej, t. 2: Dwie prawdy o aktywności. Uwarunkowania i możliwości działania młodzieży w środowisku lokalnym w perspektywie polityki młodzieżowej Rady Europy. Raport z badań*, wyd. MEN, Warszawa 2005.

¹² K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna – pytania o cel w świetle wielości podmiotów*, 2009.

gdzie uczniowie obcują ze sztuką w jej tradycyjnej formie, która niejednokrotnie nie przystaje do wymagań współczesnego odbiorcy kultury.¹³

Drugi typ opiera się na podejściu uwzględniającym zasoby wiedzy naukowej, a mianowicie na edukacji edukujących. Zazwyczaj jest on realizowany przez udział w kursach, warsztatach i szkoleniach, jednak rzadko kiedy informacje i nowe treści są sprawdzane i realizowane w praktycznym działaniu.¹⁴

Trzeci model podejścia do edukacji kulturalnej opiera się na definicji edukacji popkulturowej i animacji kultury. Oparty jest on na relacji współpracy i dialogu. Edukacja popkulturowa daje przestrzeń do swobodnej wymiany myśli i opinii, porównywania różnic oraz jawi się jako otwarte miejsce spotkań i wymiany między ludźmi, czyli to, co w kulturze najważniejsze.¹⁵

Istotą kultury jest realizowanie i przejawianie się człowieczeństwa tak w sensie uniwersalnym (gdy mówimy o kulturze człowieka), jak w sensie związanym z określoną grupą (gdy mowa jest o przynależności człowieka do poszczególnych kultur na poziomie lokalnym, regionalnym, narodowym, ponadnarodowym itd.). W takim ujęciu istotą edukacji kulturalnej jest przygotowanie do kompetentnego, aktywnego, podmiotowego udziału w kulturze. Cel ten, a tym samym zakres działań składających się na edukację kulturalną, musi być widziany szeroko.¹⁶

Analiza dokumentów międzynarodowych formułowanych od lat 90. XX w. przez UNESCO, a także w różnych gremiach europejskich pokazuje, że przez *edukację kulturalną* rozumie się dziś edukację artystyczną, edukację twórczą, edukację do korzystania z ofert instytucji kultury, oraz edukację służącą kształceniu stosunku do dziedzictwa kulturowego – tożsamości kulturowej, ochrony dziedzictwa kultury własnej i innych, szacunku do różnorodności kulturowej i postaw dialogowych wobec innych kultur. Ostatecznie w wielu aktualnie formułowanych dokumentach do nazwania wszystkich tych zakresów działania używa się coraz częściej formuły *edukacja artystyczna i kulturalna*.¹⁷

Warunkiem kompetentnego i aktywnego udziału w kulturze jest zrozumienie wartości samej kultury i uczestniczenia w niej, odczuwanie potrzeby twórczych i kontaktów z kulturą, zarówno z kulturą popularną, jak wysoką, gotowość do samodzielnych, wolnych wyborów opartych na przyjętych kryteriach i świadomych ocenach. Jak wspomniano wcześniej,

---

¹³ M. Tecl-Reibel, *Ja-Edukatorka*, Centrum Praktyk Edukacyjnych, Poznań 2014. s.3

¹⁴ B. Fatyga B, *Jakiej kultury Polacy potrzebują i czy edukacja kulturalna im ją zapewnia? Raport o problemach edukacji kulturalnej w Polsce dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego*. Warszawa 2009.

¹⁵ Tamże

¹⁶ K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna – potrzeby, uwarunkowania, perspektywy*.

¹⁷ Tamże

najczęściej przyjmuje się, że edukacja kulturowa obejmuje edukację artystyczną (do sztuki i przez sztukę w różnych jej dziedzinach), edukację twórczą, edukację do korzystania z ofert instytucji kultury (przede wszystkim instytucji upowszechniania sztuki, ale coraz częściej – także nauki) oraz edukację kształcącą postawy wobec dziedzictwa kulturowego. Na tę ostatnią składają się: kształcenie tożsamości kulturowej, przygotowywanie do rozumienia i ochrony dziedzictwa kulturowego w pierwszym rzędzie własnego, ale i innych kultur, do respektowania różnorodności kulturowej, do dialogu międzykulturowego.¹⁸

Edukacja kulturowa ma wspierać rozwój własnego człowieczeństwa m.in. poprzez poznawanie własnej kultury i uczestniczenie w niej. Ma również przygotowywać do dialogu i współpracy z innymi, opartym na szanowaniu i rozumieniu drugiego w jego kulturze i poprzez jego kulturę. Edukacja kulturowa jako program działań edukacyjnych nie jest więc dodatkiem do jakiś innych „ważniejszych” działań edukacyjnych, nie jest ich uzupełnieniem. Stanowi, a raczej powinna stanowić centrum działań adresowanych przede wszystkim do młodego pokolenia, ale także szansę dla każdego, kto niezależnie od wieku chce się twórczo rozwijać, pogłębiać właśnie tożsamość kulturową i rozumieć problemy innych kultur.¹⁹

Edukacja kulturowa według listu intencyjnego ministrów KiDN oraz EN z marca 2008 r. to „przede wszystkim kształtowanie i ciągle podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa [...], od kształcenia i doskonalenia zawodowego osób odpowiedzialnych za upowszechnianie kultury i edukacji kulturalnej, po przygotowanie odbiorców, w tym szczególnie dzieci i młodzieży do aktywnego i świadomego uczestnictwa w przestrzeni sztuki”.²⁰ Edukacja kulturowa powinna zapewnić warunki do rozwijania szeroko rozumianej aktywności twórczej w różnego rodzaju instytucjach edukacyjnych, socjalizacyjnych oraz adaptacji społecznej, przez zwiększanie oferty kulturalnej i artystycznej, jak i wzbogacanie działań z obszaru edukacji w instytucjach kultury.²¹ Edukacja kulturowa to nie tylko nauczanie w określonych zachowań uznanych za zgodne z kanonem kulturowym, ale to w dużej mierze tworzenie warunków do rozwijania uczestnictwa w kulturze w postaci kreacji, aktywności twórczej poprzez zwiększanie oferty kulturalnej i artystycznej w różnego rodzaju

---

¹⁸ Tamże

¹⁹ K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży – problemy i wyzwania*, w: *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Problemy i wyzwania. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Ośrodków Przekazu pod patronatem Marszałka Senatu RP prof. Longina Pastusiaka*. Warszawa 2003. S.27

²⁰ List intencyjny MKiDN oraz MEN dotyczący współpracy w zakresie upowszechniania edukacji kulturalnej, podpisany dnia 12 marca 2008 r.

²¹ Tamże

instytucjach. „Obszar edukacji kulturalnej jest szczególnie istotnym – nie osobnym, ale należącym do pola kultury i sztuki obszarem działań. Najnowsze rozumienie edukacji kulturalnej podkreśla możliwość aktywnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w kulturze oraz ich samodzielnego i twórczego działania artystycznego już na poziomie szkolnym”.²² Działanie twórcze dotyczyć mają nie tylko dzieci i młodzieży, ale również innych grup uczestniczących lub nie uczestniczących w kulturze. Edukacja kulturowa powinna być sposobem powrotu lub wejścia w inny obszar aspiracji potrzeb kulturowych odbiorców.

Podsumowując warto wskazać na główne cele edukacji kulturalnej jakie zostały określone podczas konferencji w Genewie z 1992 r:

- wprowadzenie do wiedzy i oceny dziedzictwa kulturowego oraz do uczestnictwa we współczesnym życiu kulturalnym,
- zaangażowanie w procesy upowszechniania kultury,
- uwrażliwienie na równoważną godność kultur i na podstawową więź łączącą dziedzictwo ze współczesnością,
- edukację estetyczną i artystyczną,
- kształcenie do wartości moralnych i obywatelskich,
- przygotowanie do krytycznego korzystania z masowych środków przekazu,
- kształcenie interkulturalne i wielokulturalne.²³

Najważniejszymi środowiskami, które mają realny wpływ na kompetencje kulturalne, jest rodzina i szkoła. Wpływ domu rodzinnego wyznaczony jest poziomem kulturalnych potrzeb, aspiracji i kompetencji dorosłych członków rodziny. Poziom uczestnictwa w kulturze wyznacza, jak pokazują wyniki badań, głównie poziom wykształcenia. Im wyższe i lepsze wykształcenie edukowanych i ich rodziców, tym wyższy poziom uczestnictwa w kulturze, obejmujący kompetencje w zakresie rozumienia wytworów kultury i ich oceny, odwagę podejmowania nowych działań w sferze kultury, głębsze potrzeby kulturalne. Wiąże się to z zagadaniem kapitału kulturowego, które na potrzeby niniejszego opracowania warto przybliżyć.²⁴

Efektywne funkcjonowanie we współczesnym społeczeństwie wymaga aktywnego i świadomego korzystania z różnorodnych przekazów kulturowych. Oznacza to,

---

²² Tamże

²³ I. Wojnar, *Edukacja estetyczna – zmierzch czy szansa?*, w: F. Chmielowski (red.), *Estetyka sensu largo*, Wydawnictwo UJ, Kraków 1998, s. 62.

²⁴ K. Olbrycht, *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży – problemy i wyzwania*, w: *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Problemy i wyzwania. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Ośrodków Przekazu pod patronatem Marszałka Senatu RP prof. Longina Pastusiaka*. Warszawa 2003. S.33

że szczególnego znaczenia nabiera kwestia kapitału kulturowego, którego koncepcję sformułował w latach 70-tych XX w. P. Bourdieu we współpracy z J.-C. Passeronem. Współcześnie w literaturze socjologicznej można spotkać wiele różnorodnych ujęć „kapitału” jakim może dysponować człowiek. Mowa jest o „kapitale ekonomicznym (finansowym)”, „kapitale społecznym”, a także o bliskich koncepcji P. Bourdieu „kapitale cywilizacyjnym” (P. Sztompka)²⁵ lub „kapitale ludzkim” (często omawianym przez ekonomistów).²⁶

„Kapitał kulturowy” stanowi jeden z głównych elementów teorii reprodukcji kulturowej P. Bourdieu i J.- C. Passerona. Badacze ci ujmują kapitał kulturowy jako: *dobra kulturowe przekazywane przez różne rodzinne działania pedagogiczne (DP), których wartość jako kapitału kulturowego jest funkcją dystansu między arbitralnością kulturową narzuconą przez dominujące DP i arbitralnością kulturową wdrożoną przez rodzinne DP w różnych grupach bądź klasach.*²⁷ W odniesieniu do wtórnej pracy pedagogicznej P. Bourdieu i J.-C. Passeron stwierdzają, że *odbiorcy wyposażeni są w adekwatny habitus (tzn. etos pedagogiczny i kapitał kulturowy właściwy grupom i klasom, których arbitralność on odtwarza/reprodukuje).*²⁸ Co ciekawe sam P. Bourdieu w trakcie rozmowy z L. J. D. Wacquant przyznaje, że na podstawie analizy osobliwości kapitału kulturowego (przybierającego formę wcielonego, zobiektywizowanego albo zinstytucjonalizowanego) należałoby raczej posługiwać się pojęciem kapitału informacyjnego, bo tylko takie może oddać „pełnię ogólności” opisywanego zagadnienia.²⁹ Edukację kulturalną należy rozpoczynać od najmłodszych lat. Przez aktywne i twórcze uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych poszerza się kompetencje oraz stwarza się możliwość czerpania przyjemności z obcowania ze sztuką. Oczywiście, na edukację nigdy nie jest za późno, jednakże udział w kulturze i jej oddziaływanie jest różny w zależności od wieku jej odbiorców.³⁰

---

²⁵P. Sztompka odbierając tzw. Polskiego Nobla 2006 (w dziedzinie nauk humanistycznych) apelował o inwestowanie w „kapitał cywilizacyjny”. Stwierdził on, że: *inwestowanie w edukację i naukę, otwieranie dróg awansu dla młodych, a także promowanie dóbr wysokiej kultury, która „stanowi antidotum na prymitywizm, prowincjonalizm i chamstwo,” oraz „odrodzenie zainteresowania sprawami publicznymi.”* Polskie Noble 2006; al, Gazeta Wyborcza 2006-10-24, <http://wyborcza.pl/1,75476,3700999.html>, por. też: P. Sztompka *Kulturowe imponderabilia szybkich zmian społecznych: zaufanie, lojalność, solidarność* (w:) P. Sztompka (red.) *Imponderabilia wielkiej zmiany. Mentalność, wartości i więzi społeczne czasów transformacji*, Warszawa 1999. por. też: P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007. Por. A. Bartoszek, *Kapitał społeczno-kulturowy młodej inteligencji wobec wymogów rynku*, Katowice 2003.

²⁶ Por. W. Broszkiewicz, *Kapitał kulturowy młodego pokolenia Polski współczesnej. Studium na przykładzie wybranych społeczności Podkarpacia*, Rzeszów 2010, s. 19.

²⁷ P. Bourdieu, J.-C. Passeron, *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, Warszawa 1990, s. 60.

²⁸ Tamże, s. 60.

²⁹ L. J. D. Wacquant, *Wprowadzenie...*, s. 104. Por. też: Bourdieu P., *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, Warszawa 2001.

³⁰ M. Tecl-Reibel, *Ja-Edukatorka*. Centrum Praktyk Edukacyjnych. Poznań 2014. S.3

„Kapitał kulturowy” jest także definiowany przez P. Bourdieu jako przyswojony jednostkom system zhierarchizowanych i aprobowanych treści kultury, określających prawomocne wartości, wiedzę, dążenia i styl życia stanowiących zasoby do rywalizacji z innymi jednostkami. Według Bourdieu i Passerona wykształcenie oraz zawód ojca determinuje kapitał kulturowy jednostki i wpływa na jej szkolne osiągnięcia.³¹ A. Kłoskowska komentując teorię P. Bourdieu stwierdziła m.in., że kapitał kulturowy wynika z *afirmacji kultury, z jej uznawanych wartości*.³²

P. Sztompka. odnosząc się do koncepcji P. Bourdieu określa kapitał kulturowy jako: *nawyki, umiejętności, odruchy nabyte przez socjalizację w grupach elitarnych, o wyższej pozycji społecznej i wykształceniu, które ułatwiają utrzymanie (reprodukcję) takich elitarnych pozycji, a także są symbolem przynależności do grup elitarnych*.³³ Dalej P. Sztompka podkreśla: *Dziedziczeniu ulega nie tylko kapitał w sensie dosłownym – majątek czy pieniądze, ale także ... kapitał kulturowy. Pierre Bourdieu rozumie przez to nawyki, umiejętności, orientacje, jakie nabywa się w rodzinie; sposób codziennego zachowania się i mówienia, ogląda towarzyska, dobry gust, elegancja, asertywność, gotowość do podejmowania rozsądnego ryzyka, umiejętność argumentacji, nawyki czytania, obcowania z wyższymi formami sztuki, zainteresowanie sprawami publicznymi i wiele innych podobnych walorów, które mogą być pomocne w zdobywaniu wyższych pozycji społecznych*.³⁴ Jak można zauważyć omówione wyżej ujęcia kapitału kulturowego opierają się na statusie społecznym i przekazie wzorów kulturowych.

Opisując podobne cechy P. Sztompka posługuje się także terminem kompetencji kulturowej oznaczającej: *głęboko zakorzenione odruchy, nawyki, umiejętności niezbędne do pełnego korzystania z instytucji, form organizacyjnych, sposobów życia, urządzeń technicznych, jakie wytworzyły się w obrębie nowoczesnej cywilizacji przemysłowej, w jej wariacie zachodnim. Inaczej mówiąc jest to zdolność do bezrefleksyjnego, niemal automatycznego korzystania z trzech osiowych struktur nowoczesnych społeczeństw zachodnich: rynku kapitalistycznego, demokratycznego systemu politycznego oraz otwartego obiegu*

---

³¹P. Bourdieu, J.-C. Passeron, *op.cit.*, s. 130-131. A. Sawisz, *System oświaty jako system przemocy symbolicznej w koncepcji Pierre'a Bourdieu*, „Studia Socjologiczne”, nr 2, 1978. Szerzej: Bourdieu P., *Language and Symbolic Power*, 1991.

³²A. Kłoskowska, *Teoria ...*, s. 38. Jednakże wobec obecnej sytuacji w Polsce, w której kobiety są często lepiej wykształcone od swoich mężów projektowane badania uwzględniać będą kapitał kulturowy obojga rodziców. (jak podaje Eurostat – 80% kobiet UE ma ukończoną przynajmniej szkołę średnią, a wśród mężczyzn odsetek ten wynosi 75%. Również w kategorii osób z wyższym wykształceniem kobiety nieznacznie, aczkolwiek przeważają. Serwis informacyjny, Program III Polskiego Radia, 06.03.2006; w warunkach Polski zjawisko to opisuje m.in. M. S. Szczepański w swoich pracach dotyczących Śląska).

³³P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2002, s. 353.

³⁴P. Sztompka, *Socjologia. Analiza...*, s. 366. Kapitał kulturowy jest też definiowany jako język, wiedza, rozwijane zdolności i umiejętności, por. K. Olechnicki, P. Załęcki, *Słownik socjologiczny*, Toruń 1999.

intelektualnego i artystycznego.³⁵ Definicja ta wykazuje ścisły związek pomiędzy kapitałem kulturowym i społecznym, wskazując na to, że warunkiem efektywnego funkcjonowania w nowoczesnym społeczeństwie jest posiadanie odpowiednich ku temu kwalifikacji.

Natomiast W. Świątkiewicz wskazuje na dwa wymiary kapitału kulturowego: jednostkowy i społeczny. W wymiarze jednostkowym jest to wiedza (wykształcenie) i odpowiednio w wymiarze społeczności to infrastruktura edukacyjna. To również umiejętności (zawód) jednostki, ale także struktura zawodowa zbiorowości, w której funkcjonuje. To kompetencje w zakresie komunikacji symbolicznej (werbalnej i niewerbalnej) oraz struktura socjolektalna społeczności. To aspiracje życiowe i otwartość na nowe doświadczenia (kierunki mobilności) i odpowiednio struktura społeczna i kryteria mobilności (reprodukcji). To w końcu nonkonformizm, gotowość do akceptacji zmian, a także obszary zmian kulturowych (innowacji) i ich struktura³⁶ – por. Zestawienie 1.

Zestawienie 1. Treści składowe pojęcia kapitał kulturowy

Kapitał kulturowy	
Osoby	Społeczności
wiedza (wykształcenie)	infrastruktura edukacyjna
umiejętności (zawód)	struktura zawodowa
kompetencje w zakresie komunikacji symbolicznej (werbalnej i niewerbalnej)	struktura socjolektalna społeczności
doświadczenie tradycji kult. (zakorzenie w kulturze)	homo- vs. heterogeniczność kulturowa społeczności
orientacja na wartości, etos (religia, moralność)	instytucjonalizacja wartości i ich infrastruktura środowiskowa
aspiracje życiowe i otwartość na nowe doświadczenia (kierunki mobilności)	struktura społeczna i kryteria mobilności (reprodukcji)
style uczestnictwa w kulturze	rozmieszczenie przestrzenne instytucji upowszechniania kultury i ich oferta
zwyczaje, obyczaje	folklor i jego społeczny zasięg
nonkonformizm, gotowość do akceptacji zmian	obszary zmian kulturowych (innowacji) i ich struktura

Źródło: W. Świątkiewicz, *Wokół socjologicznej koncepcji kapitału kulturowego*, w: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*, M.S. Szczepański (red.), Tychy 2000, s. 35.

Jak podkreśla W. Świątkiewicz, kapitał kulturowy społeczności jest konsekwencją kapitału kulturowego jakim dysponują jednostki należące do tej społeczności. Szczególnie istotnego znaczenia nabiera wiedza i wykształcenie, które to warunkują i są warunkowane aspiracjami życiowymi, a status społeczny rodziców jawi się jako zasób, który można (choć nie jest powiedziane, że bez wysiłku) uruchomić i zamienić na kapitał. Według P. Bourdieu duży kapitał kulturowy rodziców daje większe szanse ich dziecku na uzyskanie statusu o porównywalnym (większym lub mniejszym) poziomie. Poglądy te wobec propagowanego powszechnego dostępu do szkolnictwa były mocno krytykowane za pobrzmiewający w nich determinizm.³⁷

³⁵P. Sztompka, *Teorie zmian społecznych a doświadczenia polskiej transformacji*; „Studia Socjologiczne”, nr 1, 1994, s. 14.

³⁶ W. Świątkiewicz, *Wokół socjologicznej koncepcji kapitału kulturowego* w: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*, M.S. Szczepański (red.), Tychy2000, s. 35.

³⁷ Szerzej: M. Jacyno, *Iluzje codzienności. O teorii socjologicznej Pierre'a Bourdieu*, Warszawa 1997.

Rozdział II Zarys metody badawczej

Wiele badań empirycznych jest poprzedzanych studiami nad danym problemem badawczym dla pogłębienia wiedzy o nim, czyli rozpoczynają się od tzw. „badań przy biurku” (z ang. *Desk Research*). Badania tego typu umożliwiają rozpoznanie badanego problemu na podstawie danych pochodzących ze źródeł zastanych.

We współczesnych społeczeństwach niemal wszystkie dziedziny życia publicznego są w jakiś sposób dokumentowane. Istnieją wręcz zawody polegające wyłącznie na produkowaniu i przetwarzaniu informacji.³⁸ Wszelkie wytwory powstałe w wyniku tych procesów można nazwać danymi zastanymi, wtórnymi lub danymi urzędowymi. Według Antoniego Sułka określenie dane urzędowe może nie wydawać się precyzyjnym określeniem, ponieważ instytucje, które wytwarzają tego typu dane nie zawsze są urzędami. Jednakże w socjologii przyjęto nazywać dane, które są wytwarzane przez różnego rodzaju instytucje – nie zawsze państwowe – jako dane urzędowe. Socjolog nie wywołuje w zasadzie danych, jak to ma miejsce w przypadku badania terenowego lub w badaniu eksperymentalnym, lecz je zastaje, jako informacje już zebrane.³⁹ Korzystanie z tych danych stanowi przykład realizacji badań niereaktywnych (ang. *non reactive research*).

W przeciwieństwie do badań reaktywnych (ang. *reactive research*) w trakcie realizacji badań niereaktywnych nie dochodzi do interakcji pomiędzy badaczami a osobami badanymi. Badacz nie wywołuje określonych postaw ani zachowań u badanych na zasadzie reakcji np. na pytanie kwestionariusza lub na jakiś bodziec (w przypadku eksperymentu). W trakcie dokonywania pomiarów niereaktywnych (nieinwazyjnych) osoby badane nie zdają sobie sprawy, że uczestniczą w badaniu.⁴⁰

Danymi zastanymi mogą być dokumenty, archiwa, sprawozdania, zestawienia, statystyki, materiały demograficzne, dokumentacje techniczne, ewidencje, ankiety personalne znajdujące się w różnego rodzaju instytucjach, źródła historyczne: kroniki, spisy ludności, księgi parafialne i inne informacje archiwalne (szczególnie istotne dla studiów historycznych). Takie dane obejmują również stan dotychczasowej wiedzy teoretycznej i empirycznej, dotyczącej określonego tematu, który aktualnie interesuje badacza.⁴¹

Dane zastane można podzielić między innymi ze względu na formę, sposób

---

³⁸ A. Sułek, *Ogród metodologii socjologicznej*. Warszawa 2002.

³⁹ A. Sułek, *W terenie, w archiwum i w laboratorium. Studia nad warsztatem socjologa*. Warszawa 1990.

⁴⁰ M. Makowska, R. Boguszewski, *Analiza danych zastanych: zagadnienia wstępne*, w: *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*, M. Makowska (red.). Warszawa 2013.

⁴¹ A. Maksymowicz, *Bezpieczne miasteczko. O potrzebie badań socjologicznych*. Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH, 2004, 135, 9

powstawania, dynamikę, poziom obiektywizmu oraz źródła pochodzenie. Wyróżnia się dane ilościowe, do których należą m.in. zestawienia statystyczne i zbiory danych z wcześniej zrealizowanych badań empirycznych i dane jakościowe, a wśród nich m.in. transkrypcje wywiadów swobodnych i wywiadów grupowych, pamiętniki, artykuły z gazet oraz treści zawarte na stronach internetowych.⁴²

Ze względu na formę dostępności danych zastanych można wyróżnić z jednej strony dane opracowane, a więc już w jakiś sposób usystematyzowane, takie jak analityczne raporty z badań, zestawienia statystyczne, biuletyny lub informacje urzędowe, a z drugiej dane surowe – takie, które wymagają dodatkowych analiz (jakościowych lub ilościowych). Przykład danych surowych mogą stanowić artykuły w gazetach, treści na stronach internetowych (np. zawartość forów, blogów), dokumenty urzędowe, bazy danych statystycznych itp. Istnieją dane, które można odnaleźć zarówno w formie opracowanej, jak również surowej. Mogą one być w jakiś sposób zagregowane – na potrzeby informowania opinii publicznej, jak również mogą być udostępniane w postaci surowej – na potrzeby prowadzenia indywidualnych, nawet najbardziej zaawansowanych obliczeń statystycznych.⁴³

Dane urzędowe są zróżnicowane. Z metodologicznego punktu widzenia można wskazać na dane powstałe przez urzędy wyspecjalizowane w ich zbieraniu, takich jak urzędy statystyczne lub urzędy stanu cywilnego. Część danych powstaje w instytucjach o zasadniczo innych zadaniach, takich jak administracja państwa, kościoły, szkoły, służba zdrowia policja itp. Te dane służą potrzebom tych instytucji, gdyż dokumentują przebieg i wyniki ich działania. Choć dane tego typu można określić jako produkty uboczne działania tych instytucji mogą stanowić ważne źródło informacji dla badaczy.⁴⁴

Dane urzędowe dotyczą różnych poziomów analizy socjologicznej, w uproszczeniu zarówno poziomu indywidualnego, jak i grupowego, przy czym poziom indywidualny niekoniecznie dotyczy jednostek ludzkich lecz ogólnie elementu zbiorowości, której mogą być różnego rodzaju podmioty, np. stowarzyszenia lub jednostki administracji państwowej w badaniach większej całości terytorialnej. Najczęściej dane urzędowe interpretuje się wprost, tj. z treści dokumentu wnioskuje się o tym, co stanowi jego odniesienie przedmiotowe, o tym, o czym w dokumencie mówi się wprost.⁴⁵

---

⁴² M. Makowska, R. Boguszewski, *Analiza danych zastanych: zagadnienia wstępne*, w: *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*, M. Makowska (red.). Warszawa 2013.

⁴³ Tamże

⁴⁴ A. Sułek, *W terenie, w archiwum i w laboratorium. Studia nad warsztatem socjologa*. Warszawa 1990.

⁴⁵ Tamże

Podstawowym warunkiem przeprowadzenia analizy *desk research* jest dostęp do wiarygodnych, rzetelnych i aktualnych danych. Należy tu więc wziąć pod uwagę to:

- czy dane dokumenty są godne zaufania z naukowego punktu widzenia, tzn. czy spełniają normy metodologicznej poprawności;
- czy uzyskane dokumenty są kompletne, są jeszcze aktualne, tzn. czy nie ukazały się jakieś nowe, dokładniejsze i pełniejsze na ten sam temat;
- czy posiadane dokumenty są kompletne, czy też stanowią jedynie fragmenty, jakie pomijają różne elementy, np. załączniki, bazę źródłową itp. dane.⁴⁶

Podstawowymi źródłami informacji dla badaczy poszukujących danych wtórnych są: Internet, biblioteki, katalogi, przewodniki, spisy danych archiwalnych i danych posiadanych przez różnego rodzaju instytucje. W przypadku analizy danych zastanych chodzi przede wszystkim o uzyskanie dostępu do już istniejących materiałów (wytworzonych lub zgromadzonych przez inne podmioty) i ich obróbkę na potrzeby prowadzonych badań.⁴⁷ Analiza danych zastanych może stanowić rodzaj przygotowania do właściwych badań empirycznych lub też do rozważań teoretycznych.⁴⁸

---

⁴⁶ Por. J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999, s. 153 – 159.

⁴⁷ T. Rapley, *Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów*, Warszawa 2010.

⁴⁸ A. Maksymowicz, *Bezpieczne miasteczko. O potrzebie badań socjologicznych*. Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH, 2004, 135, 9

Rozdział III Ogólna charakterystyka województwa podkarpackiego

Województwo podkarpackie, powstało w wyniku reformy administracyjnej w 1999 r., terytorialnie pokrywa się w dużej mierze z województwem rzeszowskim, sprzed reformy w 1975 r. W okresie I Rzeczypospolitej tereny te wchodziły w skład województw: bełskiego, krakowskiego, lubelskiego, ruskiego i sandomierskiego. II Rzeczypospolita podzieliła ten obszar między województwa: krakowskie, lubelskie, lwowskie i stanisławowskie.⁴⁹

Województwo podkarpackie obejmuje obszar o powierzchni 17 846 km², co stanowi 5,7% powierzchni Polski. W skład województwa podkarpackiego wchodzi 21 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu oraz 159 gmin (16 miejskich, 114 wiejskich oraz 29 miejsko-wiejskich).

Województwo położone jest w Polsce południowo-wschodniej w sąsiedztwie Ukrainy i Słowacji. Graniczy także z województwami: małopolskim, świętokrzyskim i lubelskim. Północno-zachodnia granica woj. podkarpackiego opiera się o największą polską rzekę – Wisłę. Tym samym jest najdalej na południowy wschód wysuniętym województwem Polski. Na górze Kremenaros (1221 m n.p.m.) w Bieszczadach stykają się granice trzech państw: Polski, Słowacji i Ukrainy, i dlatego postawiono tutaj słup graniczny nr I. Najbardziej skrajny południowy punkt Polski leży w Bieszczadach na górze Opołonek (44°00'N).⁵⁰

Podkarpacka geografia łączy w sobie trzy odmienne formy ukształtowania powierzchni (krainy): nizina Kotliny Sandomierskiej, Pogórze Karpackie, góry Beskidu Niskiego i Bieszczady stanowiące część Karpat. Od strony północno-wschodniej do Kotliny Sandomierskiej przylega fragment pasma wzniesień Roztocza i Wyżyny Lubelskiej, a od północno-zachodniej Wyżyna Opatowska i Niecka Nidziańska. Obszar województwa podkarpackiego cechuje się dużym urozmaiceniem rzeźby terenu, różnica między najwyższymi wzniesieniami, a miejscami najniższymi wynosi ponad 1000 m.⁵¹

Województwo podkarpackie, jako region pogranicza etnicznego, politycznego i religijnego, należy uznać go za jeden z bardziej zróżnicowanych pod względem historycznym i kulturowym regionów kraju. Znajduje to odzwierciedlenie w zasobie obiektów zabytkowych, szczególnie budowli sakralnych, które reprezentują wszystkie epoki historyczne państwa polskiego i są świadectwem wielokulturowości i wielowyznaniowych tradycji mieszkańców tych ziem. Fenomenem w skali kraju jest liczba zabytków drewnianych – kościołów i cerkwi. W grupie tej do najcenniejszych zalicza się: drewniany gotycki kościół

---

⁴⁹Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s. 17

⁵⁰Tamże, s. 17

⁵¹A. Stec, I. Żak, *Analiza atrakcyjności turystycznej województwa podkarpackiego*. Rzeszów 2008.

w Haczowie – największy i najstarszy drewniany kościół w Polsce oraz największy drewniany w stylu gotyckim na świecie z polichromią figuralną z 1494 r., będącą najstarszą spośród znanych, monumentalnych dekoracji malarskich kościoła drewnianego oraz zespół kościelno-plebański w Bliznem, który jest jednym z najcenniejszych obiektów średniowiecznej drewnianej architektury sakralnej w Polsce. O k bezcennej wartości kościoła decyduje m.in. polichromia pokrywająca ściany, będąca „Liber pauperum” (księgą ubogich), która dla ówczesnych – nie umiejących ani czytać, ani pisać – stanowiła swoistego rodzaju wykładnię moralności, odczytywaną z religijnych przesłań obrazów. Wspomniane obiekty są wyjątkowej wartości artystycznej i bardzo dobrze zachowane, zostały również wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO. Obok tych najśłynniejszych zachowały się też inne obiekty, które należą do grupy najstarszych i charakteryzują się dużymi walorami architektonicznymi. Są to m.in. kościoły w: Domaradzu, Golcowej, Humniskach, Iwoniczu, Lubli, Lutczy, Łękach Górnych, Osieku Jasielskim i Trzciny.⁵²

Charakterystycznym elementem krajobrazu kulturowego województwa są stosunkowo licznie zachowane cerkwie – drewniane i murowane. Wyróżniają się często w krajobrazie baniastymi wieżami i kopułami. Najstarsze zachowane cerkwie drewniane, pochodzące z końca XVI i początku XVII w., znajdują się w Radrużu, Gorajcu, Chotyńcu i Uluczu. Z tego okresu pochodzą także cerkwie murowane w Posadzie Rybotyckiej (XV-XVI w. – cerkiew o cechach gotyckich, stanowiąca jeden z najcenniejszych zabytków architektury cerkiewnej w Europie, udostępniana do zwiedzania jako oddział Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej) i Kańczudze (I poł. XVII w.). Zabytkową zabudowę drewnianą wsi i małych miasteczek można zobaczyć w skansenach: w Sanoku (z charakterystycznymi przykładami budownictwa Bojków, Łemków, Pogórzan i Dolinian – grup etnograficznych zamieszkujących tereny południowe województwa), Kolbuszowej (odtwarza wieś lasowiacką i rzeszowską), Zyndranowej (to zagroda łemkowska) i Markowej, a także w Pruchniku koło Jarosławia.⁵³

Ważnym elementem wielokulturowości terenów tworzących obecnie województwo podkarpackie są synagogi. Niewiele się z nich zachowało, część z nich została przekształcona. Można je zobaczyć w Rzeszowie (Staromiejska i Nowomiejska z XVII w.), XVIII-wieczne w Lesku, Łańcucie (znajduje się tu Oddział Sztuki Cerkiewnej Muzeum-Zamku w Łańcucie), Rymanowie i Strzyżowie oraz z późniejszego okresu w Jarosławiu, Niebylcu, Przemyślu,

---

⁵²Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s. 17

⁵³ Tamże, s.17-18

Tarnobrzegu, Ustrzykach Dolnych, Sanoku i Wielkich Oczach. Podkarpackie to także region z wieloma zabytkami architektury rezydencjonalnej. Najstarszym obiektem jest palatium na Górze Zamkowej w Przemyślu, ruiny gotyckiego zamku w Odrzykoniu, Zamek w Sanoku (przełom gotyku i renesansu). Z okresu późniejszego pochodzą znakomite przykłady architektury rezydencjonalnej w Baranowie Sandomierskim, Krasieczynie i Łańcucie (tu muzeum wnętrz i powozownia, które są zabytkami w skali europejskiej), a także w Przemyślu (zamek), Boguchwale, Dukli, Narolu, Rzeszowie (pałacyk Lubomirskich), Sieniawie, Stalowej Woli - Rozwadowie, Wysocku i Wiśniowej, czy z późniejszego okresu w Dubiecku, Lesku, Nienadowej, Witkowicach, Zarzeczcu i Żyznowie. Dużą atrakcją turystyczną województwa są obiekty dawnej Twierdzy Przemyśl oraz kompleks schronów kolejowych dla pociągów sztabowych Stępina – Cieszyna – Strzyżów zbudowany w czasie II wojny światowej.⁵⁴

Wśród zabytków przemysłu i techniki wymienić należy pierwszą na świecie kopalnię ropy naftowej w Bóbrce – miejscu narodzin przemysłu naftowego i techniki rafineryjnej, w którym funkcjonuje Muzeum Przemysłu Naftowego im. I. Łukaszczyka w Bóbrce, a także kolejki wąskotorowe: tzw. „Bieszczadzka Kolejka Leśna” z Wetliny do Komańczy oraz kolejkę Przeworsk – Dynów, jak również obiekty infrastruktury kolejowej oraz budownictwa przemysłowego. Świadectwem wielokulturowości regionu są również cmentarze: rzymsko i greckokatolickie oraz zachowane na ogół fragmentarycznie cmentarze żydowskie i nieliczne cmentarze ewangeliczne. Szczególne znaczenie w krajobrazie kulturowym mają cmentarze wojenne z I wojny światowej. Ich istotnym walorem jest powiązanie starannie zaprojektowanych i wykonanych pochówków i elementów architektonicznych z naturalnym krajobrazem. Wartościowymi elementami dziedzictwa kulturowego są też licznie występujące zabytki archeologiczne będące świadectwem bogatych dziejów regionu od epoki kamienia po epokę nowożytną. Szczególnymi obiektami archeologicznymi wpisującymi się w walory krajobrazowe są stanowiska posiadające własną formę terenową (grodziska, kopce ziemne-kurhany, zamczyska). Na szczególną uwagę zasługuje otwarty w 2011 r. Skansen Archeologiczny „Karpacka Troja” w Trzciny.⁵⁵

Oprócz materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, istotnym atutem województwa podkarpackiego jest działalność instytucjonalna w dziedzinie kultury. Szczególnie ważne znaczenie w obszarze wysokiej kultury mają profesjonalne instytucje

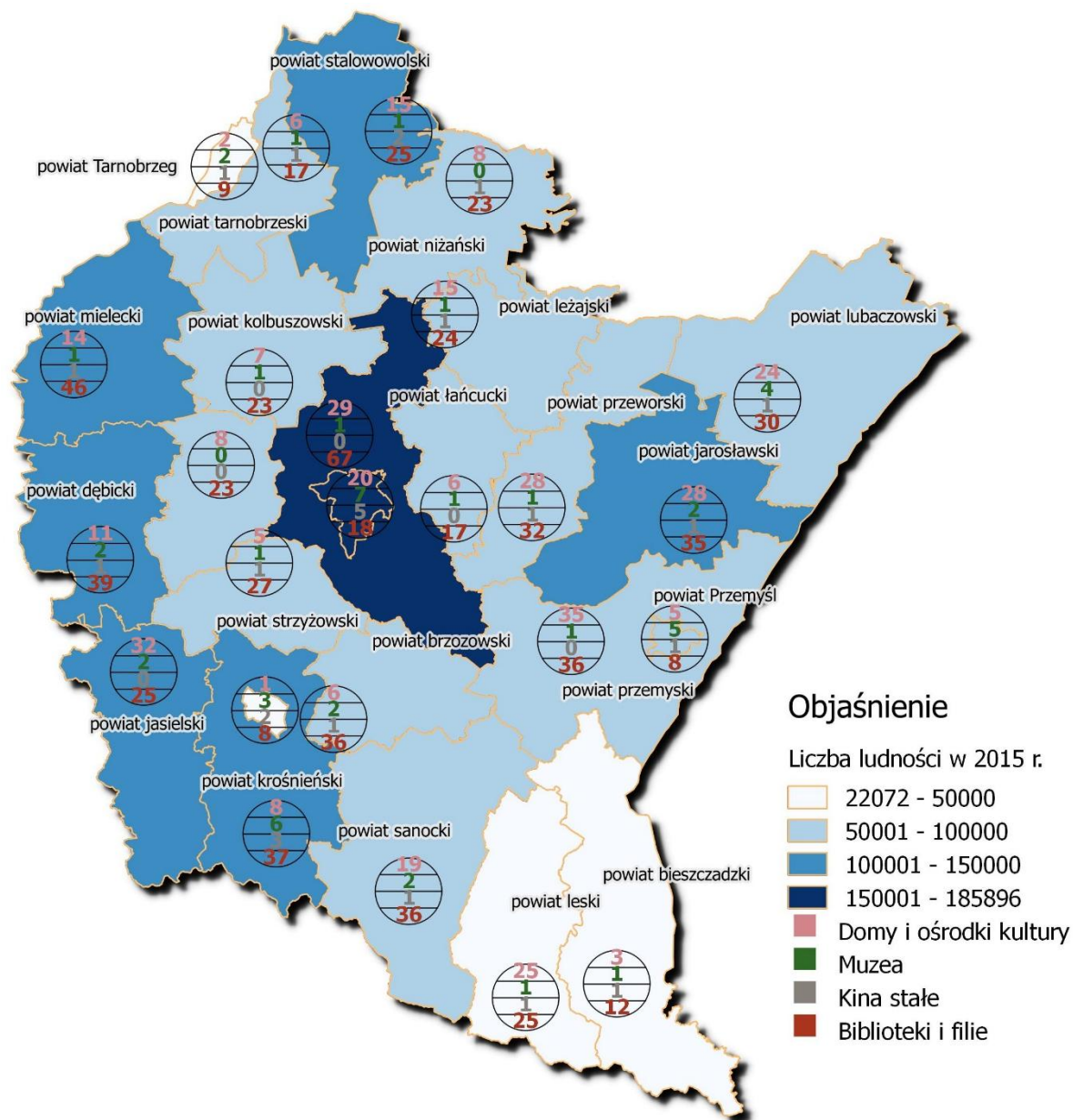
---

⁵⁴ Tamże, s.18

⁵⁵ *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013*. Rzeszów 2013. s.96

znajdujące się w Rzeszowie: Filharmonia Podkarpacka im. A. Malawskiego i Teatr im. W. Siemaszkowej, oraz w Przemyślu – Galeria Sztuki Współczesnej, które wypełniając swoją misję w upowszechnianiu kultury wysokiej, zyskują wysokie oceny za poziom artystycznych dokonań. Najliczniejszą grupę instytucji kultury w podkarpackim stanowią biblioteki i domy kultury, w dalszej kolejności muzea i galerie.⁵⁶ Na poniższym rysunku zaprezentowano liczbę poszczególnych instytucji kultury w powiatach województwa podkarpackiego.

Rysunek 1. Instytucje kultury w województwie podkarpackim stan na 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

⁵⁶ <http://rot.podkarpackie.pl/index.php/kapital-ludzki-i-spoeczny-2020/2-2-kultura-i-dziedzictwo-kulturowe>

Najliczniejszą grupę instytucji kultury stanowią biblioteki i domy kultury, w dalszej kolejności muzea i galerie. Istotną rolę w zakresie gromadzenia i trwałej ochrony dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa o charakterze materialnym i niematerialnym, ale także upowszechnienia wiedzy o nim i kształtowania wrażliwości poznawczej i estetycznej wypełniają podkarpackie muzea. Warto w tym miejscu wymienić te najważniejsze: Muzeum-Zamek w Łańcucie, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu, Muzeum Archidiecezjalne w Przemyślu, Muzeum Okręgowe w Rzeszowie wraz z Oddziałem Etnograficznym, Muzeum Podkarpackie w Krośnie, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, Muzeum Historyczne w Sanoku, Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej oraz Muzeum Regionalne w Stalowej Woli. Wśród ważnych instytucji kultury wymienić należy również Biuro Wystaw Artystycznych w Rzeszowie, Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie oraz Galerię Sztuki Współczesnej w Przemyślu.⁵⁷ Wszystkie funkcjonujące instytucje i placówki kultury prowadzą aktywną działalność artystyczną, oświatową i edukacyjną.

Mocną stroną działalności kulturalnej w regionie są wydarzenia artystyczne o najwyższym poziomie i prestiżu umacniające pozytywny wizerunek województwa, do których można zaliczyć m.in.: Międzynarodowe Biennale Plakatu Teatralnego, Międzynarodowe Biennale Artystycznej Tkaniny Lnianej „z krosna do Krosna”, Międzynarodowe Triennale Malarstwa Euroregionu Karpaty „Srebrny Czworokąt” w Przemyślu, Światowe Festiwale Polonijnych Zespołów Folklorystycznych w Rzeszowie i dziecięcy w Iwoniczu Zdroju; Festiwal Muzyczny w Łańcucie, Ogólnopolski Festiwal Kapel Folkloru Miejskiego im. Jerzego Janickiego w Przemyślu, Festiwal im. Adama Didura w Sanoku, Festiwal Muzyki Dawnej „Pieśń Naszych Korzeni” w Jarosławiu, Przemyska Jesień Muzyczna, Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Leżajsku, Międzynarodowy Przemyski Festiwal Muzyczny Salezjańskie Lato Muzyczne, Międzynarodowy Festiwal Muzyki Akordeonowej w Przemyślu, Festiwal w Żarnowcu, Międzynarodowy Festiwal Jazzowy “Jazz bez...”, Rzeszowskie Spotkania Teatralne, Przemyska Jesień Teatralna, Krośnieńskie Spotkania Teatralne oraz Biesiada Teatralna w Horyńcu Zdroju - Konfrontacje Zespołów Teatralnych Małych Form.⁵⁸

Duży potencjał aktywności kulturalnej znajduje się w prężnie działającym regionalnym amatorskim ruchu artystycznym oraz w stowarzyszeniach i fundacjach, w tym

---

⁵⁷ <http://monitoruj.podkarpackie.pl/2.2-kultura-i-dziedzictwo-kulturowe.html>

⁵⁸ *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013*. Rzeszów 2013. s.98-99

religijnych, które w znacznej mierze koncentrują się na prowadzeniu działalności w zakresie upowszechniania kultury, edukacji kulturalnej oraz działalności artystycznej. Istotne miejsce w przestrzeni kulturalnej regionu zajmują szkoły o charakterze artystycznym, muzyczne różnych stopni oraz licea sztuk plastycznych, które są miejscami rozwijania młodych talentów i twórczości. Pośród nich należy wymienić Wydział Muzyki i Wydział Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sanoku kształcąca na kierunku, edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej oraz Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury w Krośnie. Dużą rolę w podtrzymywaniu i rozbudzaniu aktywności społeczno-kulturalnej samorządów lokalnych, lokalnych społeczności, instytucji i stowarzyszeń, pełnią dwie wojewódzkie instytucje: Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie i Centrum Kulturalne w Przemyślu.⁵⁹

Potencjał w postaci wyjątkowego dziedzictwa kulturowego regionu jest siłą napędową dużej aktywności kulturalnej inicjowanej przez różne podmioty, zainteresowane propagowaniem istniejącej już kultury materialnej i niematerialnej, ale także tworzeniem nowych przedsięwzięć i wydarzeń, nastawionych na pobudzenie społeczności lokalnej do działań o charakterze kulturalnym. Życie kulturalne mieszkańców województwa podkarpackiego toczy się przede wszystkim przy udziale i za pośrednictwem licznie tutaj działających instytucji kultury. To one są odpowiedzialne za inicjowanie ważnych wydarzeń kulturalnych, ale także za motywowanie i zachęcanie do uczestnictwa w przedsięwzięciach służących podtrzymaniu dziedzictwa kulturowego i dążeniu do kreowania nowych trendów.⁶⁰

---

⁵⁹ Tamże, s.99

⁶⁰ *Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s. 18*

Rozdział IV Uczestnictwo ludności w kulturze w 2014 r.

Poniższy rozdział dotyczący uczestnictwa ludności w kulturze został opracowany na podstawie wyników badania modułowego gospodarstw domowych na temat uczestnictwa ludności w kulturze, przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny w styczniu 2015 r. Zaprezentowano najciekawsze wyniki dotyczące regionu wschodniego oraz województwa podkarpackiego.

Jedno z zagadnień badawczych, o które zapytano respondentów dotyczyło tego, z czym kojarzy się słowo „kultura”. Kultura kojarzy się przede wszystkim ze sztuką (muzyka, teatr, kino, balet, opera, architektura, malarstwo itp.) oraz stylem życia i obyczajami – tak uważa odpowiednio 41,0% i 40,8% respondentów w wieku 15 lub więcej lat, a także z edukacją i rodziną (wychowanie) – 32,7% oraz tradycją, zwyczajami oraz wspólnotami społecznymi i kulturowymi – 32,1% osób, a także z wiedzą i nauką (badania) – 26,7% osób ankietowanych. Wyjątek stanowili członkowie gospodarstw pracujących na własny rachunek, którym kultura kojarzy się przede wszystkim ze sztuką (47,0%) i tradycją (36,7%) oraz mieszkańcy regionu wschodniego (woj. lubelskie, podkarpackie, podlaskie i świętokrzyskie) i południowo-zachodniego (woj. dolnośląskie i opolskie), którym kultura kojarzy się głównie ze stylem życia (odpowiednio 45,0% i 44,9% oraz na drugim miejscu odpowiednio z tradycją (33,%) i edukacją i rodziną (36,7%).⁶¹

Kolejne pytanie w badaniu dotyczyło, tego jak bardzo dla ankietowanego jest ważna kultura. Odnotowano tutaj zróżnicowanie w ocenie znaczenia kultury między mieszkańcami poszczególnych regionów kraju. Najwyższy odsetek osób uważających, że kultura jest ważna („bardzo ważna” lub „dość ważna”) był w regionie południowo-zachodnim (woj. dolnośląskie i opolskie), a najniższy w regionie wschodnim (woj. lubelskie, podkarpackie, podlaskie i świętokrzyskie). Natomiast odwrotną sytuację zarejestrowano w przypadku osób uznających kulturę za nieważną („niezbyt ważną” lub „zupełnie nieważną”). Najwyższy odsetek odnotowano wśród respondentów z regionu wschodniego (18,5%), a najniższy w regionie południowo-zachodnim (11,4%).⁶²

Jednym z poruszanych zagadnień w badaniu było uczęszczanie do instytucji kultury. Uczęszczanie do instytucji organizujących spektakle sceniczne i koncerty (teatr, opera, operetka, filharmonia), prowadzących działalność wystawienniczą (muzeum, galeria sztuki) lub oferujących różnorodne imprezy w oparciu o działalność własną albo zaproszonych

---

⁶¹P. Łysoń (red): *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2014 r.* Warszawa 2016, Zakład Wydawnictw Statystycznych s.56

⁶² Tamże, s.56

artystów(domy i ośrodki kultury oraz kluby) jest jedną z podstawowych form tzw. konsumpcji ofertykulturalnej, czyli uczestnictwa w kulturze instytucjonalnej.Podkreślenia wymaga fakt ograniczonego dostępu do instytucji artystycznych. Niemalwszystkie profesjonalne instytucje mają siedzibę w dużych miastach, a liczba oferowanych przez nie prezentacji poza siedzibą jest niewielka – 37,7% przedstawień i koncertów odbyło się poza stałą saląwidowiskową tych instytucji, w tym 7,8% w innym województwie, większość również w wielkichmiastach. Na 10 tys. mieszkańców w 2014 r. przypadały 22 miejsca na widowni w stałej saliw zawodowych teatrach i instytucjach muzycznych.⁶³

Za miarę utrudnionego dostępu do instytucji kultury przyjęto odległość ponad 50 km między siedzibą powiatu a daną instytucją. Mieszkańcy 60 spośród 380 powiatów i miast na prawach powiatu mieli utrudniony dostęp do profesjonalnych instytucji prowadzących działalność sceniczną (teatry dramatyczne i lalkowe, opery, operetki, teatry tańca, filharmonie); w poszczególnych województwach: lubelskim (14 powiatów i miast na prawach powiatu), łódzkim (1), mazowieckim (10), podkarpackim (8), podlaskim (5), pomorskim (2), świętokrzyskim (1), warmińsko-mazurskim (7), wielkopolskim (6)i zachodniopomorskim (6). Największy zwarty obszar utrudnionego dostępu do instytucji kultury obejmował grupę powiatów wzdłuż wschodniej granicy od Bieszczad po dolinę Bugu wraz z pograniczem województw lubelskiego, podlaskiego i mazowieckiego oraz województw lubelskiego, podkarpackiego i świętokrzyskiego. Kolejne duże zgrupowanie powiatów o utrudnionym dostępie do instytucji scenicznych wystąpiło w północno-wschodnim krańcu Polski w województwach warmińsko-mazurskim i podlaskim.⁶⁴

Respondentów poproszono również o wskazanie w jakich innych formach rozrywki uczestniczą. Do ogrodu zoologicznego, ogrodu botanicznego lub planetarium w 2014 r. udało się 21,2% osób (o 3,2 p. proc. więcej w porównaniu z 2009 r.) – 19,5% mężczyzn i 21,9% kobiet. Znacząco więcej odwiedzających te instytucje było wśród mieszkańców miast – 26,6% niż wśród osób mieszkających na wsi – 12,6%, zarówno wśród mężczyzn (26,2% wobec 11,3%), jak i wśród kobiet (26,9% wobec 13,6%). Między poszczególnym regionami odnotowano różnicę 10,3 p. proc. Między odsetkami osób deklarującymi bywanie w ogrodzie zoologicznym, ogrodzie botanicznym lub planetarium – od 16,3% w regionie wschodnim (woj. lubelskie, podkarpackie, podlaskie świętokrzyskie) do 26,6% w regionie południowo-zachodnim (woj. lubuskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie). Najwyższy odsetek respondentów, którzy uczęszczali do zoo, ogrodu botanicznego lub do planetarium wystąpił

---

⁶³ Tamże, s.85

⁶⁴ Tamże, s.86

w grupie osób z wykształceniem wyższym – 39,5% i obniżał się wraz z poziomem wykształcenia do 10,1% w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym, zarówno wśród mężczyzn (z 37,5% do 9,2%), jak i kobiet (z 40,7% do 10,7%). Najbardziej aktywne w gronie odwiedzających te instytucje były osoby w wieku 25-34 lata (32,5%), zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet (odpowiednio 27,3% i 36,7%), a najniższy odsetek odnotowano w najstarszej grupie wieku – 65 lat lub więcej (10,2%), także wśród mężczyzn (9,9%) i kobiet (10,3%).⁶⁵

Najbardziej popularną formą uprawiania hobby, chociaż nie będącą zazwyczaj rodzajem działalności artystycznej, jest majsterkowanie, któremu poświęcało swój czas wolny 8,2% osób w wieku 15 lat lub więcej. Majsterkowanie jest niewątpliwie domeną męską (17,0% uprawiających je mężczyzn wobec 1,8% kobiet). Wśród mężczyzn najwyższy odsetek majsterkowiczów odnotowano w gospodarstwach rolników (25,2%), a wśród kobiet – w gospodarstwach pracujących na własny rachunek (2,1%). Więcej osób zajmowało się majsterkowaniem na wsi (10,5%) niż w miastach (6,7%), szczególnie wśród mężczyzn (21,6% wobec 13,8%). Najwyższy odsetek osób uprawiających majsterkowanie był w regionie wschodnim (woj. lubelskie, podkarpackie, podlaskie świętokrzyskie) – 11,0%, a najniższy – 5,8% w regionie południowym (woj. małopolskie i śląskie) i wśród mężczyzn – odpowiednio 23,1% wobec 12,7%.⁶⁶ Kolekcjonerstwo uprawiało 2,2% osób (3,0% mężczyzn i 1,6% kobiet). W tym przypadku wiek nie ma żadnego znaczenia. We wszystkich grupach wieku odnotowano podobny odsetek osób zajmujących się filatelistyką, filumenistyką, numizmatyką lub inną formą zbieractwa (od 2,0% do 2,4%). W regionie południowo-zachodnim (woj. dolnośląskie i opolskie) był najwyższy odsetek kolekcjonerów (4,6%), zarówno wśród mężczyzn, jak i kobiet, a najniższy – w regionie wschodnim (1,7%).⁶⁷

Badanych w kolejnych pytaniach poproszono o opinie dotyczące zastępczej funkcji telewizji i Internetu. Rozpiętość ocen osób uważających, że telewizja nie może zastąpić różnych aktywności kulturalnych wyniosła od 4,9 p. proc. w odniesieniu do czytania książek do 10,7 p. proc. w przypadku chodzenia na koncerty. W największym stopniu opinię tę podzielali mieszkańcy regionu południowo-zachodniego (czytanie gazet i czasopism, uczęszczanie do teatru, kina, na koncerty, do muzeum lub na wystawy), regionu północnego (czytanie książek) i regionu wschodniego (słuchanie radia). Natomiast mieszkańcy regionu centralnego (czytanie książek i prasy, chodzenie do kina), północnego (słuchanie radia,

---

⁶⁵ Tamże, s. 93-94

⁶⁶ Tamże, s. 94-95

⁶⁷ Tamże, s. 95

uczęszczanie na koncerty oraz do muzeum lub na wystawy) i wschodniego (chodzenie do teatru) w najmniejszym stopniu zgadzali się z tezą, że telewizja nie może zastąpić ww. form przekazu kulturalnego.⁶⁸ Rozpiętość ocen osób uważających, że korzystanie z Internetu nie może zastąpić różnych aktywności kulturalnych wyniosła od 5,3 p. proc. w odniesieniu do czytania gazet i czasopism oraz chodzenia na koncerty do 8,8 p. proc. w przypadku chodzenia do kina. W największym stopniu ten pogląd akceptowali mieszkańcy regionu południowo-zachodniego (w przypadku czytania książek – regionu północnego). Natomiast mieszkańcy regionu północno-zachodniego (czytanie gazet i czasopism oraz słuchanie radia), południowego (czytanie książek, chodzenie do kina oraz do muzeów lub na wystawy), północnego (chodzenie na koncerty i oglądanie telewizji) i wschodniego (chodzenie do teatru) w najmniejszym stopniu zgadzali się z tezą, że Internet nie może zastąpić ww. form przekazu kulturalnego.⁶⁹

---

⁶⁸ Tamże, s. 79

⁶⁹ Tamże, s. 83

Rozdział V Edukacja kulturowa w wybranych dokumentach programowych

W poniższym rozdziale przedstawiono informacje dotyczące kultury oraz edukacji kulturalnej poruszane w dokumentach programowych i strategicznych. W opracowaniu posłużono się trzema dokumentami, tj. Programem Rozwoju Kultury Województwa Podkarpackiego na lata 2010-2020, Strategią Kultury dla miasta Rzeszowa do 2020 r. oraz Strategią Rozwoju Województwa -Podkarpackie 2020.

1. Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020

Kultura województwa podkarpackiego nie jest spójna i jednolita, a tym samym trudno w jej wielu obliczach dostrzec elementy, które byłyby wspólne dla całego województwa jako całości. Przez stulecia region funkcjonował w ramach odrębnych struktur administracyjnych, z innymi niż obecnie centrami władzy, odznaczał się różnorodnością etniczną, narodowościową, wyznaniową i kulturową. Polityka regionalna powinna zatem zmierzać do wypracowania mechanizmów, które będą integrować społeczność regionalną wokół powszechnie akceptowanych celów rozwoju i preferowanych wartości, przy bezwzględnym poszanowaniu odrębności lokalnych i kulturowych. Rozwój jednych ośrodków (np. Rzeszowa, Przemyśla) musi przynosić korzyść regionowi i nie może degradować czy choćby spowalniać kulturowy rozwój innych ośrodków kulturalnej aktywności. Ważnym celem strategicznym jawi się opracowanie przemysłanego rozwoju edukacji, nauki oraz ochrony, zarówno dóbr kultury rodzimej, jak i dorobku obecnych historycznie na tej ziemi mniejszości narodowych.⁷⁰

W Programie Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020 wskazano następujące cele strategiczne:

- 1) ochrona dziedzictwa kulturowego,
- 2) edukacja kulturowa,
- 3) wsparcie dla społecznego ruchu kulturalnego,
- 4) nowoczesne technologie w kulturze,
- 5) dostosowanie infrastruktury kulturalnej do obowiązujących standardów i trendów światowych,
- 6) promocja województwa poprzez kulturę w kraju i poza jego granicami,

---

⁷⁰Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s. 3-4

- 7) zwiększenie uczestnictwa w kulturze poprzez zinstytucjonalizowane formy aktywizacji różnych środowisk.⁷¹

Cel strategiczny II. Edukacja kulturalna

Postęp cywilizacyjny we współczesnym świecie nie jest możliwy bez dużej aktywności szerokich mas społeczeństwa w dziedzinie kultury. Uczestniczenie w kulturze zależne jest natomiast od osiągnięcia takiego poziomu percepcji rzeczywistości, który będzie stymulował potrzeby w tym zakresie i dawał szansę na samorealizację podmiotów tej dziedziny.

„Raport o edukacji kulturalnej” opracowany na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przynosi spostrzeżenie, że edukacja kulturalna w obecnym kształcie organizacyjnym działa na anachronicznej i rozchwianej podbudowie i jako taka nie może spełnić swojej roli w zakresie przygotowania różnych grup społecznych do korzystania z dostępnych form aktywności kulturalnej. Co więcej istnieją spore rozbieżności w podejściu do edukacji kulturalnej i jej roli w wychodzeniu naprzeciw świadomemu swoich potrzeb wyższych społeczeństwa. Jak zauważają autorzy raportu, z jednej strony mamy do czynienia z obroną wartości tzw. kultury wysokiej – artystycznej, z drugiej zaś widoczna jest batalia o podniesienie znaczenia kultury popularnej jako tej, która najbardziej kumuluje społeczne zapotrzebowanie w dziedzinie aktywności na poziomie duchowym.

Badania prowadzone w tym zakresie pozwoliły wyłonić wzorzec człowieka kulturalnego początku XXI w. Jest to model idealny, zawierający zespół cech deklarowanych, a zatem rzadko w takiej formule znajdujący potwierdzenie w rzeczywistości. Człowiek kulturalny, zdaniem respondentów, jest wykształcony, obyty, otwarty na kulturę współczesną i jej przemiany, uspołeczniony, zrównoważony psychicznie, obywatel. Cechy wskazane przez ankietowanych mogą stać się fundamentem dla tworzenia kierunków edukacji kulturalnej, bo posiadają walor podmiotowości, nie zaś wyobrażeń serwowanych w oparciu o teoretyczne rozważania.

Zauważalna jest tendencja, że o potrzebach kulturalnych decyduje jakość życia. Dążeniem zarówno jednostkowym, jak też zbiorowym, jest osiągnięcie pożądanego awansu cywilizacyjnego, bo tylko wpisanie się w standardowe przymioty materialnego funkcjonowania w społeczeństwie umożliwi sięgnięcie po zaspokojenie potrzeb wyższych, które będą miały szansę rozwinąć się po zaspokojeniu wymogów bytowych.

---

⁷¹ Tamże, s. 46

Potrzeby kulturalne Polaków oscylują wokół kilku poziomów. Jeden z nich dotyczy atrakcyjnych i reprezentacyjnych miejsc, ale też zwiększenia liczby miejsc małych i kameralnych. Kolejny dotyczy udziału w wielkich imprezach ze znanymi nazwiskami, jak również w klubowych koncertach, wystawach dla koneserów lub niewielkich grup fanów. Zgłaszana jest gotowość do uczestniczenia w imprezach przede wszystkim tanich bądź w ogóle darmowych. Rzadko panuje nastawienie na samorealizację własnych oczekiwań i niechęć do kulturalnych potrzeb społecznych. We wszystkich tych formach można dostrzec postawę roszczeniową i zarazem brak woli inicjowania lub angażowania się w realizację przedsięwzięć kulturalnych.

Edukacja kulturowa prowadzona w oparciu o poznawanie i zachwywanie się elementami dziedzictwa kultury wysokiej i narodowej stanowi współcześnie tylko jeden z elementów działań w tym zakresie. Istotnymi wydają się kwestie związane z następującymi zagadnieniami:

- systematycznie od lat zmniejszające się potrzeby kulturalne w zakresie sztuki,
- niska jakość życia zbiorowego,
- nowe metodologie pracy edukacyjnej na polu kultury,
- nowe koncepcje szkolenia „kadr dla kultury” uwzględniające potrzebę stałego podnoszenia kwalifikacji i nadążania zarówno za zmianami kultury środowisk lokalnych, jak i trendem globalizującym kulturę.

Najważniejszym celem edukacji kulturalnej we współczesnym świecie wydaje się być skuteczne wprowadzanie jednostek i grup w kulturę pojmowaną jako swobodny związek subkultur i kultur niszowych istniejących w symbiozie z kulturą popularną. Warto w tym miejscu dostrzec fakt, że coraz częściej obszarem szczególnego zainteresowania odbiorców kultury jest życie rodzinne, praca, zdrowie i zdobywanie pieniędzy. Dziedziny te zatem powinny zostać włączone do edukacji kulturalnej bo jako takie są nośnikami potrzeb w tym zakresie bardzo szerokiego grona uczestników kultury.

Tradycyjny, hierarchiczny model kultury przestaje mieć rację bytu w zmieniających się uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych. Od osób odpowiedzialnych za edukację kulturalną oczekuje się różnorodnych kompetencji, elastyczności i gotowości do przejścia z relacji edukujący – edukowany do relacji partnersko-doradczych. Ta elastyczność podyktowana jest koniecznością sprostania oczekiwaniom odbiorców działań edukacyjnych, którzy częstokroć dysponują wyższymi kompetencjami kulturowymi od edukujących.

Niezbędnym w tej sytuacji jest zaangażowanie nauki do badań nad kulturalną aktywnością współczesnego społeczeństwa. Bez przedsięwzięć badawczych w tym zakresie nie będzie możliwe stworzenie takich wzorców i mechanizmów edukacyjnych, które uwzględniając potrzeby w tym zakresie, pozwoliłyby na kompleksowe objęcie przygotowaniem do odbioru kultury szerokich mas społecznych. Rozważania na temat przyszłości edukacji kulturalnej należy oprzeć o ważny czynnik, jakim jest czas. Dzisiejsze społeczeństwo cierpi na poważny problem, a mianowicie jego brak. Dlatego też działania edukacyjne uwzględniając ten wskaźnik muszą być dostosowywane do możliwości czasowych odbiorców. Stąd potrzeba dokonywania systematycznych zmian w sposobie organizowania zajęć przez szeroko pojęte instytucje kultury, od których oczekuje się wyjścia poza standardowe ramy czasu pracy i przygotowywanie oferty pod zainteresowanych z uwzględnieniem napiętego harmonogramu potencjalnych uczestników zajęć. Takie nowatorskie podejście musiałoby się również wiązać z koniecznością reorganizacji struktur upowszechniania kultury, która wprowadzałaby np. zamiast biur i działów zespoły zadaniowe.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt województwa podkarpackiego, należy zauważyć, że przeobrażenia w zakresie dostosowania edukacji kulturalnej do potrzeb mieszkańców regionu są uwarunkowane zarówno dającym się zauważyć trendem wzrostu znaczenia kultury popularnej na tle potrzeb związanych z uczestnictwem w działalności kulturalnej wyższego poziomu, jak też koniecznością zapewnienia równomiernego dostępu do dóbr kultury wszystkim zamieszkującym teren województwa. O ile pokrycie województwa instytucjami kultury jest wystarczające, o tyle zagrożeń należy poszukiwać w formie i sposobie edukacji i upowszechnienia kultury. Działaniom edukacyjnym na rzecz uczestnictwa w kulturze nie sprzyja komercjalizacja działalności kulturalnej, gdyż jak zauważają autorzy *Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020*, potencjalni darczyńcy są bardziej zainteresowani wspieraniem spektakularnych imprez masowych, podczas gdy działalność edukacyjna i upowszechnieniowa rzadko objęta jest mecenatem.

Ta swoistego rodzaju nisza, która ma zasadnicze znaczenie dla wychowania społeczeństwa świadomie biorącego udział w kulturze i jej wytworach, a także aktywnie włączającego się w działalność kulturalną, jest wyzwaniem dla wszystkich edukatorów kulturalnych. Muszą oni wziąć pod uwagę zarówno zmiany w skali makro w zakresie potrzeb na kulturę, jak też syndromy w mikroskali uwzględniające specyfikę społeczności regionalnej i lokalnych.

Określenie zadań w zakresie edukacji kulturalnej województwa podkarpackiego musi poprzedzić zdefiniowanie tego pojęcia, ale w taki sposób, aby konotacja tej definicji była adekwatna do rzeczywistości, której dotyczy. Mając to na względzie, dla potrzeb celu strategicznego przez edukację kulturalną należy pojmować kształtowanie i ciągle podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa, od kształcenia i doskonalenia zawodowego osób odpowiedzialnych za upowszechnianie kultury i edukacji kulturalnej, po przygotowanie odbiorców do aktywnego i świadomego uczestnictwa w przestrzeni kulturalnej oraz tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej w instytucjach edukacyjnych, socjalizacyjnych czy adaptacji społecznej. Takie podejście może gwarantować odpowiedni odbiór wytworów szeroko pojętej kultury, ale także stanowić o mobilizacji do sprostania oczekiwaniom współczesnego odbiorcy – uczestnika działalności kulturalnej.

Trzeba pamiętać, że ważnym czynnikiem motywowania do przejawiania jakiegokolwiek aktywności na polu kultury, jest wyjście od środowiska, w którym żyje potencjalny edukowany i na tym fundamencie budowanie szerszych perspektyw postrzegania rzeczywistości kulturalnej. Relacja taka pozwala na bazie doznań i poszukiwań osobistych, umiejscowionych w określonym środowisku, przechodzić do odnoszenia tychże do poziomu makro. Warto również zauważyć, że zaangażowanie potencjalnego odbiorcy w uczestniczenie w przejawach kultury masowej, niejednokrotnie stojącej na przeciwległym biegunie w stosunku do kultury wyższej, może stać się wyzwaniem dla poszukiwania sposobów dotarcia do takiego odbiorcy w elementami elitarnej kultury.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania wdrożeniu celu strategicznego w zakresie edukacji kulturalnej w województwie podkarpackim służyć mogą następujące działania:

- 1) Diagnozowanie potrzeb w zakresie dostępu do różnych dóbr kultury poprzez prowadzenie interdyscyplinarnych i kierunkowych projektów badawczych.
- 2) Tworzenie oferty kulturalnej pod kątem oczekiwań różnych grup społecznych i zawodowych mieszkańców województwa.
- 3) Prowadzenie działań mających na celu aktywizację i inspirację zachowań kreatywnych w skali społeczności lokalnej i regionalnej.
- 4) Wzbogacenie systemu edukacji szkolnej i pozaszkolnej w przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym, ze szczególnym uwzględnieniem promowania modelu człowieka kulturalnego przy użyciu nowoczesnych technologii.
- 5) Prowadzenie działalności na rzecz upowszechnienia tradycji i promocji dziedzictwa kulturalnego lokalnego i regionalnego.

- 6) Przygotowanie kadr świadomych uczestników i realizatorów kultury poprzez realizację projektów szkoleniowych, warsztatowych, doradczych i innych nowoczesnych form rozwijania absorpcji działalności kulturalnej.
- 7) Realizacja przedsięwzięć na styku kultury wyższej i popularnej jako forma zbliżenia odbiorców tych rodzajów działań kulturalnych.
- 8) Nowatorskie rozwiązania w zakresie zarządzania kulturą zinstytucjonalizowaną dostosowujące jej ofertę do potrzeb społecznych.
- 9) Promocja działalności kulturalnej w regionie, kraju i poza jego granicami.
- 10) Współpraca międzyregionalna i zagraniczna na rzecz wymiany doświadczeń i sięgania po nowe sposoby edukowania dla kultury.⁷²

2. Strategia Rozwoju kultury miasta Rzeszowa

Dokument „Strategia Rozwoju kultury miasta Rzeszowa” opracowany został w związku z realizowanym projektem „Lublin i Rzeszów – współpraca i wykorzystanie szans rozwojowych”, przy uzyskanym wsparciu finansowym z Unii Europejskiej. Zaprezentowane zostały w nim kierunki i działania strategiczne związane z rozwojem obszaru kultury w Rzeszowie do 2020 r.

Na zawartość Strategii składają się m.in. analiza stanowiąca diagnozę stanu rzeszowskiej kultury, zarówno w obrębie instytucjonalnym, organizacyjnym, jaki społecznym.⁷³ Przeprowadzona analiza stanu kultury w Mieście Rzeszowie na przełomie lat 2013 i 2014 miała na celu przede wszystkim określenie potencjału w zakresie kultury, a także wypracowanie na bazie zgromadzonych informacji rozwiązań, jakie mogą przyczynić się do rozwoju tej dziedziny w Rzeszowie. Diagnoza została wykonana w sposób obejmujący zakresem analizę zarówno potencjału kulturowego, instytucjonalnego, organizacyjnego, jak również społecznego w kontekście rozwoju rzeszowskiej kultury. Bazą do wyprowadzania wniosków była analiza *desk research*, badania przeprowadzone wśród mieszkańców Rzeszowa, badania przeprowadzone wśród mieszkańców wybranych miast Polski, przedstawiciele środowisk kulturalnych, jak również szereg konsultacji ze środowiskami twórców i organizatorów przedsięwzięć kulturalnych oraz przedstawicielami sektora biznesu, zainteresowanymi mecenatem kulturalnym. Osobnym elementem diagnozy była analiza PEST i SWOT, które dostarczyły informacji na temat silnych i słabych stron rzeszowskiej kultury, szans oraz zagrożeń przed nią stojących, jak również czynników politycznych,

---

⁷² Tamże, s.49-51

⁷³ *Strategia Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa do Roku 2020*. s. 4

ekonomicznych, społecznych i technologicznych mogących na nią wpłynąć. Bazę do informacji stanowiły dokumenty zastane, badania, jak również spotkania i konsultacje ze środowiskami związanymi z rzeszowską kulturą.⁷⁴

Badanie „Diagnoza dla Strategii rozwoju kultury miasta Rzeszowa” zrealizowane zostało jesienią 2013 r. wśród mieszkańców Rzeszowa oraz powiatu rzeszowskiego przy wykorzystaniu techniki CATI (wywiad telefoniczny). Głównym jego celem była diagnoza stanu rzeszowskiej kultury, jej wizerunku oraz otoczenia sektora kultury i przemysłów kreatywnych. Próba liczyła 1064 respondentów. Na bazie przeprowadzonego badania wprowadzono następujące wnioski w poszczególnych obszarach tematycznych:

W Strategia Rozwoju kultury miasta Rzeszowa sformułowano kilka celów strategicznych, tj. stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju kultury w mieście oraz uzyskanie odczuwalnych, pozytywnych zmian w zakresie integracji środowisk, rozwoju młodych artystów, wymiany doświadczeń, a także aktywizacja i edukacja odbiorców kultury.

Do celów operacyjnych zaliczono:

- Wykorzystanie potencjału podmiotów skupionych wokół rzeszowskiego środowiska kulturalnego.
- Uruchomienie instrumentów wsparcia dla twórców rzeszowskiej kultury.
- Wprowadzenie rozwiązań materialnych i instytucjonalnych mających wpływ na warunki rozwoju kultury w Rzeszowie.
- Tworzenie warunków dla rozwoju systemu działań informacyjnych i edukacyjnych adresowanych do odbiorców rzeszowskiej kultury.
- Wspieranie rozwoju współpracy pomiędzy instytucjami szeroko rozumianej kultury w Rzeszowie z biznesem.
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego.⁷⁵

Program edukacji kulturalnej

Założenia realizacyjne programu edukacji kulturalnej

Program Edukacji Kulturalnej to ogół rekomendowanych działań związanych z budowaniem świadomości kulturalnej wśród mieszkańców Rzeszowa. Działania te powinny być podejmowane w związku z wdrażaniem Strategii. Głównym celem wynikającym z realizacji działań ujętych w propozycji Programu jest edukacja ogólna w zakresie kultury, a w tym zbudowanie wśród grup docelowych Rzeszowa świadomości wartości ogólnie rozumianej kultury i odbywających się na terenie Rzeszowa przedsięwzięć kulturalnych,

---

⁷⁴ Tamże, s. 5

⁷⁵ Tamże, s. 87

a w konsekwencji zachęcenie ich do uczestnictwa lub współtworzenia przedsięwzięć. Efektem finalnym wdrożenia Programu ma być zwiększenie zainteresowania kulturą wśród mieszkańców miasta. Cel ten zawiera w sobie takie założenia, jak promowanie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego Rzeszowa, uwrażliwianie na posiadane dziedzictwo, a w konsekwencji wzrost uczestnictwa mieszkańców w życiu kulturalnym Rzeszowa. Przyjmuje się, iż realizacja celu głównego Programu odbywać się będzie przede wszystkim przez podejmowanie działań edukacyjnych angażujących odbiorców Programu. Zakładane efekty wdrożenia Programu Edukacji Kulturalnej to wzrost wiedzy na temat rzeszowskiej kultury i dziedzictwa kulturowego miasta oraz rozwój zainteresowań, z nastawieniem na kulturę, mieszkańców Rzeszowa – potencjalnych odbiorców rzeszowskiej kultury. Warunki wstępne zakładane jako formalne wymagania niezbędne dla skutecznego wdrożenia Programu Edukacji Kulturalnej to: współpraca placówek szkolnych z terenu miasta z rzeszowskimi instytucjami kultury, zastosowanie zaproponowanych działań w zakresie edukacji kulturalnej w Rzeszowie oraz przygotowanie instytucji kultury do realizacji Programu. Aby wdrożenie Programu było realne i mogło zakończyć się sukcesem, konieczne będzie podjęcie działań, w wyniku których instytucje kultury będą przygotowane na stawiane przed nimi oczekiwania. Dla powodzenia przedsięwzięcia istotne jest również zaangażowanie osób reprezentujących poszczególne instytucje włączone w realizację Programu oraz samych jego adresatów. Ważne jest również zaangażowanie szkół z terenu Rzeszowa. Wśród celów operacyjnych wynikających z głównego celu Programu wyróżnia się:

- 1) wzrost wiedzy grup docelowych na temat kultury – cel zakłada prowadzenie działań popularyzujących oraz upowszechniających wśród grup docelowych ogólnie rozumianą kulturę oraz kulturę miasta Rzeszowa,
- 2) wzrost wiedzy grup docelowych na temat przedsięwzięć kulturalnych – cel zakłada prowadzenie działań popularyzujących wśród grup docelowych wydarzenia kulturalne odbywające się na terenie Rzeszowa,
- 3) zachęcenie grup docelowych do współtworzenia kultury – cel zakłada prowadzenie działań aktywizujących i motywujących grupy docelowe w zakresie współtworzenia kultury na terenie Rzeszowa,
- 4) zachęcenie grup docelowych do uczestnictwa w życiu kulturalnym miasta – cel zakłada prowadzenie działań motywujących grupy docelowe do uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych odbywających się na terenie Rzeszowa.

Celów tych nie należy dzielić na krótko i długofalowe, gdyż wzajemnie na siebie oddziałują, a tym samym konieczna jest koncentracja na wszystkich wymienionych celach od samego początku realizacji Programu.⁷⁶

Grupy docelowe programu edukacji kulturalnej

Poprzez grupy docelowe działań w ramach Programu Edukacji Kulturalnej rozumie się potencjalnych odbiorców rzeszowskiej kultury, a w szczególności:

- 1) dzieci w wieku przedszkolnym uczęszczające do rzeszowskich przedszkoli,
- 2) dzieci ze szkół podstawowych – uczniowie szkół podstawowych z terenu miasta Rzeszowa,
- 3) dzieci i młodzież szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z terenu miasta Rzeszowa,
- 4) studenci – osoby studiujące w rzeszowskich uczelniach z różnych przyczyn mające utrudniony dostęp do kultury (np. brak czasu, brak świadomości odnośnie do harmonogramu wydarzeń kulturalnych),
- 5) osoby dorosłe (w tym osoby pracujące) – grupa reprezentowana przez osoby pracujące, z różnych przyczyn mające utrudniony dostęp do kultury (np. brak czasu, brak świadomości odnośnie harmonogramu wydarzeń kulturalnych),
- 6) seniorzy – osoby będące na emeryturze.

Wynikające z celu głównego Programu Edukacji Kulturalnej cele operacyjne, tj. wzrost wiedzy w zakresie szeroko rozumianej kultury Rzeszowa oraz wydarzeń kulturalnych odbywających się w Rzeszowie, zachęcenie do współtworzenia oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym Rzeszowa, skorelowane zostały z poszczególnymi grupami docelowymi tego Programu – por. Tabela 1.⁷⁷

---

⁷⁶ Tamże, s. 78-79

⁷⁷ Tamże, s. 80

Tabela 1. Proponowane działania w zakresie edukacji kulturalnej w Rzeszowie

Działania	Opis
Spotkania muzealne	Spotkania poświęcone popularyzacji wiedzy na temat eksponatów zgromadzonych w rzeszowskich muzeach, historii Rzeszowa, a także roli jaką spełniają takie instytucje w życiu kulturalnym miasta.
Spotkania teatralne	Spotkania poświęcone popularyzacji wiedzy na temat historii teatru, a także roli, jaką spełniają takie instytucje w życiu kulturalnym miasta.
Spotkania fotograficzne	Spotkania poświęcone popularyzacji wiedzy na temat fotografii i zasobów rzeszowskich galerii, a także roli, jaką spełniają takie instytucje jak galerie w życiu kulturalnym miasta.
Spotkania biblioteczne	Spotkania poświęcone popularyzacji czytelnictwa, a także wiedzy na temat roli, jaką spełniają instytucje takie jak biblioteki w życiu kulturalnym miasta
Noce tematyczne w instytucjach kultury	Przedsięwzięcia kulturalne wzorowane na Nocach Muzeów dedykowane wybranym instytucjom kultury i odbywające się tylko w nich. Dzięki swojej formule są zwykle bardziej atrakcyjne dla odbiorców na co dzień niemających czasu na kulturę.
Konkursy tematyczne	Projekty związane z upowszechnianiem i podnoszeniem wiedzy na temat kultury miasta. Organizatorem mógłby być Urząd Miasta Rzeszowa lub nadzorowane przez niego instytucje kultury.
Spotkania z twórcami i artystami z terenu Rzeszowa	Przedsięwzięcia angażujące twórców i artystów z terenu miasta, których celem byłoby przybliżanie wiedzy na temat danej dziedziny kultury, ukazywanie kulisów ich pracy.
Udział w wystawach fotograficznych	Przedsięwzięcia związane z aktywnym udziałem w wystawach fotograficznych odbywających się na terenie Rzeszowa.
Udział w wystawach malarskich	Przedsięwzięcia związane z aktywnym udziałem w wystawach malarskich odbywających się na terenie Rzeszowa
Wyjścia na spektakle teatralne	Przedsięwzięcia związane z aktywnym udziałem w spektaklach odbywających się w teatrze (dostosowane tematyką do widzów).
Wyjścia na koncerty w filharmonii	Przedsięwzięcia związane z aktywnym udziałem w koncertach odbywających się w filharmonii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategia Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa do 2020 r., s. 81-84

3. Strategia Rozwoju Województwa -Podkarpackie 2020

Strategia rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020 (Strategia) została uchwalona przez Sejmik Województwa Podkarpackiego w październiku 2006 r. W 2010 r. dokument został zaktualizowany (przyjmując nazwę *Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020*). Podstawową przesłanką aktualizacji była konieczność dostosowania zapisów *Strategii* do wymogów zmienionych, obowiązujących wówczas przepisów prawnych i krajowych dokumentów strategicznych. Nie uległ zasadniczej zmianie układ celów strategicznych i priorytetów.⁷⁸

⁷⁸*Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020*, s. 5

Konieczność aktualizacji *Strategii* wynika z kilku kluczowych przesłanek. Wśród najważniejszych należy wymienić zmianę koncepcji polityki rozwoju, przede wszystkim w oparciu o nowy paradygmat polityki regionalnej oraz związane z tym działania zmierzające do uporządkowania krajowych dokumentów strategicznych w ramach tzw. *Planu uporządkowania strategii*. Nowy model polityki rozwoju zakłada wieloaspektowe, zintegrowane wykorzystanie własnych potencjałów przy uwzględnieniu zróżnicowanego podejścia do różnych typów terytoriów rozumianych funkcjonalnie, co w konsekwencji powinno prowadzić do wzmocnienia konkurencyjności i budowania istotnych przewag konkurencyjnych regionu. Zakłada też odejście od rozproszonej interwencji na rzecz działań bardziej selektywnych (skoncentrowanych), zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchamianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania.⁷⁹

Kapitał ludzki i społeczny

Kultura i dziedzictwo kulturowe

CEL: Rozwinięty i efektywnie wykorzystany potencjał kulturowy regionu

Kierunek działania: Tworzenie warunków dla zapewnienia możliwie równego i powszechnego dostępu do oferty kulturalnej, w tym do kultury wysokiej

Życie kulturalne regionu skupione jest przede wszystkim w głównych ośrodkach miejskich, a więc w stolicy województwa i pozostałych miastach na prawach powiatu. Na terenie województwa podkarpackiego nie brakuje również obszarów, które ze względu na swoje peryferyjne położenie oraz niekorzystne warunki ekonomiczne mają utrudniony dostęp do oferty kulturalnej, a uczestnictwo ich mieszkańców w życiu kulturalnym i w przedsięwzięciach kultury wysokiej ma charakter incydentalny.

Zapewnienie wszystkim mieszkańcom możliwie równych szans korzystania z dóbr kultury staje się działaniem nie tylko pożądanym, ale przede wszystkim koniecznym w celu stopniowego eliminowania marginalizacji niektórych rejonów województwa w tym zakresie.

Oddziaływanie głównych ośrodków miejskich, będących jednocześnie centrami życia kulturalnego w regionie, na obszary oddalone od centrum będzie możliwe, o ile zyskają one silne wzmocnienie kadrowe, finansowe i infrastrukturalne.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- powstanie infrastruktury kulturalnej, odpowiadającej oczekiwaniom współczesnego twórcy i odbiorcy kultury oraz wykorzystującej atuty regionu w zakresie dziedzictwa kulturowego,

---

⁷⁹ Tamże, s. 7

- tworzenie innowacyjnej infrastruktury kulturalnej, np. eksploratorów, muzeów interaktywnych, sieci kin cyfrowych itp.
- zwiększenie dostępności zasobów kultury oraz wydarzeń kulturalnych poprzez digitalizację oraz budowę platform multimedialnych,
- restrukturyzacja instytucji kultury pod kątem optymalizacji działania (podział kompetencji i odpowiedzialności),
- optymalizacja finansowania kultury z uwzględnieniem kryteriów demograficznych i geograficznych oraz zdiagnozowanych potrzeb i warunków kulturowych,
- wzmocnienie współpracy instytucji kultury ze środowiskami twórczymi, artystycznymi i naukowymi w regionie,
- popularyzacja przedsięwzięć obejmujących swoim zasięgiem obszar całego województwa, typu wędrujący teatr, wędrująca wystawa czy koncerty filharmoników w terenie oraz organizowanie wydarzeń kulturalnych w przestrzeni publicznej.

Kierunek działania: Wzmacnianie wizerunku regionu, w tym Rzeszowa, jako centrum kultury opartego m.in. na wydarzeniach kulturalnych o znaczeniu międzynarodowym oraz budowanie marek m.in. instytucji i imprez kulturalnych

Kreowanie pozytywnego i atrakcyjnego wizerunku naszego województwa (tak w kraju, jak i poza jego granicami) poprzez kulturę będzie możliwe tylko wówczas, gdy uda się wyłonić produkty czy też grupy produktów z regionalnej kultury i tak wprowadzić je do przestrzeni publicznej, aby stały się kulturowymi i kulturalnymi identyfikatorami województwa.

Silą napędową rozwoju kultury w regionie z całą pewnością mogą stać się główne ośrodki życia kulturalnego, skupione wokół największych miast w regionie oraz miejsc realizacji znanych przedsięwzięć kulturalnych. To właśnie tutaj należy rozpocząć tworzenie produktów i marek kulturalnych zarówno instytucji, jak też wydarzeń. Wykreowanie marki kulturalnej powinno oprzeć się na bazie zauważalnej poza regionem aktywności instytucji, rangi wydarzeń czy upowszechnieniu wiedzy o cennych obiektach zabytkowych.

Bez wątpienia kulturalna przyszłość województwa powinna czerpać z geopolitycznego położenia w sąsiedztwie Ukrainy i Słowacji. Współdziałanie międzynarodowe w tym zakresie powinno zmierzać do inicjowania lub kontynuacji przedsięwzięć, które mogłyby wynieść je do poziomu zauważalnych na arenie międzynarodowej projektów kulturalnych.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- wzrost kompetencji kulturowych i artystycznych poprzez edukację kulturalną zarówno na poziomie przygotowania kadr do realizacji zadań z dziedziny kultury, jak też świadomych odbiorców działalności kulturalnej,
- zwiększenie uczestnictwa podkarpackich instytucji kultury w programach kulturalnych o zasięgu międzynarodowym dających szanse na promocję regionu i prezentację jego atrybutów,
- wzrost liczby wydarzeń kulturalnych i projektów kulturalnych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, m.in. dzięki wsparciu merytorycznemu i finansowemu w zakresie wkładów własnych dla projektów oraz promocję dokonań młodych artystów,
- stworzenie wszechstronnych baz danych przejawów życia kulturalnego i ich upowszechnienie,
- wzmocnienie współpracy z instytucjami kultury położonymi w województwach ościennych oraz współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie realizacji zadań z dziedziny kultury,
- wyniesienie do rangi marki wydarzeń kulturalnych oraz instytucji kultury w oparciu o prestiżowy repertuar, wysoki poziom i promocję.

Kierunek działania: Ochrona, promocja i zarządzanie dziedzictwem kulturowym regionu

Dziedzictwo kulturowe powinno być z jednej strony przedmiotem ochrony i opieki, z drugiej zaś potencjałem, który winien zostać wykorzystany dla rozwoju województwa i budowania kapitału społecznego. Konieczne jest podejmowanie przedsięwzięć, ukierunkowanych zarówno na kompleksową ochronę i zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego (m.in. poprzez zwiększenie funduszy na prace remontowo-konserwatorskie), jak również na jego odpowiednią promocję i wdrażanie nowoczesnego (efektywnego i racjonalnego) modelu zarządzania. Za istotne należy również uznać działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim skierowane do mieszkańców regionu. Przybliżenie walorów materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu, a także podniesienie świadomości ich wartości służyć będzie nie tylko ich zachowaniu i lepszej ochronie, ale także może przyczynić się do wzrostu tożsamości regionalnej i lokalnej mieszkańców.

Zakładane efekty realizowanych działań:

- kształtowanie krajobrazu kulturowego rozumiane jako zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego, szczególnie w zakresie poprawy ładu przestrzennego i estetyki otoczenia;
- ochrona i kształtowanie zabudowy historycznych miast i miasteczek oraz układów ruralistycznych; zapobieganie degradacji i ochrona zasobów dziedzictwa przyrodniczego regionu,
- poprawa stanu zachowania i ochrona obiektów oraz miejsc cennych kulturowo, m.in. poprzez wykorzystanie narzędzi prawa miejscowego a także przeciwdziałanie procesowi ich dewastacji i degradacji,
- utrzymanie wielokulturowego bogactwa, tożsamości lokalnej i regionalnej m.in. poprzez działania o charakterze edukacyjnym i popularyzatorskim, w tym wspieranie folkloru i sztuki ludowej oraz ochronę wartości niematerialnych,
- stworzenie systemu i procedur w celu funkcjonalnego zarządzania kulturą, dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym, z uwzględnieniem rozwoju partnerstwa sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego, poprawy funkcjonowania instytucji kultury i ochrony zabytków,
- badanie i dokumentowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz jego upowszechnianie i promocja dla zastosowań utylitarnych,
- utworzenie w woj. podkarpackim wyspecjalizowanej instytucji kultury, zajmującej się historią i dziedzictwem Kresów,
- wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzynarodowej w zakresie ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- promocja najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem dostępnych w tym zakresie instrumentów typu kampanie informacyjne regionalne i ogólnopolskie, akcje promocyjne, konferencje, debaty, sympozja, eksperymenty, badania, publikacje.⁸⁰

---

⁸⁰ Tamże, s.46-48

Rozdział VI Infrastruktura kulturalna Podkarpacia

1. Biblioteki

Biblioteki publiczne są najszerzej występującymi instytucjami kultury na terenie województwa podkarpackiego. W bibliotekach publicznych działają specjalistyczne agendy tworzone do obsługi różnych grup użytkowników: dzieci, młodzieży uczącej się i studiującej, osób dorosłych, chorych czy niepełnosprawnych. Funkcjonują oddziały dla dzieci, wypożyczalnie i czytelnie dla dorosłych, filie biblioteczne i punkty w szpitalach i zakładach pomocy społecznej. Powstają również czytelnie internetowe, specjalistyczne wypożyczalnie zbiorów audiowizualnych, a także punkty informacji, z których korzystają chętnie studenci, młodzież ucząca się oraz osoby poszukujące pracy. Niestety w większości bibliotek publicznych województwa sytuacja lokalowa i kadrowa nie pozwala na wydzielenie specjalistycznych agend, co w dużej mierze wpływa na jakość świadczonych usług skierowanych do różnych grup użytkowników.⁸¹

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie jest największą biblioteką publiczną w województwie podkarpackim. Jest instytucją kultury, która zaspokaja potrzeby czytelnicze stosując nowe technologie i oferując różnorodne zbiory i usługi. Integruje ludzi o zróżnicowanych zainteresowaniach i pasjach – stanowi dla nich przestrzeń edukacyjną i kulturotwórczą. W strukturze organizacyjnej WiMBP, na terenie Rzeszowa funkcjonuje 17 filii miejskich oraz Oddział dla Dzieci i Młodzieży, Wypożyczalnia Główna, Wypożyczalnia Muzyczna, Informatorium, Czytelnia Główna i Pracownia Dokumentów Życia Społecznego.

Biblioteka realizuje główne zadania statutowe poprzez zaspokojenie potrzeb oświatowych, kulturalnych i informacyjnych mieszkańców z terenu województwa podkarpackiego oraz miasta Rzeszowa, a także umożliwia im szeroki dostęp do gromadzonych zasobów dorobku nauki i kultury polskiej i światowej.

Warto zaznaczyć, że WiMBP w Rzeszowie zarządza *Podkarpacką Bibliotekę Cyfrową* (www.pbc.rzeszow.pl) tworząc jej zasoby wspólnie z instytucjami kultury i edukacji woj. podkarpackiego. Dynamiczny rozwój PBC możliwy jest dzięki funkcjonowaniu w WiMBP w Rzeszowie jednej z najbardziej nowoczesnych pracowni digitalizacji jakimi dysponują biblioteki publiczne w Polsce. Obecnie PBC liczy ponad 11 tys. zdigitalizowanych dokumentów (książek, czasopism, rękopisów, starodruków, muzykaliów, druków ulotnych, map). Wiele z nich to unikatowe i cenne zabytki piśmiennicze o dużej wartości historycznej

---

⁸¹Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020, s. 20.

np. *Biblia Święta* z 1563 r.; *Zwierciadło* Mikołaja Reja z 1568 r.; *Historia Polski* Jana Długosza z 1615 r.

Warto podkreślić, że placówki WiMBP w Rzeszowie prowadzą intensywną działalność kulturalno-edukacyjną skierowaną do wszystkich grup wiekowych. Rocznie biblioteka organizuje ponad 1300 imprez, w których uczestniczy 36 tys. czytelników. Wśród podejmowanych najczęstszych form działalności należy wymienić:

- spotkania literackie z autorami,
- wykłady i spotkania z ciekawymi ludźmi,
- koncerty kameralne i spotkania muzyczne,
- kluby czytelnicze,
- cykle tematyczne i zajęcia edukacyjne,
- konkursy literackie i plastyczne, turnieje bajkowe,
- kursy e-learningowe, warsztaty artystyczne, komputerowe,
- zajęcia animacyjne, literacko – plastyczne podczas wakacji i ferii,
- wystawy malarstwa, grafiki, fotografii twórców profesjonalnych i nieprofesjonalnych, w tym wystawy autorskie i pokonkursowe dla dzieci i młodzieży,
- tematyczne ekspozycje i wystawy prezentujące zbiory własne biblioteki, jak również kolekcjonerów i regionalistów,
- akcje ogólnopolskie, międzynarodowe i imprezy literackie o zasięgu wojewódzkim i miejskim.

Kształtowanie kultury czytelniczej i przygotowywanie do uczestnictwa w kulturze młodego pokolenia w bibliotekach jest procesem ciągłym, powolnym, ale systematycznym. Bibliotekarze dobrze widzą, że młody czytelnik jest bardzo wymagający, lubi być zaskakiwany, a przy tym jest bardzo szczerzy i surowy w odbiorze oferty. Dlatego placówki WiMBP prześcigają się w pomysłach, wprowadzając coraz to nowe formy animacyjne. Wpływa to także na zmianę postrzegania roli bibliotekarza, bo wbrew pozorom, bibliotekarz okazuje się być zawodem wymagającym także kreatywności. Dzięki systematycznym szkoleniom (biblioterapia, pedagogika zabawy) pracownicy WiMBP zdobywają nowe kompetencje, co pozwala szybko reagować na zmieniające się oczekiwania odbiorców w różnym wieku.

Doświadczenie bibliotek w tym zakresie, wskazuje, że najlepszą formą inicjacji czytelniczej dla najmłodszych okazuje się być zabawa. Rzeszowskie placówki zaczynają ją od zajęć z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Przybierają one postać

cyklicznych spotkań pod hasłem: *Pierwsze kroki w krainie bajki, Poetyckie wędrówki przedszkolaków, Czytajmy razem czy Pierwsze spotkania z książką*. W ramach zajęć przeprowadzane są seanse głośnego czytania, konkursy, zabawy literackie i ruchowe oraz lekcje biblioteczne. Efektem tych zajęć u najmłodszych jest wzbogacanie słownictwa, rozwój wyobraźni, doskonalenie pamięci i umiejętności poprawnego mówienia, dodatkowo uczą myślenia i ułatwiają samodzielne czytanie i pisanie. Dobrowolne wcielanie się dziecka w role odtwórcze, naśladowcze, wzmacnia u niego kompetencje poznawcze, w naturalny sposób wzbudza zainteresowanie książką i co szczególnie ważne skłania do podejmowania z własnej inicjatywy np. do zaktywizowania w tym zakresie dorosłych (poczytaj mi mamo, chodźmy do biblioteki). Cykle animacyjne kończą się uroczystym *Pasowaniem na czytelnika*, przypadającym zazwyczaj w *Ogólnopolskim Tygodniu Czytania Dzieciom*. Warto dodać, że w tym zakresie biblioteka prowadzi również zajęcia otwarte, nieformalne, takim przykładem jest *Bajkowy Klub Malucha*, w którym uczestniczą najmłodsi czytelnicy wraz z rodzicami. Bibliotekarki we współpracy z rodzicami proponują seanse głośnego czytania i zabawy z wykorzystaniem literatury dziecięcej, pomysłów bajkopisarzy i poetów. Przygotowanie młodych czytelników do uczestnictwa w kulturze jest zadaniem wykraczającym poza tradycyjny model promocji książki i jej upowszechniania. Biblioteka musi być miejscem interaktywnym, które oferuje nie tylko książki, ale również media, pomaga odnaleźć się w gąszczu internetowych informacji, daje możliwość wyboru sposobu przyswajania wiedzy. Dlatego też, WiMBP w Rzeszowie wprowadza do swojej oferty atrakcyjne formy edukacji np. kursy e-learningowe (*Fun English, MegaMatma*), warsztaty z robotyki, czy *booktalking* jako nieformalne rozmowy o książce. Dużą popularnością wśród młodych czytelników cieszą się zajęcia z cyklu *Biblioteka nauki* – podczas których w przystępny sposób poznają tajniki zagadnień przyrodniczych i fizycznych przy pomocy zwyczajnych przedmiotów i zabawek, z którymi spotykają się na co dzień. Te nietypowe lekcje biblioteczne stały się dla uczestników inspiracją do podjęcia własnych poszukiwań i wyjaśniania niektórych zjawisk w przyrodzie - począwszy od wyboru na bibliotecznej półce odpowiedniej literatury.

Należy zaznaczyć, że szerokie spektrum działalności edukacyjnej możliwe jest dzięki bardzo dobrej współpracy WiMBP w Rzeszowie ze środowiskiem lokalnym, w tym stowarzyszeniami, szkołami, fundacjami oraz pasjonatami i twórcami. Ważną rolę Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej, jest również stała obecność w informacyjnej ekspansji społeczeństwa, kształtowanie tożsamości kulturowej i szeroko rozumianej świadomości obywatelskiej wśród młodego pokolenia. W tym zakresie, biblioteka

współpracuje z Regionalnym Ośrodkiem Debaty Międzynarodowej działających przy Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie oraz Punktem Informacji Europejskiej Europe Direct – Rzeszów.

Zadaniem biblioteki jest także, inspirowanie młodego czytelnika, stwarzanie warunków do realizacji pasji, promowanie talentów. Te zadania realizowane są poprzez systematycznie kształtowaną ofertę lekcji bibliotecznych, uwzględniającą promocję książki, wydarzeń kulturalnych, ważne rocznice historyczne a także warsztaty, konkursy literackie, plastyczne oraz wernisaże i wystawy prac pokonkursowych. Atrakcyjną imprezą czytelniczą od wielu lat są *Podkarpackie Spotkania Pisarzy z Młodymi Czytelnikami* organizowane w ramach ogólnopolskiego projektu *Z książką na walizkach*, w których uczestniczą znani i lubiani twórcy literatury dziecięcej i młodzieżowej.

Projekt realizowany jest nie tylko w rzeszowskich bibliotekach, ale również w bibliotekach samorządowych województwa podkarpackiego. Jego celem jest przygotowanie nowego pokolenia do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz zachęcenie młodych użytkowników bibliotek do korzystania z oferty edukacyjnej i kulturalnej przygotowanej przez te instytucje. Spotkaniom autorskim towarzyszą kiermasze książek, występy grup tanecznych i teatralnych, konkursy, zabawy. Dzieci i młodzież mają możliwość bezpośredniego spotkania się z pisarzami, ilustratorami, a także uzyskania dedykacji i autografu. Uroczyste podsumowanie akcji, pełne atrakcji dla młodych czytelników, rozpoczyna się zawsze barwnym korowodem, który przechodzi ulicami miasta gromadząc licznie Rzeszowian.

Biblioteka jest otwarta na nowe wyzwania i swoje zadania realizuje, również w przestrzeni miejskiej, poza stałymi miejscami swojej działalności, propagując nowe formy uczestnictwa w kulturze i promocji miasta. Przykładem jest zorganizowana w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, historyczno-literacka gra terenowa *Rzeszowskimi Uliczkami*, której adresatami byli uczniowie szkół podstawowych i średnich. Inspiracją tematyczną gry stały się książki Marka Czarnoty, a zaczerpnięte z nich cytaty były zarazem wskazówkami dla uczestników gry. Do odgadnięcia były m.in. pomniki i miejsca zabytkowe w Rzeszowie.

W ofercie WiMBP w Rzeszowie znajdują się również, spotkania z podróżnikami, pasjonatami i regionalistami. Biblioteka organizuje wiele wystaw m.in. fotografii, malarstwa, rękodzieła promując tym samym twórczość regionalną. Grono odbiorców usług biblioteki stale się powiększa, bo instytucja współpracuje intensywnie z twórczym środowiskiem lokalnym m.in. z Rzeszowskim Stowarzyszeniem Fotograficznym, Związkiem Literatów Polskich, Regionalnym Stowarzyszeniem Twórców Kultury, Fundacją Beksiński. Owocem

tej współpracy jest coraz bogatsza oferta kulturalna i promocja dorobku regionalnych twórców.

W rzeszowskich bibliotekach regularnie spotykają się seniorzy również m.in. na zajęciach w ramach cykli *Podziel się swoją pasją* czy *Spotkania z literaturą* - są to wieczory poetyckie, muzyczne, historyczne czy wspomnieniowe. Uczestnicy wymieniają się książkami, prowadzą wykłady, opowiadają o swoich pasjach. Stałą grupą w bibliotece są też słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku z *Klubu Ciekawej Książki*. Biblioteka systematycznie przygotowuje dla nich ofertę wydawniczą, bibliograficzną, organizuje wystawy spotkania autorskie np. w ramach Dyskusyjnych Klubów Książki.

Jednak zadania WiMBP w Rzeszowie jako centralnej i największej biblioteki publicznej w regionie są o wiele szersze. Realizując swój ustawowy obowiązek Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie sprawuje opiekę merytoryczną nad 679 bibliotekami publicznymi działającymi w 159 gminach woj. podkarpackiego, w tym 119 w miastach i 560 na wsi. Instytucja wspiera biblioteki samorządowe m.in. w organizowaniu pracy kulturalnej i edukacyjnej poprzez koordynację programów dotacyjnych realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego czy Instytut Książki a także promowanie własnych projektów. Inicjuje przedsięwzięcia kulturalne i edukacyjne, skierowane do dorosłych i do dzieci, wskazując i promując dobre praktyki.⁸²

W 2016 r. WiMBP w Rzeszowie prowadzi dwa projekty własne,⁸³ tj. „Spotkania pod znakiem Pegaza” – projekt dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „Promocja literatury i czytelnictwa” oraz "Interaktywne warsztaty komputerowe dla mieszkańców Rzeszowa w wieku 50+" – projekt dofinansowany przez Prezydenta Miasta Rzeszowa w ramach Rzeszowskiego Budżetu Obywatelskiego na 2016 r. Projekt realizuje WiMBP w Rzeszowie we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich – Zarządem Okręgu Województwa Podkarpackiego.

W ramach projektu „Spotkania pod znakiem Pegaza” zaplanowany został między innymi cykl spotkań autorskich z najbardziej rozpoznawalnymi i utalentowanymi autorami współczesnej prozy i poezji polskiej. Wiele działań projektowych skierowanych zostanie do młodych ludzi, dając im szansę na kreatywne i edukujące spędzanie wolnego czasu. Z myślą o nich organizowane będą, m.in. warsztaty komiksowe z Karolem Kalinowskim, jednym z najbardziej oryginalnych i ciekawych artystów komiksowych w Polsce. Dla osób piszących i

---

⁸²E. Nowak-Koprowicz (red): *Kultura w Europie. Podkarpacie w kulturze*. Tom I. Rzeszów 2014, Punkt Informacji Europejskiej Europe Direct. s. 36-46

⁸³ Dane na 05.07.2016 r.

zainteresowanych twórczością literacką z pewnością interesującą propozycją będą warsztaty pisarskie. Poprowadzą je najlepsi polscy autorzy: Inga Iwasiów, Łukasz Orbitowski, Michał Olszewski, Wit Szostak oraz eksperci z branży wydawniczej, którzy pomogą adeptom pisarstwa rozwinąć praktyczne umiejętności związane z pisarskim rzemiosłem. Jednym z założeń projektu jest zachęcenie użytkowników Biblioteki do czynnego zaangażowania się w jej działalność, dając im możliwość realizacji własnych pomysłów w bibliotece rzeszowskiej. Najciekawsze projekty, wyłonione w wyniku konkursu, zostaną zrealizowane przez ich autorów przy wsparciu i pomocy pracowników Biblioteki.⁸⁴

Biblioteka prowadzi również konkursy skierowane do szerokiego grona odbiorców. Jednym z nich jest Ogólnopolski Konkurs Literacki o Pióro Pegaza 2016: Źródło i implikacje – Chrześcijaństwo w kulturze polskiej. Warunkiem uczestnictwa w konkursie jest nadesłanie jednego wiersza inspirowanego cytatem z „Pieśni VI” Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Drugim konkursem zorganizowanym w 2016 r. jest konkurs na zorganizowanie w bibliotece wydarzenia w zakresie upowszechniania i promocji czytelnictwa.⁸⁵

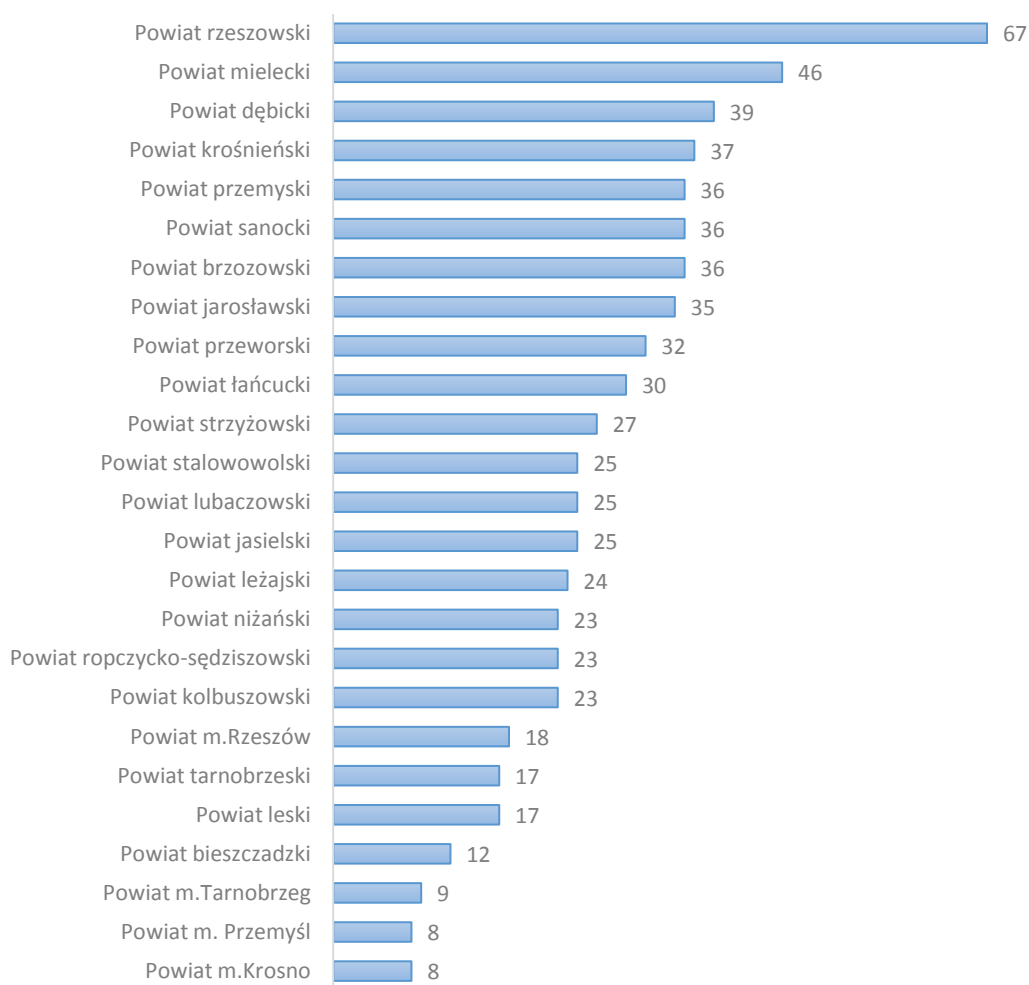
Najwięcej bibliotek łącznie z filiami w 2014 r. działało w powiecie rzeszowskim. Drugim obszarem w województwie posiadającym największą liczbę bibliotek był powiat mielecki – choć znacznie mniejszą niż powiat rzeszowski. Najmniej bibliotek można wskazać w miastach powiatowych, tj. Przemyślu, Krośnie oraz Tarnobrzegu – por. Wykres 1.

---

⁸⁴ <http://www.wimbp.rzeszow.pl/aktualnosci/art,2300,projekt-wimbp-w-rzeszowie-spotkania-pod-znakiem-pegaza-dofinansowany-w-ramach-programu-promocja-literatury-i-czytelnictwa.html>

⁸⁵ Dane na 05.07.2016r.

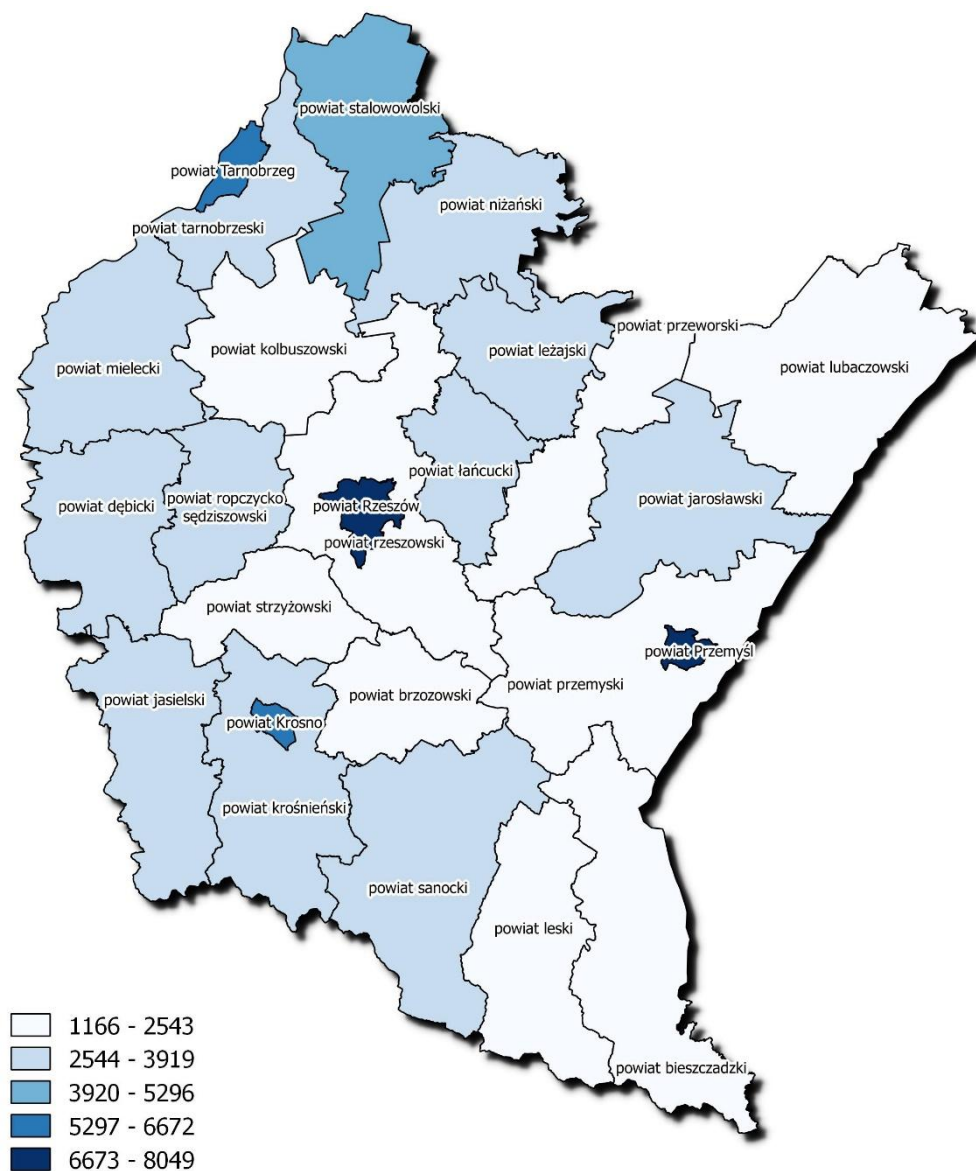
Wykres 1. Biblioteki i filie ogółem w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W przypadku wskaźnika dotyczącego ludności na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej), w 2014 r. można wskazać na Rzeszów, Przemysł, Tarnobrzeg, Krosno oraz powiat stalowowolski jako obszary, w których na 1 placówkę biblioteczną przypadało najwięcej osób.

Rysunek 2. Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej) w 2014 r.

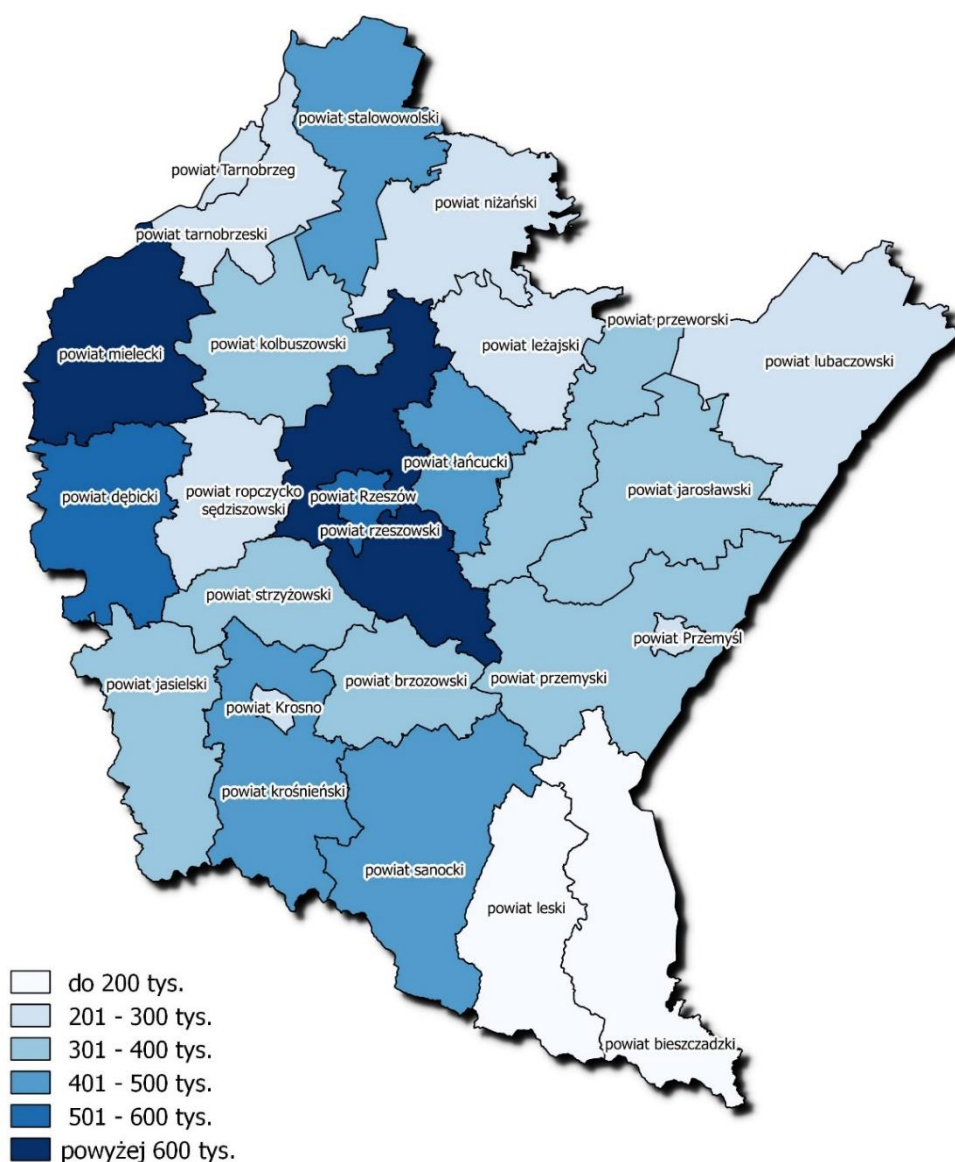

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W województwie podkarpackim największe księgozbiory posiadał powiat mielecki oraz rzeszowski. Mniejszą liczbę książek w zbiorach należy wskazać natomiast w Rzeszowie oraz w powiecie dębickim, krośnieńskim, łańcuckim, sanockim i stalowowolskim. Najmniejszy księgozbiór znajdował się w bibliotekach mieszczących się w powiecie bieszczadzkim oraz leskim (do 200 tys.).

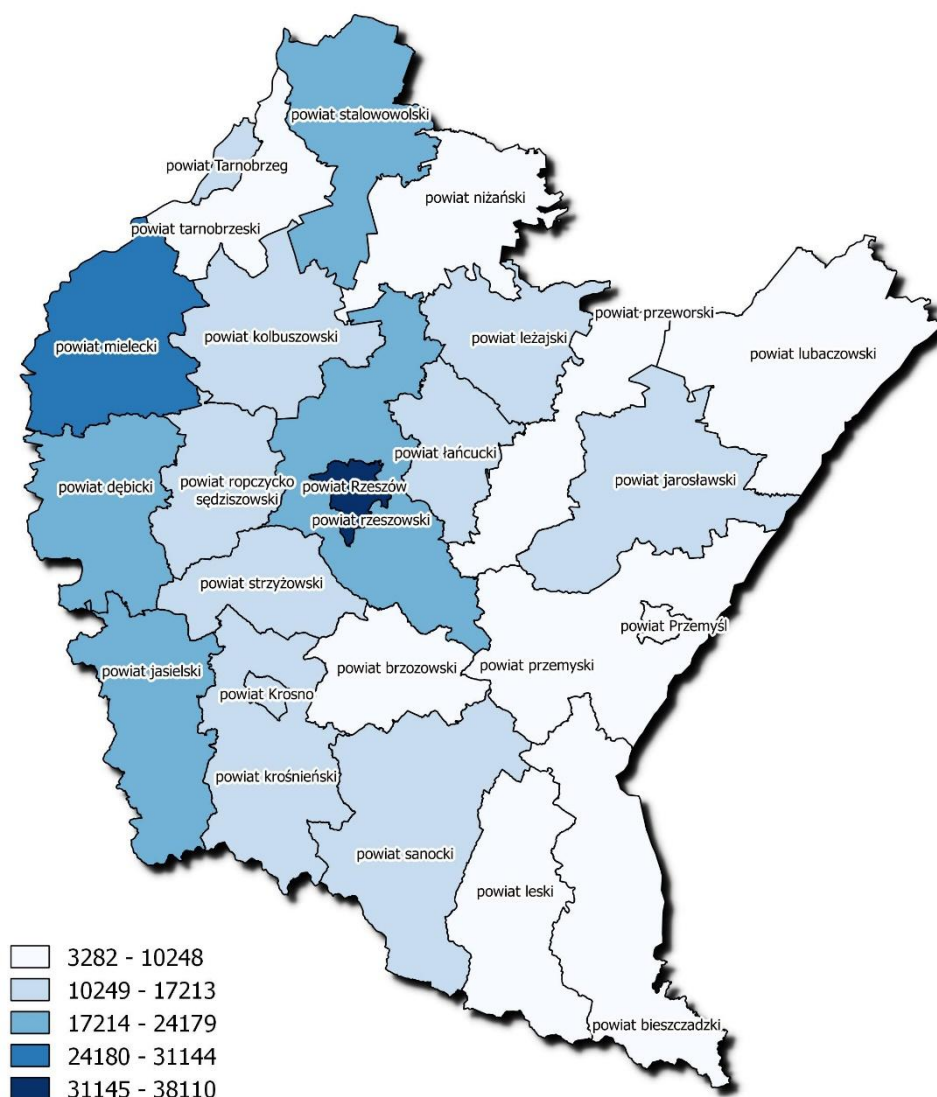
Rysunek 3. Księgozbiór bibliotek w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Największa liczba czytelników bibliotek znajdowała się w Rzeszowie oraz w powiecie mieleckim. Dużą liczbę czytelników można również wskazać w powiecie dębickim, jasielskim oraz stalowowolskim. Analizując rysunek poniżej można zauważyć, że najniższa liczba czytelników bibliotek występuje we wschodnich powiatach województwa podkarpackiego, z wyjątkiem powiatu jarosławskiego.

Rysunek 4. Czytelnicy bibliotek w 2014r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W województwie podkarpackim w 2014 r. najwięcej biblioteki naukowych i fachowych działało w Przemysłu oraz w Rzeszowie. W bibliotekach działających w tych miastach również pracowało najwięcej pracowników oraz biblioteki te dysponowały największą powierzchnią pomieszczeń bibliotecznych. Największe księgozbiory oraz zbiory specjalne także można wskazać w Rzeszowie oraz Przemysłu. Warto jednak zauważyć, że znaczący księgozbiór znajduje się również w bibliotekach naukowych w Krośnie, Tarnobrzegu oraz powieci stalowowolskim. Znaczące zasoby zbiorów specjalnych można również wskazać w powiecie łańcuckim oraz powiecie krośnieńskim.

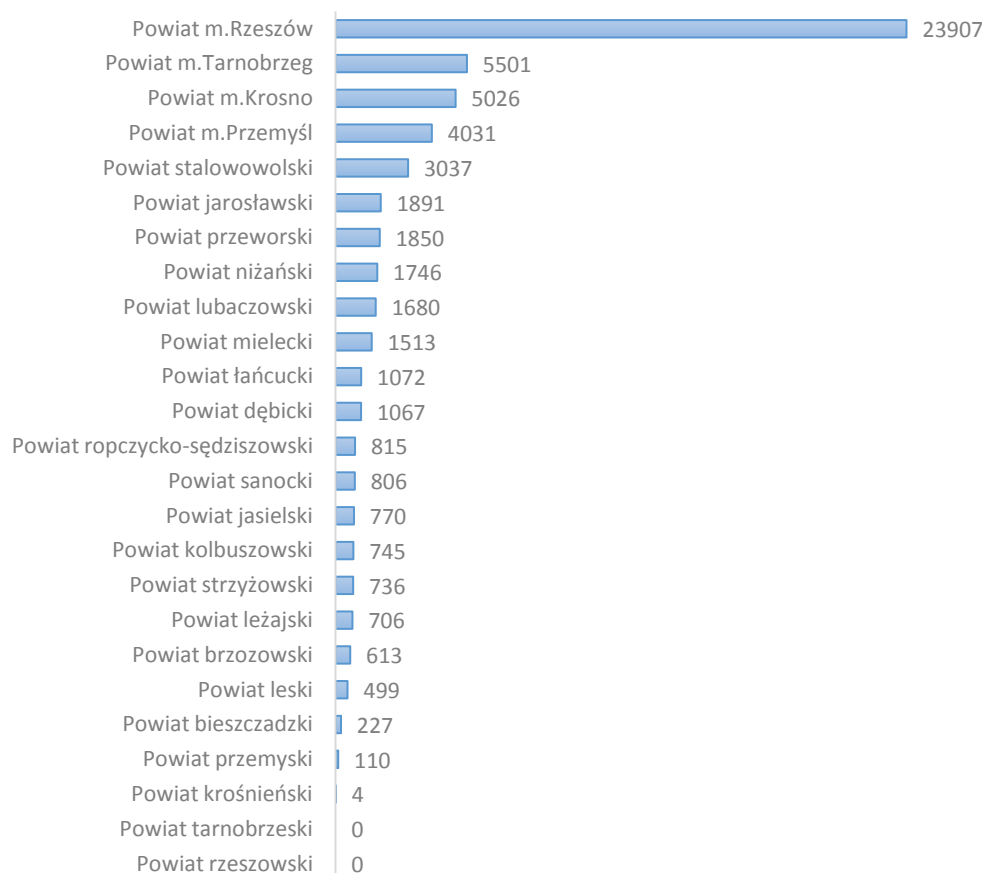
Tabela 2. Biblioteki naukowe, fachowe, pedagogiczne, fachowo-beletrystyczne, towarzystw naukowych, ośr. inf. naukowej, technicznej i ekonomicznej w 2014 r. w woj. podkarpackim

Wyszczególnienie	Biblioteki i filie	Powierzchnia pomieszczeń bibliotecznych	Pracownicy	Księgozbiór	Zbiory specjalne
powiat bieszczadzki	2	110	3	30316	583
powiat brzozowski	1	198	3	34861	324
powiat dębicki	1	198	4	44432	227
powiat jarosławski	4	6151	23	78045	437
powiat jasielski	1	225	4	53754	313
powiat kolbuszowski	1	190	3	30369	193
powiat Krosno	5	704	21	150321	3733
powiat krośnieński	2	63	5	19740	9084
powiat leski	1	77	2	24415	166
powiat leżajski	1	140	4	26608	316
powiat lubaczowski	1	447	6	42342	489
powiat łańcucki	2	421	5	65642	15040
powiat mielecki	2	423	5	65419	395
powiat nizański	1	282	4	41548	693
powiat przemyski	1	50	1	7755	0
powiat Przemyśl	12	3312	42	419852	18261
powiat przeworski	1	380	6	51332	211
powiat ropczycko-sędziszowski	2	427	5	33187	488
powiat rzeszowski	0	0	0	0	0
powiat Rzeszów	8	22728	195	1492532	221734
powiat sanocki	4	465	6	98118	373
powiat stalowowolski	2	1329	10	101046	771
powiat strzyżowski	1	196	3	31654	390
powiat Tarnobrzeg	4	1216	22	111698	2628
powiat tarnobrzesci	0	0	0	0	0
woj. podkarpackie	60	39732	382	3054986	276849

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Zdecydowanie przeważająca liczba czytelników w ciągu roku korzystających z bibliotek naukowych i fachowych znajduje się w Rzeszowie. Fakt ten można tłumaczyć zlokalizowaniem w mieście największych podkarpackich uczelni akademickich oraz największej liczby studentów w województwie. Na kolejnych miejscach znajdują się pozostałe miasta powiatowe województwa, tj. Tarnobrzeg, Krosno oraz Przemyśl, w których to również są zlokalizowane szkoły wyższe oraz filie renomowanych uczelni państwowych.

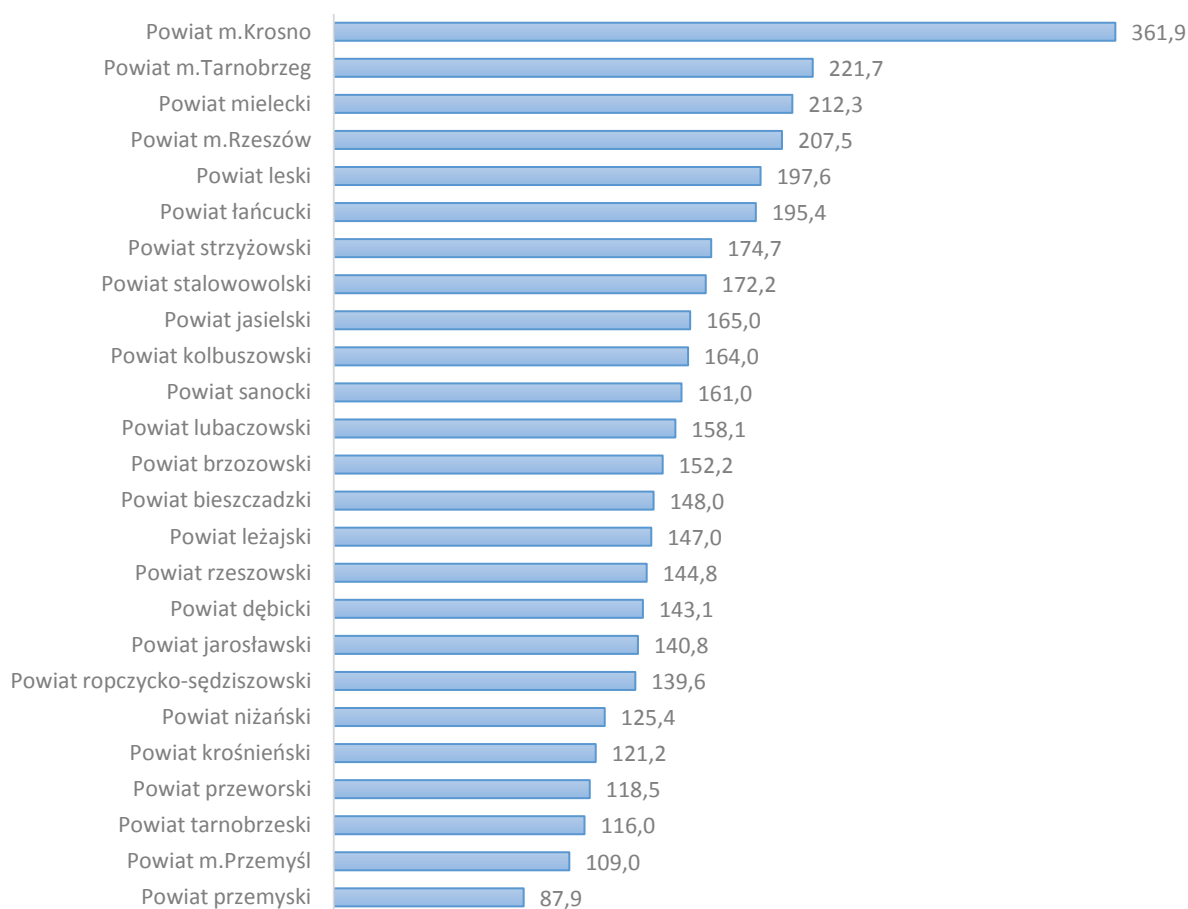
Wykres 2. Czytelnicy (użytkownicy aktywnie wypożyczający) w ciągu roku z bibliotek naukowych i fachowych w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Na 1000 ludności największa liczba czytelników w 2014 r. odnotowano w mieście Krośnie (361,9). W pozostałych miastach na prawach powiatu oraz powiatach ziemskich wskaźnik ten był zdecydowanie mniejszy. Wysoki wskaźnik czytelników bibliotek na 1000 ludności można również wskazać w mieście Tarnobrzegu (221,7), powiecie mieleckim (212,3), mieście Rzeszowie (207,5), powiecie leskim (197,6) oraz w powiecie łańcuckim (195,4). Najmniej czytelników bibliotek publicznych można odnotować natomiast w powiecie przemyskim oraz w mieście Przemyśl. W przypadku powiatu przemyskiego na 1000 ludności niespełna 88 osób jest czytelnikami bibliotek. W mieście Przemyślnatomiast wskaźnik ten wynosi 109,0. Do pozostałych obszarów z niską liczbą czytelników bibliotek można wskazać powiat tarnobrzegi (116,0), przeworski (118,5) oraz krośnieński (121,2). Warto również zauważyć, że liczba czytelników na 1000 ludności w województwie podkarpackim wynosi 161,9 i jest niższa niż wartość wskaźnika dla całego kraju (Polska – 163,8).

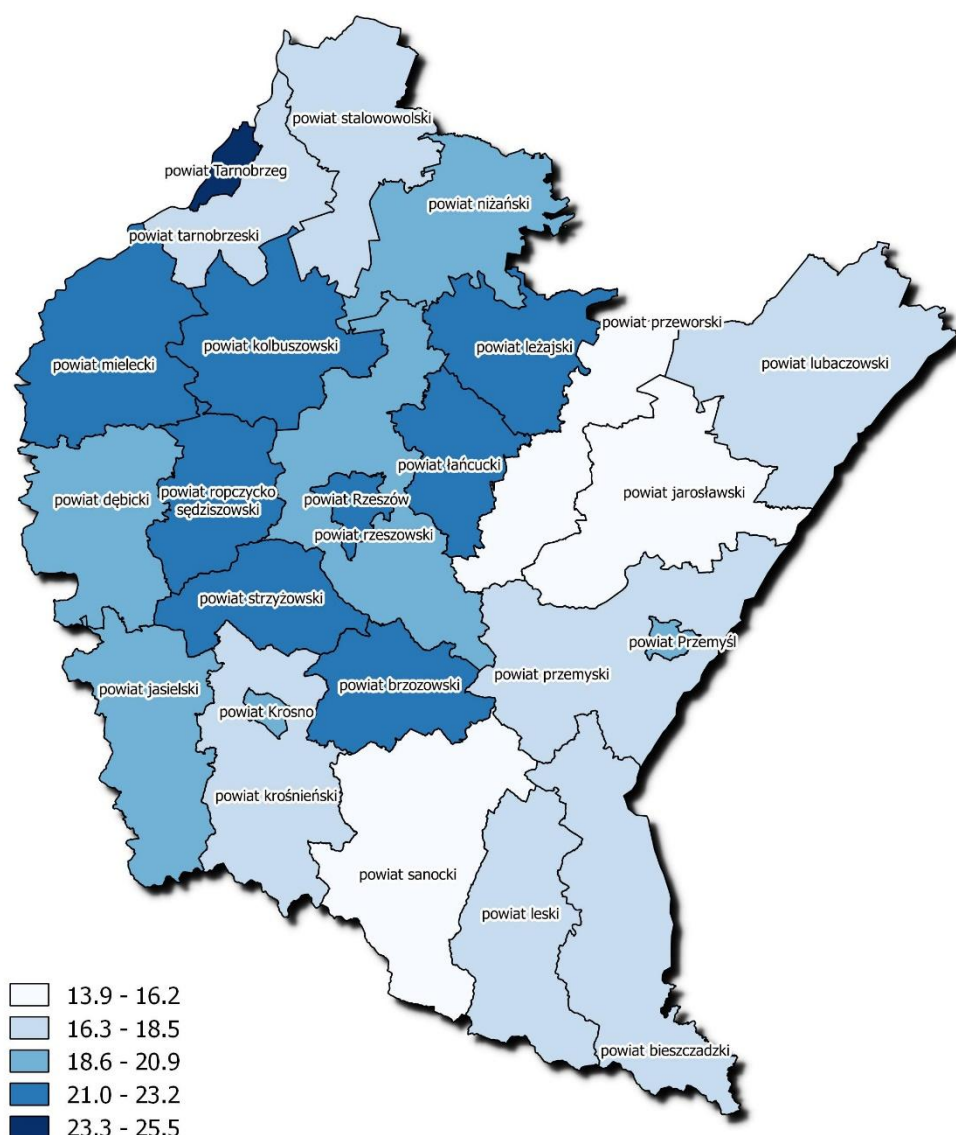
Wykres 3. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Największą liczbę wypożyczeń książek na jednego czytelnika odnotowano w mieście Tarnobrzegu (25,5 woluminu na jednego czytelnika). Do powiatów, w których również przypadła duża liczba wypożyczonych woluminów na jednego czytelnika można zaliczyć powiaty znajdujące się w środkowej oraz północno-zachodniej części województwa podkarpackiego. W szczególności warto wskazać na powiat kolbuszowski, mielecki, leżajski, łańcucki, ropczycko-sędziszowski, strzyżowski brzozowski oraz miasto Rzeszów. W tych powiatach w 2014 r. odnotowano wysoką liczbę wypożyczeń książek na jednego czytelnika.

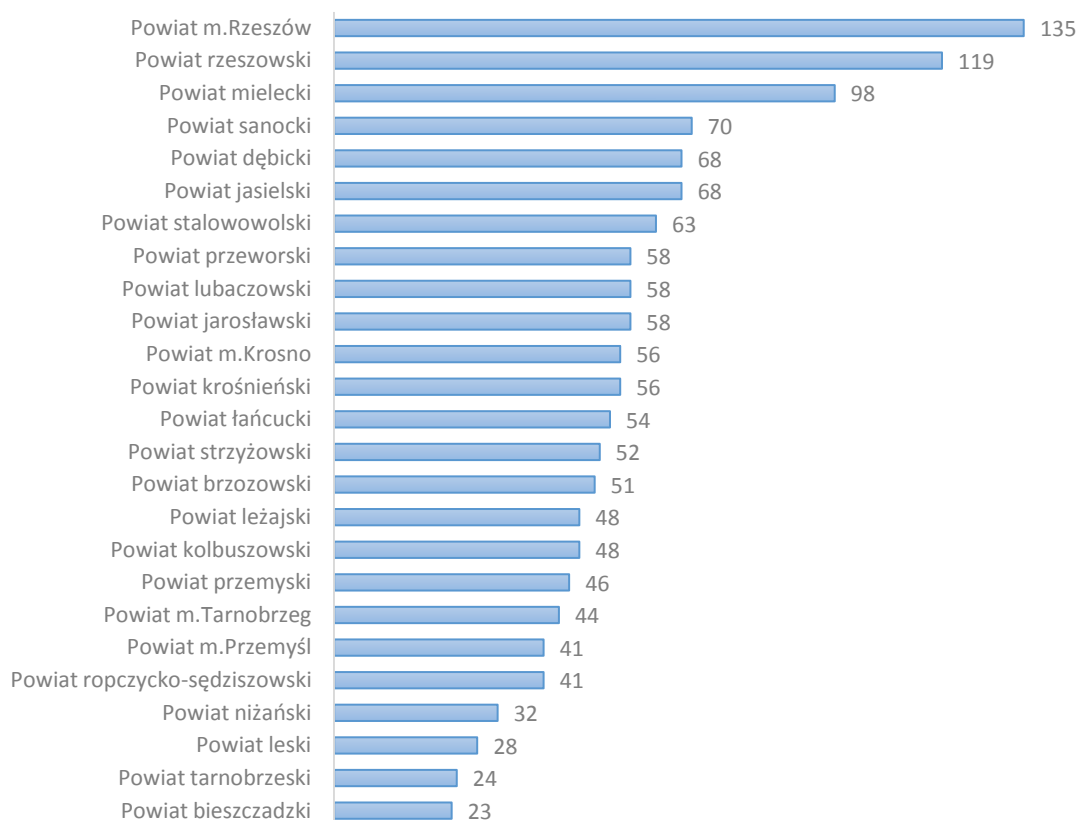
Rysunek 5. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Na zakończenie prezentacji danych dotyczących bibliotek oraz czytelnictwa w województwie podkarpackim w 2014 r., warto także przedstawić liczbę pracowników bibliotek. Jak można się domyślić, największa liczba pracowników bibliotek przypada na obszary, w których znajduje się najwięcej bibliotek, tj. w mieście Rzeszowie (135) oraz w powiecie rzeszowskim (119). Dużą liczbę pracowników można również wskazać w bibliotekach w powiecie mieleckim (98). W pozostałych powiatach liczba pracowników wynosi od 70 (w powiecie sanockim) do 23 (w powiecie bieszczadzkiem).

Wykres 4. Pracownicy bibliotek ogółem w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

2. Domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice

Domy i ośrodki kultury w imieniu samorządów lokalnych realizują zadania z zakresu edukacji artystycznej, opieki nad dziedzictwem kulturowym, rozwojem amatorskiego ruchu artystycznego oraz szeroko pojętego upowszechniania kultury i sztuki. Wokół tych instytucji skupia się również większość podejmowanych przez różne organizacje i stowarzyszenia działania i eventy społeczno-kulturalne.

Do największych i najważniejszych instytucji upowszechniania kultury w województwie podkarpackim należy zaliczyć Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie. Zakres działań tej instytucji wynika z ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej z 25 października 1991 r. z późniejszymi zmianami, która formułuje przed tego typu instytucjami następujące zadania: edukacja kulturowa i wychowanie przez sztukę, gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie, ochrona i udostępnianie dóbr kultury, tworzenie warunków do rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą

i sztuką, tworzenie warunków do rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego oraz rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych.⁸⁶

Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie jest jedną z najdłużej istniejących w regionie instytucji kultury i działa już blisko 70 lat. Tu rozpoczynały swą działalność renomowane dziś instytucje artystyczne, związki twórcze i stowarzyszenia kulturalne, tutaj rodziły się pomysły wielu imprez i działań zarówno lokalnych jak i krajowych oraz międzynarodowych. Żywa jeszcze w regionie tradycja i bogata kultura ludowa ciągle inspiruje działalność WDK. Z potrzeby kultywowania tej tradycji zrodziło się wiele znanych w kraju imprez jak również działań służących dokumentowaniu i ochronie przed zapomnieniem źródeł narodowej kultury.⁸⁷

Wojewódzki Dom Kultury realizuje swoje zadania we współpracy z samorządami lokalnymi oraz instytucjami i organizacjami prowadzącymi analogiczne działania. Wpisują się one w politykę kulturalną państwa oraz strategię rozwoju województwa podkarpackiego. Bogata jest również działalność środowiskowa WDK. W stałych formach pracy – zespołach, kołach i klubach zainteresowań oraz stowarzyszeniach społeczno-kulturalnych działających przy WDK skupia się około 1500 osób. Na ogólną liczbę organizowanych rocznie ponad 500 imprez artystycznych, oświatowych i rozrywkowych, około 50 to imprezy o zasięgu wojewódzkim, międzywojewódzkim, ogólnopolskim i międzynarodowym. Są pośród nich ważne i prestiżowe w skali województwa i kraju, częstokroć z wieloletnim stażem imprezy, m.in.: *Międzynarodowy Niekonwencjonalny Konkurs Fotograficzny „Foto Odlot”*, *Ogólnopolski Konkurs Tradycyjnego Tańca Ludowego*, *Ogólnopolska Wystawa Twórczości Pedagogów Plastyki*, *Ogólnopolski Festiwal Filmów Optymistycznych „Happy End”*, *Międzywojewódzka Wystawa Akwareli „Ściana Wschodnia”*, *Wojewódzkie Biennale Malarstwa Nieprofesjonalnego*, *Wojewódzkie Biennale Rzeźby Nieprofesjonalnej im. Antoniego Rząsy*, *Spotkania Cymbalistów*, *Wojewódzki Przegląd Kapel Ludowych*, *Wojewódzki Konkurs „Obrzędy i zwyczaje ludowe”*, *Podkarpackie Konfrontacje Fotograficzne*, *Podkarpackie Mikołajki Taneczne*, *Podkarpacki Konkurs „Literatura i Dzieci”*, *Konkurs Poetycki „Ja i Świat”*, *Podkarpackie Spotkania z Komiksem*, *Podkarpacka Izba Poetów*, *Wojewódzka Scena Promocji Dorobku Artystycznego (promocja dorobku*

---

⁸⁶ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.
<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19911140493>

⁸⁷ <http://www.rzeszow.pl/kultura-i-sport/domy-kultury/wojewodzki-dom-kultury>

domów ośrodków kultury z Podkarpacia), Podkarpackie Spotkania Artystyczne Niepełnosprawnych „Bądźmy Razem”.

Znacząca i niezwykle istotna jest rola WDK w zakresie doskonalenia zawodowego pracowników domów i ośrodków kultury oraz animatorów kultury. Realizowane jest ono w formie specjalistycznych seminariów, szkoleń i warsztatów artystycznych, kursów kwalifikacyjnych (w tym tańca towarzyskiego i współczesnego) oraz poprzez działalność instrukcyjno-metodyczną świadczoną przez pracowników merytorycznych WDK w formie konsultacji programowych i organizacyjnych. WDK udziela też pomocy terenowym placówkom kultury i pełni pieczę nad amatorskim ruchem artystycznym w województwie oraz nad autentycznymi przejawami kultury ludowej. Za tę formę działalności WDK w Rzeszowie został uhonorowany Nagrodą im. Oskara Kolberga.⁸⁸

Funkcjonowanie Wojewódzkiego Domu Kultury polegające m.in. na tworzeniu odpowiednich warunków uczestniczenia w kulturze i wspieraniu szeroko pojętej animacji kulturalnej, musi uwzględniać następujące parytety: ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wzbogacanie go poprzez rozwijanie współczesnej twórczości, umacnianie tożsamości kulturalnej poszczególnych środowisk, promowanie aktywnego uczestnictwa jednostek i całych grup w życiu kulturalnym oraz promowanie międzynarodowej współpracy kulturalnej poprzez budowanie systemów informacyjnych i pośredniczenie we wzajemnych kontaktach. Koncentruje się ono z jednej strony na organizacji różnego rodzaju przedsięwzięć popularyzujących zarówno sztukę profesjonalną, jak i amatorski ruch artystyczny. Z drugiej zaś strony WDK udziela wszechstronnego wsparcia merytorycznego w postaci kształcenia i doskonalenia zawodowego pracowników i społecznych animatorów kultury.⁸⁹

Realizując swe ponadlokalne funkcje, Wojewódzki Dom Kultury uznaje za priorytetowe działania związane z organizacją różnego rodzaju konkursów, przeglądów, imprez i wystaw upowszechniających zarówno sztukę profesjonalną, jak i amatorski ruch artystyczny. Działania te stanowią inspirację i motywują do systematycznej pracy zespoły artystyczne i twórców indywidualnych, którzy rozwijając swe talenty i uzdolnienia oraz zaspokajając swe potrzeby kulturalne, promują nasze województwo jako region aktywny kulturalnie.

W skali wojewódzkiej WDK organizuje imprezy własne oraz wspólne z lokalnymi samorządami i podległymi im miejskimi oraz gminnymi ośrodkami kultury. Wszystkie te działania wynikają z potrzeb zgłaszanych przez samych uczestników oraz ze społecznej

---

⁸⁸Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s. 32-33

⁸⁹Tamże, s. 32-34

aprobaty dla proponowanych form promocji ruchu amatorskiego i społecznego ruchu kulturalnego.

Drugą sferą działalności ponadregionalnej WDK to formy związane z doskonaleniem zawodowym pracowników i społecznych animatorów kultury, opieka nad szczególnie uzdolnionymi dziećmi i młodzieżą, a także pomoc instrukcyjno-metodyczną niżej zorganizowanym domom i ośrodkom kultury oraz innym podmiotom prowadzącym działalność kulturalną.

Rok 2016 jest kontynuacją wielu ważnych i sprawdzonych działań WDK o zasięgu środowiskowym, wojewódzkim, ogólnopolskim i międzynarodowym, a także nowych i twórczych zamierzeń realizowanych przez doświadczoną i zaangażowaną w upowszechnianie kultury kadrę instruktorską.⁹⁰

Drugą równie ważną instytucją upowszechniania kultury jest Centrum Kulturalne w Przemyślu, które realizuje wielopłaszczyznową politykę kulturalną w wymiarze środowiskowym, regionalnym, ogólnokrajowym oraz międzynarodowym.

Instytucja organizuje bądź współorganizuje największe imprezy kulturalne na terenie Przemyśla, jak. np. Ogólnopolski Festiwal Kapel Folkloru Miejskiego, Przemyską Jesień Teatralną czy Międzynarodowy Festiwal Jazzowy „Jazz bez...”. Prowadzi największe w mieście zespoły artystyczne: Zespół Taneczny „Koralik” i „Foxal”, osiągające spore sukcesy w kraju i poza jego granicami. Duże osiągnięcia ma także młodzież skupiona w Grupie Teatralnej „Garderoba”. Ponadto działają jeszcze dziecięce Studio Piosenki AGA, Przemyska Szkoła Jazzu, zespoły rockowe. Niemalże w całej Polsce znana jest Lwowska Kapela Podwórkowa „Ta Joj”.

CK opiekuje się również klubami zainteresowań m.in. Przemyskim Klubem Szaradzystów „Przemek”. Na warsztatach plastycznych swoje umiejętności doskonali zarówno dzieci jak i dorośli. Oferta środowiskowa kierowana jest do mieszkańców Przemyśla również poprzez funkcjonowanie Klubu „Piwnice” CK oraz Kina „Centrum”, będących integralną częścią Centrum Kulturalnego. Oferta środowiskowa kierowana jest do mieszkańców Przemyśla również poprzez funkcjonowanie Klubu „Piwnice” CK i Kina „Centrum”, będących integralną częścią Centrum Kulturalnego.⁹¹

Działania CK podążają w kierunku szerokiej współpracy z jednostkami samorządów terytorialnych, gminnych i miejskich instytucji kultury regionu przemyskiego, w wymiarze zarówno merytoryczno-organizacyjnym jak i finansowym. Do najciekawszych przedsięwzięć

---

⁹⁰Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie. Założenia programowe do planowania pracy w 2016 r. s. 3

⁹¹ <http://www.ck.przemysl.pl/ck/dzialalnosc.html>

należą: Regionalny Przegląd Grup Śpiewaczych „Kolędy i Pastoralki” w Pawłosiowie, Regionalny Przegląd Grup Obrzędowych „Watki Folkloru Ludowego” w Starym Dzikowie, regionalne eliminacje do Ogólnopolskiego Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu nad Wisłą organizowane na przemienne w Kańczudze lub w Dubiecku, „Spotkanie Biesiadne” – Regionalny Przegląd Piosenki Biesiadnej i Gawędy w Tryńcy, Targi Sztuki „Pruchnickie Sochaczki” w Pruchniku, Przegląd Grup Śpiewaczych „Festyn pod Platanem” w Zarzeczcu, Biesiada nad morawskim Łęgiem – Prezentacja tradycyjnych potraw wiejskich w Morawsku. Od ponad 25 lat organizowany jest Międzywojewódzki Przegląd Dziecięcych Zespołów Tańca Ludowego „Taneczny Krąg”, który obejmuje swoim zasięgiem Polskę południowo-wschodnią. Natomiast dwa tygodnie przed Wielkanocą i Bożym Narodzeniem w CK organizowane są Ludowe Jarmarki Świąteczne, podczas których można nabyć ozdoby świąteczne wykonane przez twórców ludowych z Podkarpacia. Centrum otoczyło opieką również regionalnych poetów – amatorów. Z myślą o nich organizowane są Doroczne Spotkania Poetów oraz wieczory poetyckie z cyklu „Przystanek Poezja”.⁹²

Oprócz imprez folklorystycznych organizowane są liczne przeglądy i konkursy muzyczne, teatralne, recytatorskie i taneczne. Warto wspomnieć o Przeglądzie Piosenki „Śpiewaj razem z nami”, eliminacjach do Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego, Konfrontacjach Dziecięcych i Młodzieżowych Zespołów Tanecznych „Tańcowały dwa Michały”, Podkarpackim Przeglądzie Małych Form Teatralnych „Antrakt”, Podkarpackim Przeglądzie Chórów w Radymnie, Międzywojewódzkim Przeglądzie Chórów w Lubaczowie. Szeroka jest także oferta wystawiennicza Centrum, gdyż w Galerii Stara Kręgielnia oraz w holu głównym zobaczyć można w ciągu roku kilkadziesiąt ekspozycji, prezentujących rozmaite formy i style plastyki współczesnej i fotografii w wykonaniu artystów profesjonalnych i amatorów oraz dzieci uczestniczących w kołach zainteresowań. Ponadto prezentowane są również wystawy będące rezultatem konkursów i przeglądów adresowanych do dzieci i młodzieży. Elementem wspólnym dla działalności środowiskowej jak i regionalnej jest jedyna w regionie Biblioteka Repertuarowa. Niezwykle ważnym elementem działalności jest także możliwość komunikowania się. Wykorzystując głównie medium internetowe CK stara się dotrzeć do możliwie najszerszego kręgu odbiorców. Posiadając bazę adresową placówek kulturalno-oświatowych regionu instytucja dociera bardzo szybko do potencjalnych odbiorców.⁹³

---

⁹² Tamże

⁹³ Tamże

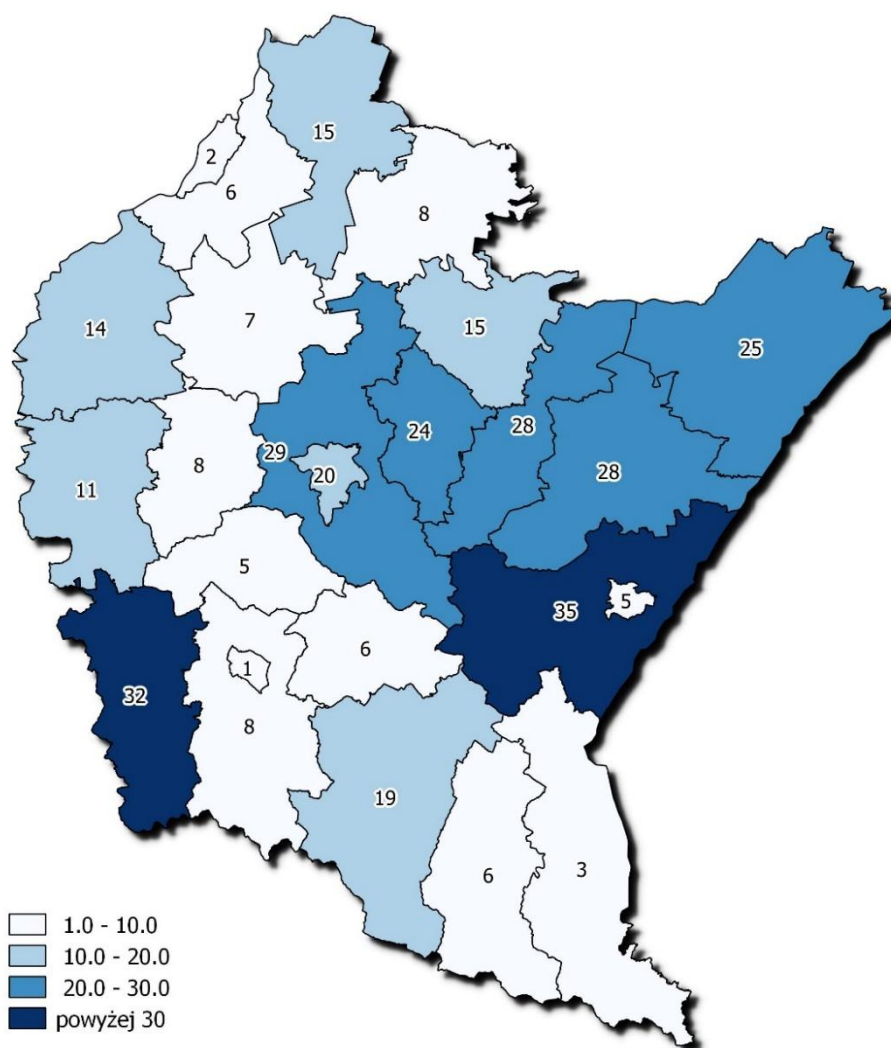
Współpraca międzynarodowa to kolejny ważny obszar działalności Centrum Kulturalnego. Bezpośrednia bliskość z Ukrainą i Słowacją, a także to, że obręb działania instytucji wpisany jest w Euroregion Karpacki, stwarza wręcz naturalne warunki rozwoju tej współpracy. Do najważniejszych wydarzeń należą: Karpackie Biennale Grafiki Dzieci i Młodzieży „Karpacki Dom”, Międzynarodowy Festiwal Jazzowy „JAZZ BEZ...”, odbywający się równocześnie w Przemyślu i we Lwowie, a w ostatnich latach obejmujący kolejne miasta z terenu województwa podkarpackiego (Jarosław, Sanok) i lwowskiego (Tarnopol, Równe). Położenie geograficzne zachęca także do opracowania i realizacji projektów turystyki kulturowej. Od kilku lat, raz w miesiącu, w cyklu „Spotkania z operą” organizowane są wyjazdy do Teatru Opery i Baletu we Lwowie na wybrane, najciekawsze propozycje baletowe i operowe. Do najważniejszych zadań w wymiarze ogólnopolskim można zaliczyć „Biesiadę Teatralną” – Konfrontacje Zespołów Teatralnych Małych Form w Horyńcu-Zdroju, Ogólnopolski Festiwal Kapel Folkloru Miejskiego, Ogólnopolski Konkurs Satyry im. Ignacego Krasickiego „O Złotą Szpilę”.⁹⁴

W województwie podkarpackim w 2014 r. działało łącznie 360 domów i ośrodków kultury. Najwięcej było zlokalizowanych w powiecie przemyskim (35) oraz jasielskim (32). Duża liczba domów i ośrodków kultury znajdowała się również w powiecie rzeszowskim, jarosławskim, łańcuckim, przeworskim oraz powiecie lubaczowskim. Najmniej tego rodzaju ośrodków znajdowało się natomiast w Tarnobrzegu, Krośnie oraz w powiecie bieszczadzkiem.

---

⁹⁴ Tamże

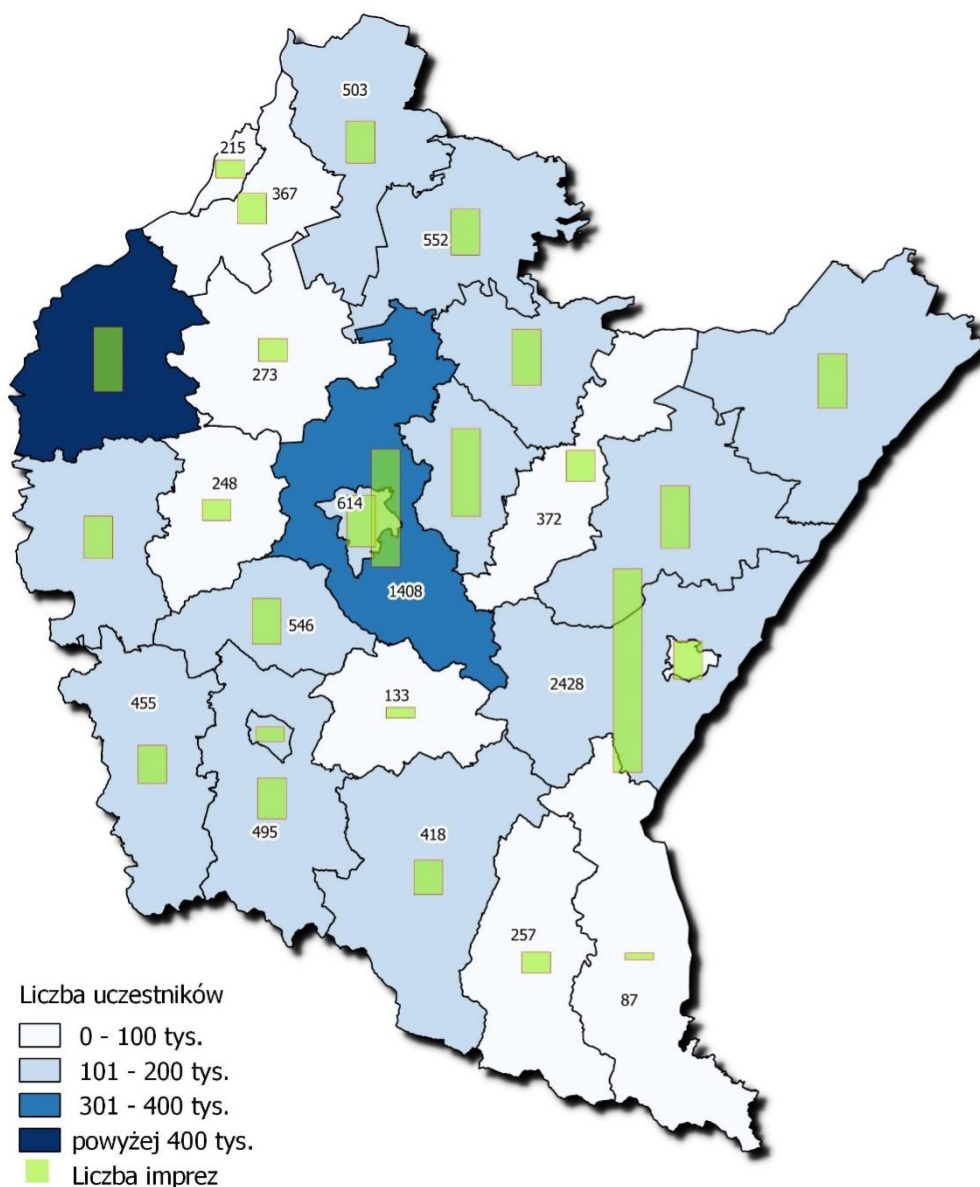
Rysunek 6. Liczba domów i ośrodków kultury w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Domy oraz ośrodki kultury są instytucjami organizującymi różnego rodzaju imprezy dla szerokiego grona odbiorców. W 2014 r. najwięcej imprez zostało zorganizowanych w powiecie przemyskim (2428), rzeszowskim (1408) oraz łańcuckim (1054). W przypadku liczby uczestników warto natomiast zauważyć, że największa liczba osób biorących udział w tego rodzaju imprezach była w powiecie mieleckim oraz w powiecie rzeszowskim.

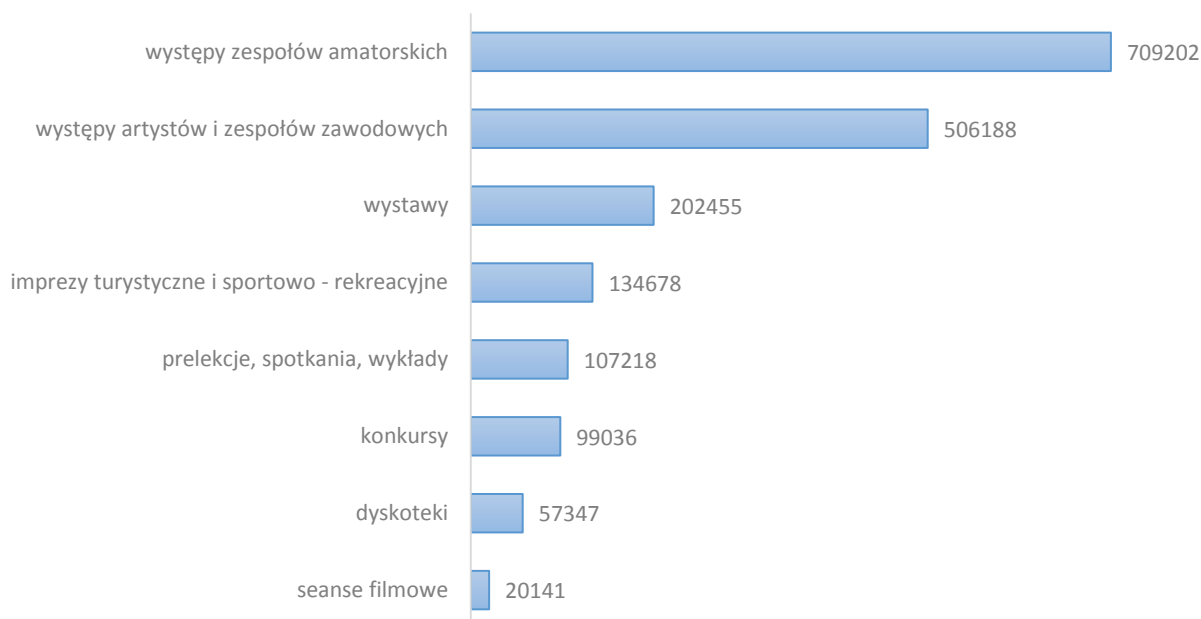
Rysunek 7. Liczba imprez organizowanych w domach i ośrodkach kultury a liczba uczestników tych imprez w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W 2014 r. najwięcej uczestników wzięło udział w występach zespołów amatorskich oraz w występach artystów i zespołów zawodowych. Znacznie mniejszą popularnością cieszyły się organizowane przez domy oraz ośrodki kultury wystawy oraz imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne. Najmniejszą liczbę uczestników odnotowano w przypadku seansów filmowych oraz dyskotek.

Wykres 5. Liczba uczestników imprez organizowanych w woj. podkarpackim w podziale na rodzaj imprezy w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W ramach domów oraz ośrodków kultury działają również zespoły artystyczne oraz koła i kluby. W 2014 r. w województwie podkarpackim działało prawie 1500 zespołów artystycznych oraz niewiele mniej kół i klubów (1350). Najwięcej zespołów artystycznych działało w powiecie rzeszowskim, łańcuckim oraz mieleckim, natomiast w przypadku kół i klubów był to powiat rzeszowski, lubaczowski oraz Rzeszów – por. Tabela 3.

Tabela 3. Zespoły artystyczne oraz koła (kluby) oraz ich członkowie w 2014 r.

Wyszczególnienie	Zespoły artystyczne	Członkowie zespołów artystycznych	Koła (kluby)	Członkowie kół (klubów)
powiat bieszczadzki	11	113	14	241
powiat brzozowski	43	668	25	530
powiat dębicki	70	1324	76	4661
powiat jarosławski	57	839	38	961
powiat jasielski	38	470	75	1152
powiat kolbuszowski	60	959	33	615
powiat Krosno	17	511	7	226
powiat krośnieński	77	1083	88	1443
powiat leski	12	240	32	405
powiat leżajski	93	1581	27	408
powiat lubaczowski	63	1133	157	1858
powiat łańcucki	121	2241	109	2156
powiat mielecki	124	2431	55	1353
powiat niżański	27	550	26	445
powiat przemyski	21	256	25	488
powiat Przemyśl	21	385	13	272
powiat przeworski	61	866	41	936
powiat ropczycko-sędziszowski	39	946	21	642
powiat rzeszowski	160	3509	158	3492
powiat Rzeszów	115	2632	139	4042
powiat sanocki	46	857	69	1139
powiat stalowowolski	78	2106	49	1147
powiat strzyżowski	49	813	40	4807
powiat Tarnobrzeg	13	335	13	327
powiat tarnobrzegi	51	657	20	363
woj. podkarpackie	1467	27505	1350	34109

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W domach i ośrodkach kultury funkcjonują licznegoróżnego rodzaju koła i kluby zainteresowań. Do tego rodzaju form organizacji zainteresowań można zaliczyć między innymi koła/kluby taneczne, plastyczne, fotograficzne i filmowe, teatralne, turystyczne i sportowo-rekreacyjne oraz seniora. W 2014 r. najwięcej działało w województwie podkarpackim kół i klubów tanecznych (140) oraz plastycznych (270), najmniej natomiast było fotograficznych i filmowych (21) oraz teatralnych (57). Miasto Rzeszów oraz powiat rzeszowski dominują nad pozostałymi powiatami w województwie rzeszowskim pod względem liczby kół i klubów, co może wynikać również z największej liczby mieszkańców. W przypadku kół/klubów tanecznych najwięcej funkcjonowało (nie licząc miasta Rzeszów oraz powiatu rzeszowskiego) w powiecie dębickim i mieleckim. Koła i kluby plastyczne można zaliczyć do jednej

z najczęściej wybieranych form pogłębiania zainteresowań. Tego rodzaju kluby występowały licznie w powiecie dębickim, jasielskim, leżajskim, sanockim, stalowowolskim, łańcuckim, mieleckim oraz w powiecie rzeszowskim i Rzeszowie. Do powiatów, w których najliczniej działały koła i kluby teatralne należy wskazać powiat rzeszowski, lubaczowski, dębicki oraz krośnieński. W przypadku kół turystycznych i sportowo-rekreacyjnych, pod względem liczebności wyróżnia się powiat łańcucki oraz miasto Rzeszów, natomiast w przypadku klubów seniora, najwięcej funkcjonowało w 2014 r. w powiecie lubaczowskim, łańcuckim, rzeszowskim i stalowowolskim. Szczegółowy rozkład liczby funkcjonujących kół i klubów w 2014 r. na Podkarpaciu zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 4. Rodzaje kół (klubów) w 2014 r.

Wyszczególnienie	Taneczne	Plastyczne	Fotograficzne i filmowe	Teatralne	Turystyczne i sportowo rekreacyjne	Seniora
powiat bieszczadzki	3	2	0	1	0	1
powiat brzozowski	5	3	0	3	0	0
powiat dębicki	24	16	2	4	1	6
powiat jarosławski	1	7	3	2	0	2
powiat jasielski	3	10	0	3	1	3
powiat kolbuszowski	5	2	1	1	0	2
powiat Krosno	0	2	1	0	2	1
powiat krośnieński	7	3	0	5	1	0
powiat leski	2	8	0	0	5	1
powiat leżajski	0	11	0	2	1	2
powiat lubaczowski	6	4	1	6	6	12
powiat łańcucki	1	17	1	0	24	12
powiat mielecki	13	19	0	2	9	5
powiat nizański	4	5	1	2	1	3
powiat przemyski	1	2	0	3	1	2
powiat Przemyśl	0	4	2	0	1	3
powiat przeworski	1	2	1	1	3	2
powiat ropczycko-sędziszowski	0	4	0	1	2	6
powiat rzeszowski	36	37	2	8	7	10
powiat Rzeszów	22	57	1	3	41	4
powiat sanocki	2	11	1	1	2	3
powiat stalowowolski	0	21	1	3	1	11
powiat strzyżowski	1	6	1	3	2	1
powiat Tarnobrzeg	2	5	1	3	0	2
powiat tarnobrzeski	1	12	1	0	1	2
woj. podkarpackie	140	270	21	57	112	96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Największą liczbę członków odnotowały w 2014 r. kluby seniora. Warto zauważyć, że tego rodzaju kluby skupiają największą liczbę osób w stosunku do działających klubów

(96 klubów – 7086 członków). Największą liczbę członków klubów seniora odnotowano w powiecie dębickim (ponad 3500 osób). Jest to bardzo duża liczba osób biorąc pod uwagę fakt, że w powiecie dębickim działały w 2014 r. tylko 6 klubów tego rodzaju. Porównując do powiatu lubaczowskiego oraz łańcuckiego, w których działało łącznie 24 kluby seniora, liczba członków jest ponad trzy razy większa w powiecie dębickim. W przypadku klubów/kół plastycznych oraz turystycznych i sportowo-rekreacyjnych, największa liczba członków występowała w Rzeszowie, a w przypadku kół/klubów plastycznych w powiecie rzeszowskim. W 2014 r. powiat jarosławski odnotował największą liczbę członków klubów i kół fotograficznych i filmowych, w przypadku zainteresowań związanych z teatrem najwięcej członków można natomiast wskazać w powiecie dębickim.

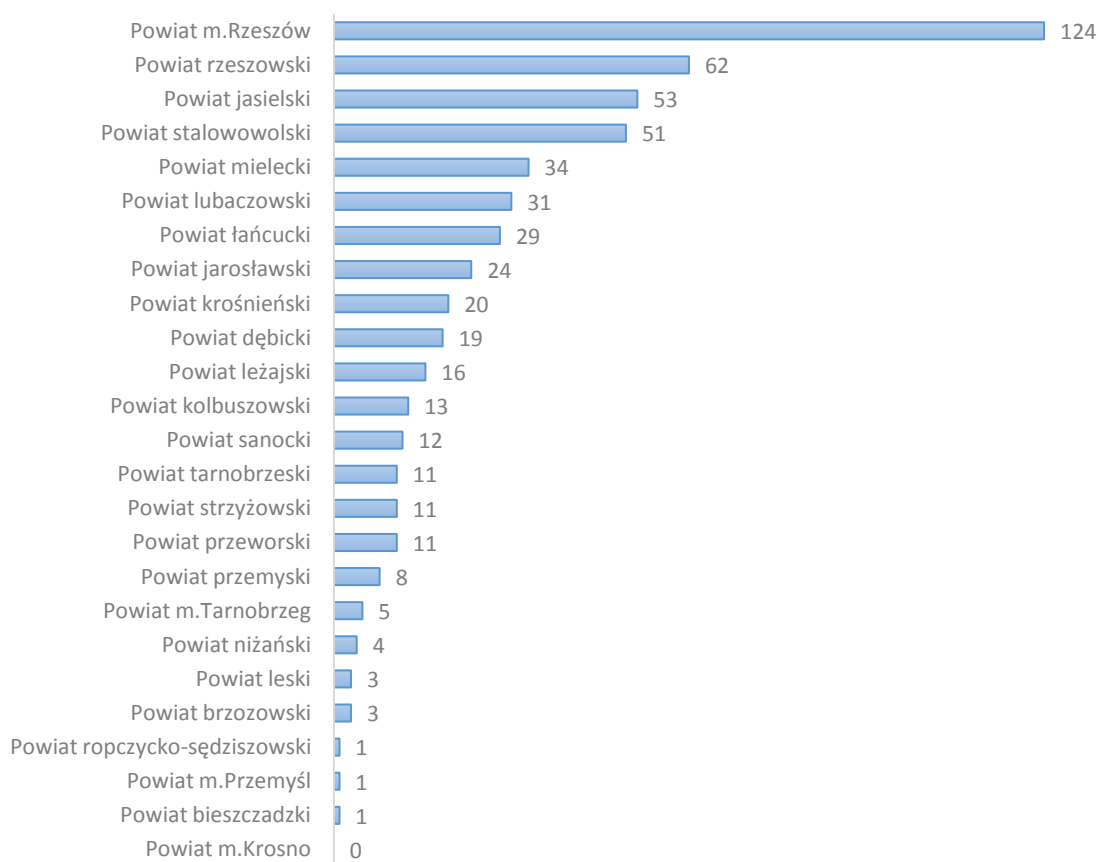
Tabela 5. Liczba członków kół (klubów) w 2014 r.

Wyszczególnienie	Taneczne	Plastyczne	Fotograficzne i filmowe	Teatralne	Turystyczne i sportowo rekreacyjne	Seniora
powiat bieszczadzki	54	34	0	13	0	20
powiat brzozowski	77	85	0	53	0	0
powiat dębicki	403	221	40	106	23	3517
powiat jarosławski	20	181	62	65	0	70
powiat jasielski	30	169	0	39	37	65
powiat kolbuszowski	100	38	7	12	0	75
powiat Krosno	0	68	27	0	62	41
powiat krośnieński	144	67	0	65	23	0
powiat leski	50	45	0	0	56	30
powiat leżajski	0	157	0	35	10	40
powiat lubaczowski	119	49	5	95	134	354
powiat łańcucki	14	215	25	0	372	623
powiat mielecki	290	330	0	26	303	262
powiat nizański	105	83	7	30	20	80
powiat przemyski	16	44	0	40	25	89
powiat Przemyśl	0	90	17	0	14	84
powiat przeworski	16	29	7	11	65	255
powiat ropczycko-sędziszowski	0	85	0	15	70	250
powiat rzeszowski	958	577	30	90	101	355
powiat Rzeszów	583	1114	14	59	1821	142
powiat sanocki	23	199	10	25	75	113
powiat stalowowolski	0	293	30	18	45	331
powiat strzyżowski	12	123	18	52	68	55
powiat Tarnobrzeg	30	65	10	42	0	180
powiat tarnobrzegi	40	161	7	0	41	55
woj. podkarpackie	3084	4522	316	891	3365	7086

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W 2014 r. najwięcej kursów zostało zorganizowanych w mieście Rzeszowie (124), natomiast o połowę mniej w powiecie rzeszowskim. Często również kursy były organizowane w powiecie jasielskim (53) i stalowowolskim (51). Najmniej kursów zorganizowano w powiecie ropczycko-sędziszowskim, bieszczadzkim oraz w Przemyślu (po jednym kursie). W mieście Krośnien natomiast nie odbył się w 2014 r. żaden kurs. Liczba uczestników była proporcjonalna do liczby organizowanych kursów, tj. najwięcej uczestników wzięło udział w kursach w Rzeszowie oraz w powiecie jasielskim i rzeszowskim, najmniej natomiast w bieszczadzkim oraz w Przemyślu.

Wykres 6. Liczba kursów zorganizowanych w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Do podmiotów działających przy domach i ośrodkach kultury można zaliczyć zespoły teatralne, muzyczno-instrumentalne, wokalne/chóry, folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele) oraz taneczne. Najwięcej w województwie podkarpackim w 2014 r. funkcjonowało zespołów tanecznych (466), z tego najwięcej w powiecie rzeszowskim (61), Rzeszowie (68) oraz powiecie mieleckim (57). Drugim pod względem liczebności były zespoły folklorystyczne, których odnotowano łącznie 354. Tego typu zespoły cieszyły się największą popularnością w powiecie krośnieńskim (30), leżajskim (31) oraz rzeszowskim (43).

Zespołymuzyczno-instrumentalnych były w 2014 r. trzecim pod względemliczebności podmiotami działającymi przy domach i ośrodkach kultury. Najliczniej działały w powiecie łańcuckim oraz rzeszowskim. Warto zaznaczyć, że tego typu zespołu występowały dość licznie w wielu powiatach województwa podkarpackiego. Do najmniej licznie działających zespołów można zaliczyć zespoły teatralne (155) oraz wokalne i chóry (214). W przypadku zespołów wokalnych i chórów najwięcej funkcjonowało w powiecie łańcuckim (25), mieleckim (20) oraz rzeszowskim (21), natomiast w przypadku zespołów teatralnych największa ich liczbę można odnotować w powiecie stalowowolskim (16) oraz rzeszowskim (14). Warto również zauważyć, że w każdym powiecie województwa podkarpackiego działał w 2014 r. przynajmniej jeden zespół z każdej z wymienionych grup. Wyjątkiem był jedynie powiat leski, w który to nie działał żaden zespółteatralny.

Tabela 6. Zespoły artystyczne w 2014 r.

Wyszczególnienie	Teatralne	Muzyczne - instrumentalne	Wokalne i chóry	Folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele)	Taneczne
powiat bieszczadzki	2	1	3	2	3
powiat brzozowski	4	13	5	10	11
powiat dębicki	6	11	6	21	26
powiat jarosławski	10	14	12	15	5
powiat jasielski	2	11	8	12	5
powiat kolbuszowski	5	12	4	16	23
powiat Krosno	2	8	2	2	3
powiat krośnieński	6	17	10	30	14
powiat leski	0	4	2	3	3
powiat leżajski	10	13	11	31	28
powiat lubaczowski	10	15	9	15	13
powiat łańcucki	5	23	25	28	40
powiat mielecki	11	17	20	19	57
powiat niżański	5	4	9	4	5
powiat przemyski	7	3	2	3	6
powiat Przemyśl	3	5	1	6	6
powiat przeworski	3	19	13	19	7
powiat ropczycko-sędziszowski	4	4	7	12	12
powiat rzeszowski	14	20	21	43	61
powiat Rzeszów	5	18	10	14	68
powiat sanocki	5	11	2	10	18
powiat stalowowolski	16	11	13	12	26
powiat strzyżowski	5	12	10	14	8
powiat Tarnobrzeg	5	3	3	1	1
powiat tarnobrzeczki	10	6	6	12	17
woj. podkarpackie	155	275	214	354	466

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Najchętniej mieszkańcy województwa podkarpackiego wybierali uczestnictwo w zespołach tanecznych (10848) oraz folklorystycznych (6421). Mniej członków liczyły pozostałe zespoły. W przypadku zespołów teatralnych najwięcej członków można wskazać w powiecie lubaczowskim, rzeszowskim oraz stalowowolskim. Pod względem liczby członków zespołów muzyczno-instrumentalnych, na pierwszym miejscu należy wskazać powiat łańcucki oraz rzeszowski. Powiat łańcucki oraz rzeszowski w 2014 r. miały również największą liczbę członków zespołów wokalnych i chórów, w porównaniu do pozostałych powiatów w województwie. Szczegółowe dane dotyczące liczby członków zespołów artystycznych w 2014 r. zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 7. Członkowie zespołów artystycznych w 2014 r.

Wyszczególnienie	Teatralne	Muzyczne - instrumentalne	Wokalne i chóry	Folklorystyczne (ludowe, pieśni i tańca, kapele)	Taneczne
powiat bieszczadzki	18	8	30	15	42
powiat brzozowski	64	216	73	135	180
powiat dębicki	121	124	60	502	517
powiat jarosławski	198	109	196	248	83
powiat jasielski	26	102	107	152	83
powiat kolbuszowski	61	90	36	393	378
powiat Krosno	47	73	82	26	283
powiat krośnieński	83	206	202	405	187
powiat leski	0	50	44	44	102
powiat leżajski	166	201	130	452	632
powiat lubaczowski	295	110	230	148	350
powiat łańcucki	81	420	433	526	781
powiat mielecki	171	200	394	303	1363
powiat niżański	80	24	198	118	130
powiat przemyski	83	15	18	72	68
powiat Przemyśl	24	39	20	69	233
powiat przeworski	34	311	152	254	115
powiat ropczycko- sędziszowski	94	64	150	301	336
powiat rzeszowski	310	323	505	1102	1269
powiat Rzeszów	84	264	186	354	1744
powiat sanocki	82	155	17	221	382
powiat stalowowolski	269	247	323	219	992
powiat strzyżowski	55	108	257	218	175
powiat Tarnobrzeg	92	45	53	15	130
powiat tarnobrzegi	89	55	91	129	293
woj. podkarpackie	2627	3559	3987	6421	10848

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

3. *Galerie i salony sztuki*

W województwie podkarpackim funkcjonuje duże profesjonalne środowisko artystów plastyków, skupione przede wszystkim w Rzeszowie, Przemyślu, Krośnie, Jarosławiu, Lubaczowie i Sanoku. Ich funkcjonowanie w znacznej mierze wiąże się z istniejącymi tu placówkami edukacyjnymi kształcącymi uczniów i studentów w zakresie sztuk pięknych, a także z galeriami i muzeami. Niezwykle zasłużoną instytucją edukacyjną w dziedzinie plastyki w regionie jest Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Jarosławiu im. Stanisława Wyspiańskiego. Jarosławskie Liceum wykształciło wiele pokoleń absolwentów przygotowując do studiów na wyższych uczelniach artystycznych. Równie istotną placówką jest Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych im. Tadeusza Brzozowskiego w Krośnie. W 1977 r. do Rzeszowa zostało przeniesione powstałe w 1945 r. Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Sędziszowie Małopolskim, obecnie działające jako Zespół Szkół Plastycznych w Rzeszowie. W 1995 r. Uniwersytet Rzeszowski utworzył początkowo na Wydziale Pedagogicznym Zakład Wychowania Plastycznego, od 2008 r. funkcjonujący jako Wydział Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego kształcący studentów na kierunkach: grafika oraz edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych. Absolwenci rzeszowskiej uczelni aktywnie włączają się w życie artystyczne regionu.

Środowiska artystów plastyków województwa podkarpackiego skupione są w zasadzie wokół czterech najważniejszych galerii zajmujących się prezentacją współczesnych profesjonalnych sztuk plastycznych. Są to: Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu (Instytucja Kultury Województwa Podkarpackiego), Biuro Wystaw Artystycznych (Galeria Miejska w Rzeszowie), Biuro Wystaw Artystycznych (Galeria Miejska w Krośnie) oraz Biuro Wystaw Artystycznych w Sanoku (Galeria Sanocka). Galerie te organizują szereg wystaw indywidualnych i zbiorowych, konkursów oraz przeglądów środowiskowych, prezentując sztukę współczesną artystów z regionu, a także artystów polskich i zagranicznych. Ponadto w województwie istnieją także dwie bardzo ważne dla kultury polskiej galerie monograficzne: Szajna Galeria prowadzona przez Teatr im. Wandy Siemaszkowej i Galeria Zdzisława Beksińskiego w Muzeum Historycznym w Sanoku.⁹⁵

Biuro Wystaw Artystycznych w Rzeszowie powstało w 1962 r. Zostało powołane jako instytucja wyrażająca mecenat państwa nad kulturą przez ówczesną Wojewódzką Radę Narodową. Statut BWA określił zadania tej placówki. Celem galerii nie jest jedynie

---

⁹⁵Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s. 39-49

pokazywanie dzieł sztuki ale głównie organizowanie życia kulturalnego środowiska plastycznego.⁹⁶

Od 1994 r. w Biuro stało się Galerią Miejską. BWA oprócz Galerii Fotografii jest jedyną profesjonalną galerią w Rzeszowie prezentującą twórczość plastyczną profesjonalnych artystów plastyków. Prezentacja wystaw odbywa się każdorazowo na trzech salach wystawowych o łącznej powierzchni 380 m².

W całej historii BWA zorganizowało szereg głośnych wystaw, które stały się donośnymi wydarzeniami artystycznymi w całym regionie Polski południowo-wschodniej. Wśród nazwisk liczących się w ogólnopolskim obiegu sztuki współczesnej prezentowano wystawy Zdzisława Beksińskiego, Jerzego Nowosielskiego, Ryszarda Horowitza, Józefa Szajny, Andrzeja Wajdy (scenografie, zdjęcia dokumentalne), Andrzeja Mleccki, Jerzego Dudy-Gracza, Franciszka Starowieyskiego i wielu innych. Należy również wymienić kilka wystaw, które miały ogromny zasięg, a które wniosły duży wkład w dokumentację dorobku i potencjału twórczego ziemi rzeszowskiej i Polski Południowo Wschodniej. Były to: „Malarstwo Polski południowo – wschodnie 1900-1980” oraz „Artyści Polski południowo – wschodniej 1950-2000”.

Ważnym zadaniem Biura jest integracja środowiska, budowanie jego życia i historii. Temu służą przeglądowe wystawy adresowane do artystów zrzeszonych w profesjonalnych związkach twórczych mających swoje siedziby właśnie w budynku BWA: Związku Polskich Artystów Malarzy i Grafików oraz Związku Polskich Artystów Plastyków. Oprócz działalności wystawienniczej Biuro jest organizatorem plenerów dla artystów, warsztatów i zajęć plastycznych dla uzdolnionej młodzieży. Współpraca z wieloma instytucjami związanymi z kulturą, literaturą, teatrem owocowała również wieloma okolicznościowymi imprezami takimi jak koncerty, prelekcje, wieczory poezji oraz recitale. Ważną częścią działalności Biura jest dokumentacja i archiwizacja dzieł sztuki współczesnej, zbiorów literatury fachowej oraz handel współczesną sztuką.⁹⁷

BWA Galeria Sanocka powstała w maju 2006 r. Jest galerią miejską, niekomercyjną. Galeria usytuowana jest przy Rynku sanockim, zajmuje górną kondygnację zabytkowej mieszczącej kamienicy. Dysponuje czterema salami ekspozycyjnymi, w układzie amfiladowym o łącznej powierzchni 130 m².

Program zakłada prezentację sztuki współczesnej, ze szczególnym naciskiem na zjawiska nowe. W Galerii Sanockiej organizowane są wystawy indywidualne i zbiorowe.

---

⁹⁶ <http://www.bwa.rzeszow.pl/historia,59.html>

⁹⁷ <http://www.kultura.resinet.pl/miejsc/galeria/8-biuro-wystaw-artystycznych.html>

Ważnym elementem programu są akcje w przestrzeni publicznej miasta. Galeria stara się promować twórczość młodych artystów pochodzących z Sanoka. Galeria organizuje pokazy filmów, spotkania autorskie, wydaje katalogi wystaw i druki ulotne. Przy galerii działa Pracownia Edukacji Artystycznej, która realizuje szeroki program zajęć dydaktycznych przybliżających sztukę współczesną. Dla młodzieży i dorosłych organizowane są cykle wykładów i warsztatów dotyczących historii sztuki i kultury, zajęcia dla dzieci rozwijają niekonwencjonalny stosunek do środków artystycznych.⁹⁸

Biuro Wystaw Artystycznych – Galeria Sztuki w Krośnie jest najważniejszym miejscem w mieście profesjonalnie przygotowanym do prezentowania wystaw sztuki współczesnej. Od 1982 r. pokazano w galerii ponad 410 wystaw twórców polskich i zagranicznych. BWA prowadzi także działalność oświatową i wydawniczą oraz zajmuje się poradnictwem metodycznym dla nauczycieli plastyki. Krośnieńska Galeria utrzymuje bliskie kontakty z galeriami Polski południowo-wschodniej organizując wraz z nimi wiele interesujących wystaw problemowych. Dwie sale wystawowe o powierzchni 150 m² pozwalają na zorganizowanie niemal każdej wystawy malarstwa, rzeźby lub innych sztuk plastycznych.⁹⁹

BWA Przemysł. Galeria istnieje od 1975 r. Galeria promuje i prezentuje sztukę współczesną. Organizuje wystawy indywidualne, zbiorowe, problemowe artystów polskich i zagranicznych, plenery plastyczne. Jest organizatorem imprez cyklicznych: „Obraz Roku”, „Rysunek Roku”, Konfrontacje Plastyczne „Słonne”, Międzynarodowe Biennale Malarstwa „Srebrny Czworokąt” (uczestnicy z: Polski, Rumunii, Słowacji, Ukrainy, Węgier). W 2000 r. odbyła się IV edycja biennale, celem głównym było zorganizowanie na pograniczu Karpat międzynarodowej, profesjonalnej imprezy plastycznej – prawdziwej płaszczyzny konfrontacji postaw i idei artystów, którzy przez wiele lat działali we wzajemnej izolacji.¹⁰⁰

Galeria organizuje spotkania literackie, wieczory poezji, wydaje wydawnictwa unikatowe, katalogi wystaw, druki ulotne.¹⁰¹ Galeria realizuje szereg autorskich projektów: Międzynarodowe Triennale Malarstwa Regionu Karpat „Srebrny Czworokąt”; Grafina / Elita Grafiki Polskiej; Teraz MY! Młoda Grafika Polska; KinoGaleria; Prywatne Kolekcje; FermentAkacje; Międzynarodowe Spotkania Artystów; Warsztaty Artystyczne; Artyści bez granic / Paper No Limit; Artyści z naszego podwórka...; Arte Fakty / Podkarpacka Galeria

---

⁹⁸ <http://bwa.esanok.pl/o-nas/>

⁹⁹ <http://www.bwakrosno.pl/galeria.aspx?nr=4>

¹⁰⁰ <http://info.galerie.art.pl/galerie/przemysl.html>

¹⁰¹ Tamże

Sztuki Współczesnej; Duch i Materia; Wieczne rozmowy o sztuce; Granice mediów; Spotkania ze sztuką / Dzieci w Galerii; Nagroda Artystyczna im. Mariana Strońskiego.¹⁰²

Warto również wspomnieć o prywatnej galerii sztuki „BellArt” w Rzeszowie, która powstała w 2000 r. Pierwszą siedzibą był lokal przy ul. 3-go Maja nieopodal Banku NBP w podwórzu i stąd początkowo nosiła nazwę „Galeria w podwórzu”. Galeria kilkakrotnie zmieniała swoją siedzibę, obecnie już od kilku lat, mieści się w zabytkowej kamienicy Teatru Maska przy ul. Mickiewicza 13. Głównym celem działalności Galerii jest prezentacja sztuki współczesnej, propagowanie i udostępnianie szerszemu gronu odbiorców twórczości znanych i cenionych artystów, Podkarpackiego Środowiska Artystycznego, jak również z innych regionów Polski, a także z zagranicy. Od początku swojej działalności Galeria organizuje wystawy indywidualne znanych malarzy, grafików, rysowników, rzeźbiarzy, jak również promuje młodych, zdolnych wchodzących dopiero na rynek sztuki absolwentów Wyższych Uczelni Artystycznych. W ciągu blisko 15 lat swojej działalności zaprezentowała ok. 120 wystaw indywidualnych i zbiorowych (tematycznych), malarstwa, rzeźby, grafiki, rysunku. Jest miejscem spotkań twórców i miłośników sztuki. Oprócz malarstwa, rysunku, rzeźby, ceramiki i szkła artystycznego, posiada w swojej ofercie meble stylowe oraz unikatowe przedmioty dekoracyjne.¹⁰³

W województwie podkarpackim w 2014 r. działało 6 galerii i salonów sztuki. Dwa z nich były zlokalizowane w Rzeszowie, natomiast w powiecie sanockim, Krośnie, Przemyślu oraz w powiecie dębickim po jednej tego typu instytucji.

W 2014 r. w galeriach i salonach sztuki odbyło 98 wystaw oraz 110 ekspozycji. Łącznie odwiedziło galerie sztuki ponad 143 tys. zwiedzających. Najwięcej wystaw i ekspozycji odbyło się w Rzeszowie, powiecie dębickim oraz w Przemyślu, najmniej natomiast w Krośnie.

Tabela 8. Wystawy oraz liczba zwiedzających w 2014 r.

Wyszczególnienie	W kraju wystawy	W kraju ekspozycje	W kraju zwiedzający
powiat dębicki	23	23	7300
powiat Krosno	9	13	5476
powiat Przemyśl	20	20	6500
powiat Rzeszów	35	44	122500
powiat sanocki	10	10	1650
woj. podkarpackie	97	110	143426

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Spośród ogółu wystaw, 89 były to wystawy krajowe, 4 zagraniczne w Polsce, 4 międzynarodowe oraz 1 Polska za granicą. Najwięcej wystaw zagranicznych odbyło się

¹⁰² <http://www.bwaprzemysl.pl/?historia>

¹⁰³ <http://galeria-sztuki.ipr.pl/>

w Krośnie orazpo jednej w Przemyślu oraz Rzeszowie. W przypadku wystaw międzynarodowych, 2 odbyło się w Krośnie oraz 2 Rzeszowie.

Tabela 9. Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w 2014 r.

Wyszczególnienie	Polskie w kraju	Polskie za granicą	Zagraniczne w Polsce	Międzynarodowe w Polsce
powiat dębicki	23	0	0	0
powiat Krosno	5	0	2	2
powiat Przemyśl	17	1	1	2
powiat Rzeszów	34	0	1	0
powiat sanocki	10	0	0	0
woj. podkarpackie	89	1	4	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W obiektach działalności wystawienniczej w 2014 r. zorganizowano również 28 seansów filmowych, w których wzięło udział łącznie 1080 osób. Najwięcejseansów filmowych odbyło się w powiecie sanockim, tj. 23, w Przemyślu 4, a w Krośniezorganizowano 1 seans filmowy związany z działalnością wystawienniczą.

Tabela 10. Seanse filmowe oraz liczba widzów seansów filmowych w obiektach działalności wystawienniczej w 2014 r.

Wyszczególnienie	Seanse filmowe (związane tylko z działalnością wystawienniczą)	Widzowie seansów filmowych (związanych tylko z działalnością wystawienniczą)
powiat dębicki	0	0
powiat Krosno	1	40
powiat Przemyśl	4	200
powiat Rzeszów	0	0
powiat sanocki	23	840
woj. podkarpackie	28	1080

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

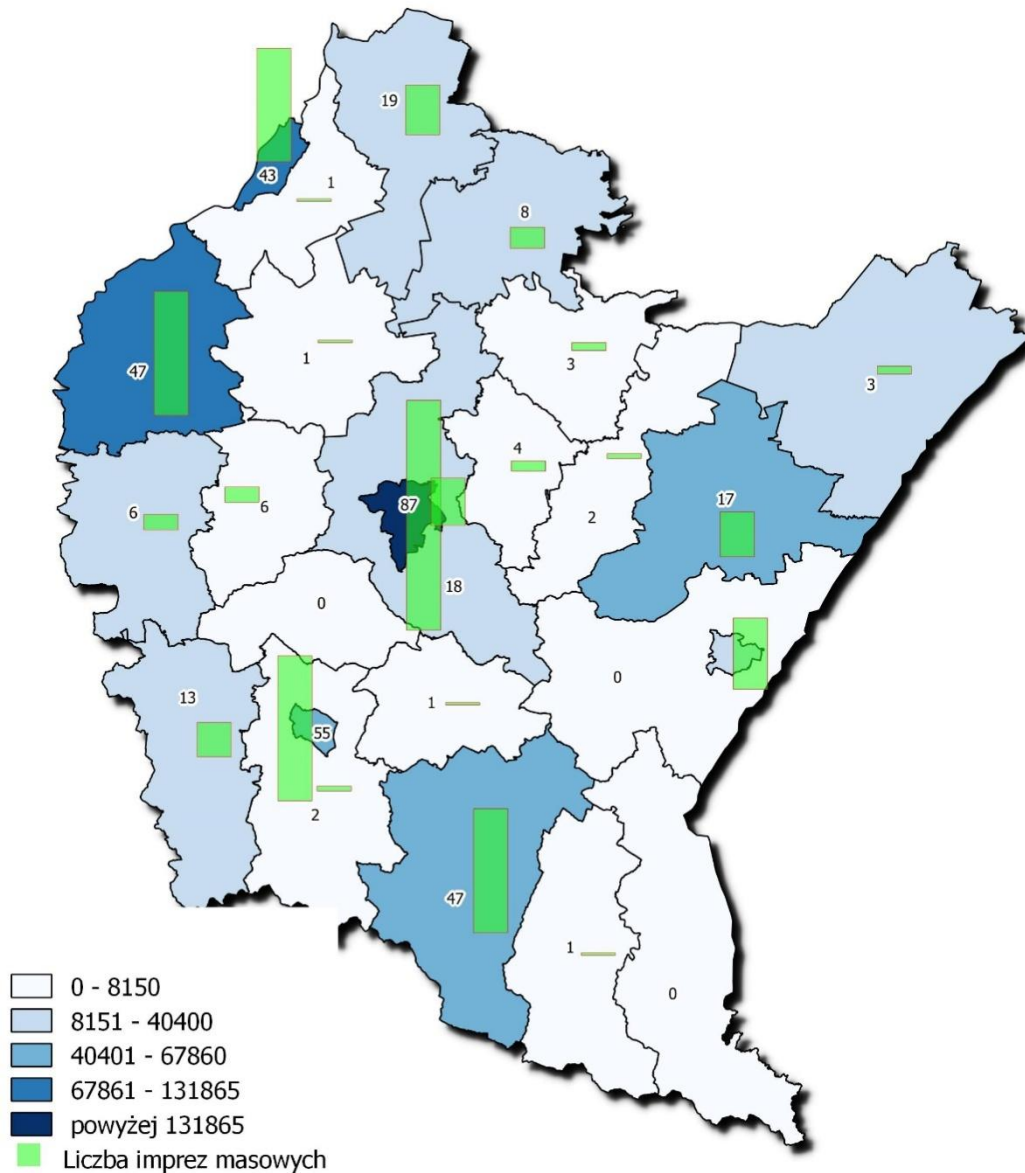
Galerie i salony sztuki dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich tj. posiadających odpowiednie wejście do budynku oraz udogodnienia wewnątrz budynku mieściły się w Krośnie, Przemyślu oraz w Dębicy. Tylko galeria w Przemyślu w 2014 r. prowadziła wystawy z wykorzystaniem "nowych mediów".

4. Imprezy masowe

Najwięcej imprez masowych w 2014 r. odbyło się w największych miastach na Podkarpaciu, tj. w Rzeszowie (87), Krośnie (55) oraz Tarnobrzegu (43). Dużo również tego rodzaju imprez zostało zorganizowanych w powiecie mieleckim (47). W powiecie przemyskim, strzyżowskim oraz bieszczadzkiem nie zorganizowano natomiast żadnej imprezy masowej. W przypadku uczestników tego typu imprez, najwięcej wzięło udział w Rzeszowie (295376). Warto zauważyć, że w Rzeszowie odbyło się prawie dwa razy więcej

impresmasowych niż w drugim pod tym względemKrośnie, co za tym idzie liczba uczestników w tego typu imprezach w Krośnie była znacznie mniejsza (109175).

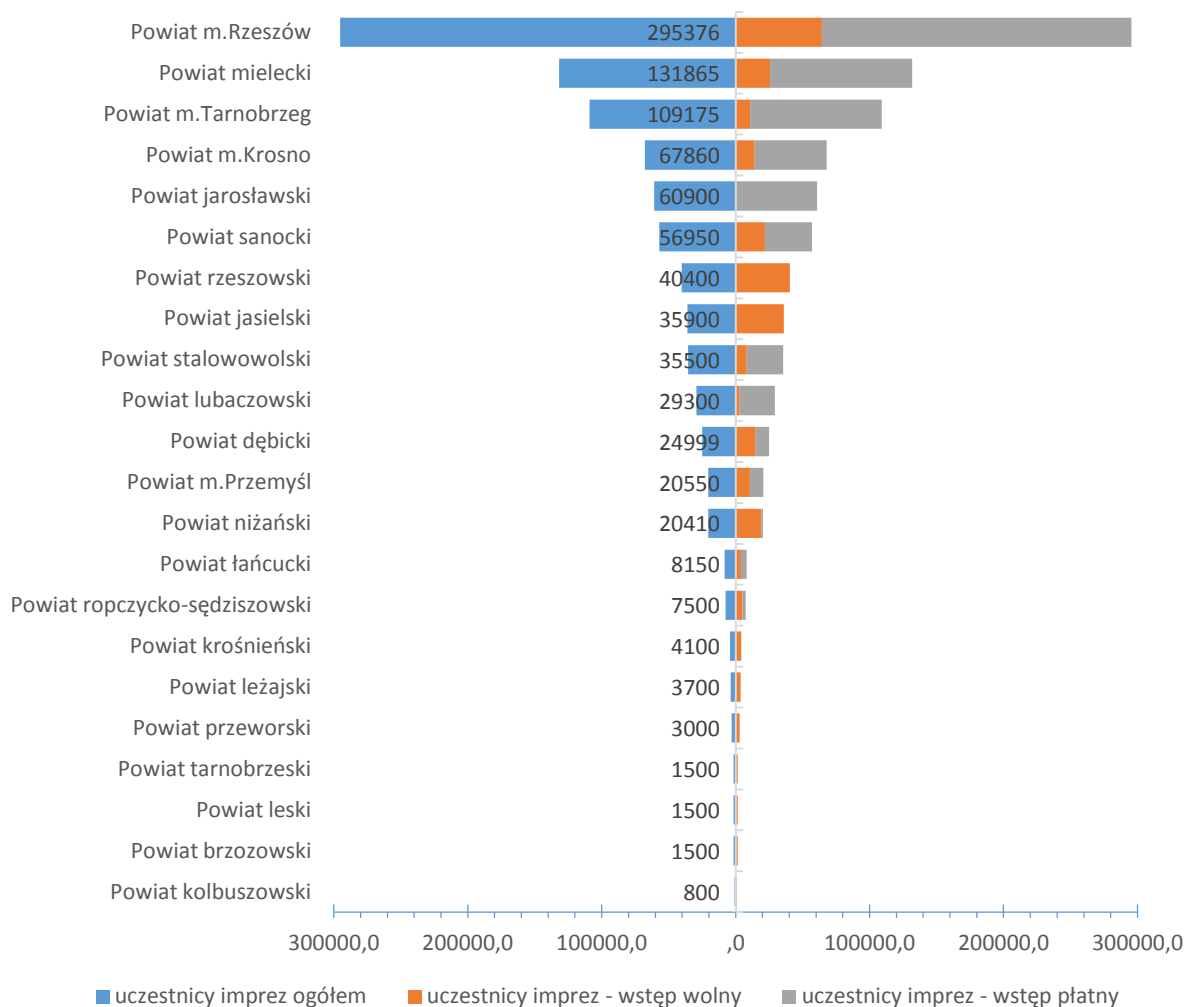
Rysunek 8. Liczba imprez masowych a liczba uczestników w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Osoby biorące udział w imprezach masowych, w dużej mierze wybierały imprezy płatne. Jedynie w przypadku powiatu rzeszowskiego oraz jasielskiego uczestnicy niebyli zobowiązani do uiszczenia opłaty za wzięcie udziału w organizowanych w tych powiatach imprezach. W powiecie jarosławskim natomiast osoby chętne do wzięcia udziału w imprezie masowej musiały opłacić bilet wstępu.

Wykres 7. Liczba uczestników w 2014r. w imprezach masowych*

*Pominięto na wykresie powiaty w których nie organizowano imprez masowych, tj. powiat przemyski, bieszczadzki oraz strzyżowski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W znacznej mierze, w przypadku imprez masowych w 2014 r. przeważały imprezy o charakterze artystyczno-rozrywkowym oraz sportowym. Imprezy interdyscyplinarne były organizowane sporadycznie. Najwięcej imprez artystyczno-rozrywkowych zorganizowano w powiecie rzeszowskim, Rzeszowie oraz w powiecie mieleckim. W przypadku imprez sportowych dominował pod tym względem Rzeszów, Krosno oraz Tarnobrzeg.

Tabela 11. Liczba imprez według rodzaju imprezy w 2014 r.

Wyszczególnienie	Artystyczno-rozrywkowe	Interdyscyplinarne	Sportowe
powiat bieszczadzki	0	0	0
powiat brzozowski	1	0	0
powiat dębicki	6	0	0
powiat jarosławski	5	0	12
powiat jasielski	12	1	0
powiat kolbuszowski	1	0	0
powiat Krosno	2	2	51
powiat krośnieński	2	0	0
powiat leski	1	0	0
powiat leżajski	2	1	0
powiat lubaczowski	2	1	0
powiat łańcucki	3	0	1
powiat mielecki	13	2	32
powiat niżański	8	0	0
powiat przemyski	0	0	0
powiat Przemyśl	5	0	22
powiat przeworski	2	0	0
powiat ropczycko-sędziszowski	4	2	0
powiat rzeszowski	15	3	0
powiat Rzeszów	14	7	66
powiat sanocki	12	0	35
powiat stalowowolski	4	0	15
powiat strzyżowski	0	0	0
powiat Tarnobrzeg	3	0	40
powiat tarnobrzescki	1	0	0
woj. podkarpackie	118	19	274

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Imprezy masowe można również podzielić, ze względu na miejsce organizacji, tj. imprezy w obiektach zamkniętych oraz otwartych. W 2014 r. zorganizowano 238 imprez w obiektach zamkniętych oraz 173 na terenie otwartym. W przypadku imprez w obiektach zamkniętych podobnie jak wyżej, dominowały największe miasta województwa podkarpackiego, tj. Rzeszów, Tarnobrzeg oraz Krosno. Dużą liczbę tego rodzaju imprez można również wskazać w powiecie sanockim. Najwięcej imprez masowych na terenie otwartym zostało natomiast zorganizowanych w powiecie mieleckim oraz Krośnie.

Tabela 12. Liczba imprez według miejsca organizacji w 2014 r.

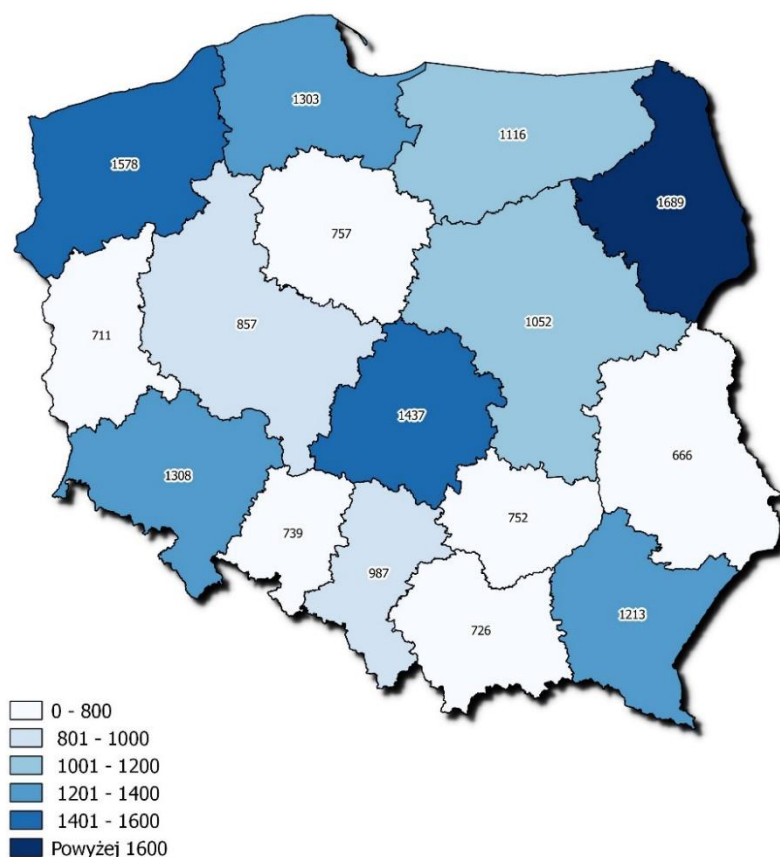
Wyszczególnienie	Imprezy w obiekcie zamkniętym	Imprezy na terenie otwartym
powiat bieszczadzki	0	0
powiat brzozowski	0	1
powiat dębicki	0	6
powiat jarosławski	12	5
powiat jasielski	0	13
powiat kolbuszowski	0	1
powiat Krosno	32	23
powiat krośnieński	0	2
powiat leski	0	1
powiat leżajski	0	3
powiat lubaczowski	0	3
powiat łańcucki	1	3
powiat mielecki	11	36
powiat nizański	0	8
powiat przemyski	0	0
powiat Przemyśl	17	10
powiat przeworski	0	2
powiat ropczycko-sędziszowski	1	5
powiat rzeszowski	0	18
powiat Rzeszów	73	14
powiat sanocki	33	14
powiat stalowowolski	15	4
powiat strzyżowski	0	0
powiat Tarnobrzeg	43	0
powiat tarnobrzegi	0	1
woj. podkarpackie	238	173

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

5. Kina stałe

Widzów w kinach na 1000 ludności w 2015 r. przypadało najwięcej w województwie podlaskim (1689), zachodniopomorskim (1578) oraz łódzkim (1437). Wysoką liczbę widzów na 1000 ludności można zauważyć również w województwie pomorskim, dolnośląskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim oraz mazowieckim. Liczbę widzów w kinach poniżej 1000 ludności można wskazać w pozostałych województwach, najmniejsza liczba widzów natomiast występuje w województwie lubelskim (666) i lubuskim (711).

Rysunek 9. Widzowie w kinach na 1000 ludności w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W 2015 r. w województwie podkarpackim działało 19 kin stałych we własności gminy lub miasta na prawach powiatu. Najwięcej kin stałych mieli do dyspozycji widzowie powiatu krośnieńskiego oraz leżajskiego, tj. 2 kina stałe. Kina dysponowały w większość jedną salą. Wyjątkami były kina w powiecie mieleckim oraz stalowowolskim, które posiadały 2 sale kinowe. Największą liczbę miejsc na widowni znajdowało się w kinach w powiecie stalowowolskim, leżajskim oraz mieleckim. W powiecie jasielskim, kolbuszowskim, leskim, przemyskim, ropczycko-sędziszowskim, rzeszowskim oraz w miastach na prawach powiatu Rzeszów oraz Przemyśl, w 2015 r. nie działały żadne kina stałe we własności gminy lub miasta na prawach powiatu. Średnio na 1 kino, przypadało 305 miejsc na widowni.

Tabela 13. Kina stałe w własność gminy / miasta na prawach powiatu w 2015 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Sale	Miejsca na widowni
powiat bieszczadzki	1	1	189
powiat brzozowski	1	1	296
powiat dębicki	1	1	350
powiat jarosławski	1	1	330
powiat jasielski	0	0	0
powiat kolbuszowski	0	0	0
powiat Krosno	1	1	420
powiat krośnieński	2	2	368
powiat leski	0	0	0
powiat leżajski	2	2	643
powiat lubaczowski	1	1	204
powiat łańcucki	1	1	400
powiat mielecki	1	2	503
powiat niżański	1	1	213
powiat przemyski	0	0	0
powiat Przemyśl	0	0	0
powiat przeworski	1	1	444
powiat ropczycko-sędziszowski	0	0	0
powiat rzeszowski	0	0	0
powiat Rzeszów	0	0	0
powiat sanocki	1	1	341
powiat stalowowolski	1	2	822
powiat strzyżowski	1	1	298
powiat Tarnobrzeg	1	1	319
powiat tarnobrzesci	1	1	265
woj. podkarpackie	19	21	6405

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W 2015 r. najwięcej seansów odbyło się w kinach znajdujących w powiecie stalowowolskim, leżajskim, mieleckim oraz w mieście Krośnie. Najwięcej widzów uczestniczyło w seansach w kinach w mieście Krośnie oraz powiecie stalowowolskim. Warto zaznaczyć, że duża liczba seansów nie zawsze przekładała się na dużą liczbę widzów. Pomimo tego, że kino w powiecie dębickim zorganizowało blisko 600 seansów, tj. prawie dwa razy mniej niż kino w powiecie stalowowolskim, liczba widzów była jedynie o niecałe 15% mniejsza. Odwrotną sytuację można zaobserwować w powiecie mieleckim, w którym zorganizowano w 2015 r. 1064 seanse, w których wzięło udział tylko 10 411 widzów (porównaj Tabela 14). W przypadku seansów filmów produkcji polskiej najwięcej zostało wyświetlonych w kinach w powiecie stalowowolskim, Krośnie oraz w powiecie leżajskim. Ciekawą kwestią jest to, że w powiecie dębickim pomimo tego, że wyświetlono jedynie 98 seansów filmów produkcji polskiej to liczba widzów tych seansów była jedną z największych

w województwie podkarpackim (po powiecie mieleckim i stalowowolskim). Największa liczba widzów filmów polskich odwiedziło kino w powiecie mieleckim, tj. 22781.

Tabela 14. Liczba seansów oraz widzów w kinach stałych we własności gminy/miasta na prawach powiatu w 2015 r.

Wyszczególnienie	Seanse ogółem	Widzowie ogółem	Seanse filmy produkcji polskiej	Widzowie na filmach produkcji polskiej
powiat bieszczadzki	166	6279	23	1249
powiat brzozowski	735	25907	139	5387
powiat dębicki	592	31710	98	9114
powiat jarosławski	718	31629	154	7854
powiat jasielski	0	0	0	0
powiat kolbuszowski	0	0	0	0
powiat Krosno	1513	38748	380	7238
powiat krośnieński	252	2092	62	517
powiat leski	0	0	0	0
powiat leżajski	1399	33581	251	7614
powiat lubaczowski	10	386	0	0
powiat łańcucki	61	3054	4	407
powiat mielecki	1064	104115	216	22781
powiat niżański	17	330	0	0
powiat przemyski	0	0	0	0
powiat Przemyśl	0	0	0	0
powiat przeworski	613	15940	86	4056
powiat ropczycko-sędziszowski	0	0	0	0
powiat rzeszowski	0	0	0	0
powiat Rzeszów	0	0	0	0
powiat sanocki	710	32987	137	7883
powiat stalowowolski	1831	36195	404	10950
powiat strzyżowski	6	840	0	0
powiat Tarnobrzeg	845	30940	125	8130
powiat tarnobrzeczki	663	17176	101	4480

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Warto również zaznaczyć, że w Przemyślu znajduje się jedno kino stałe, które jest w własności województwa podkarpackiego. Kino posiada 324 miejsca na widowni. W 2015 r. widzowie mogli wziąć udział w 821 seansach, w tym 145 seansach filmów produkcji polskiej. W seansach wzięło udział 31722 osób, z tego 6126 widzów na filmach produkcji polskiej. Wejście do kina oraz udogodnienia wewnątrz budynku są przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Oprócz kin stałych we własności województw, gmin lub miast na prawach powiatu warto również wspomnieć o multipleksach, czyli budynkach, w których znajduje się wiele sal kinowych, zwykle więcej niż 6. W województwie podkarpackim znajduje się jedno kino, które spełnia ten wymóg. Jest to kino, które znajduje się w Rzeszowie, w galerii handlowej

Millenium Hall, w której do dyspozycji widzów jest 9 sal kinowych, z 1578 miejsc na widowni.

W 2015 r. w Polsce znajdowało się łącznie 57 kin, które można zaliczyć do multipleksów. Najwięcej tego rodzaju kin znajdowało się w województwie mazowieckim oraz śląskim, w województwie opolskim natomiast nie znajdowało się żadne kino typu multipleks. Liczba kin przekłada się również na liczbę sal projekcyjnych, miejsc na widowni, seansów oraz widzów. Jako lidera pod tym względem również można wskazać województwo mazowieckie oraz śląskie.

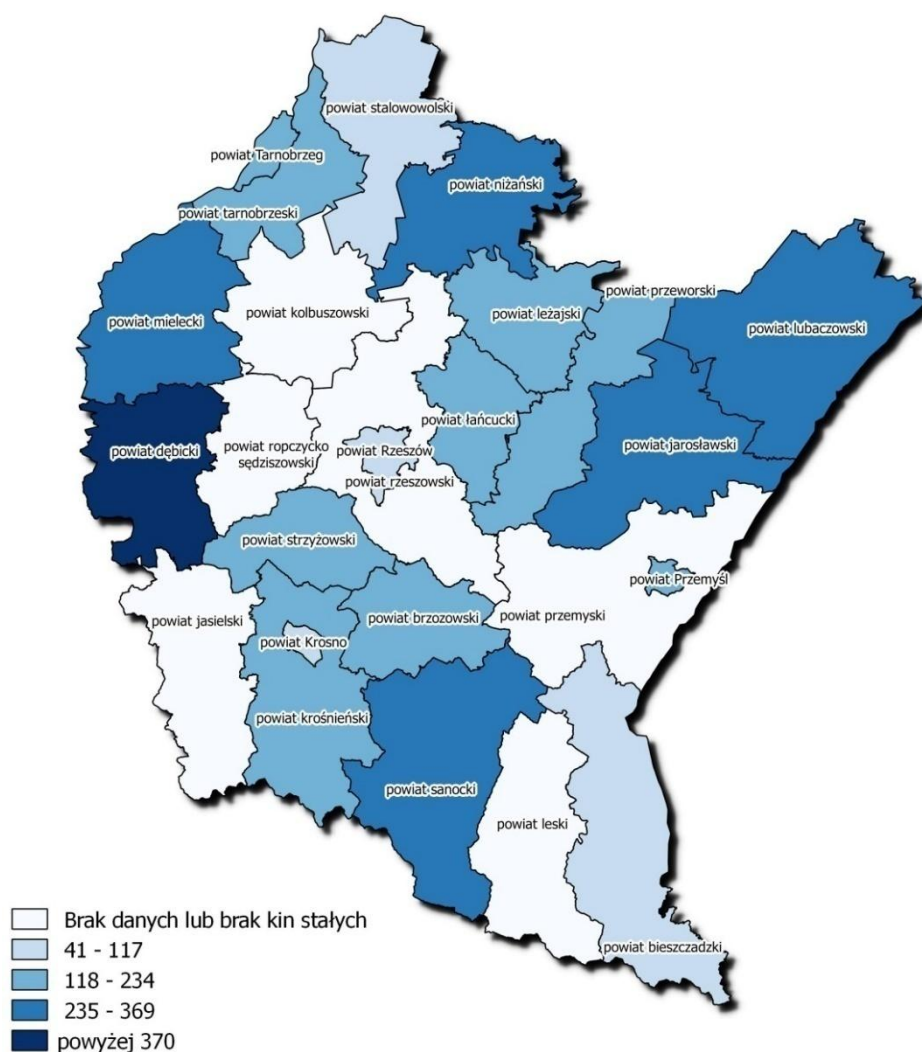
Tabela 15. Multipleksy w Polsce w 2015 r.

Wyszczególnienie	Kina	Sale projekcyjne	Miejsca na widowni	Seanse	Widzowie
dolnośląskie	5	47	11172	64813	1878196
kujawsko-pomorskie	4	42	8014	71843	1328113
lubelskie	3	25	4439	33487	794006
lubuskie	1	9	1305	16841	550057
łódzkie	3	34	6726	55085	731289
małopolskie	5	62	12757	106617	2540552
mazowieckie	10	116	25403	199985	5930085
opolskie	0	0	0	0	0
podkarpackie	1	9	1578	13248	271969
podlaskie	1	8	1689	14237	337052
pomorskie	4	34	8415	71752	1969989
śląskie	11	113	21715	186589	3836478
świętokrzyskie	1	9	1489	13001	164879
warmińsko-mazurskie	2	17	3172	28612	672352
wielkopolskie	5	54	14728	86842	2294653
zachodniopomorskie	1	9	2120	15708	537037
Polska	57	588	124722	978660	23836707

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W województwie podkarpackim na jednomiejsce w kinie najwięcej osób przypadało w powiecie dębickim (738), co może tłumaczyć dużą liczbę widzów w stosunku do niewielkiej liczby seansów filmowych. W pozostałych powiatach liczb osób na jedno miejsce w kinie była znacznie mniejsza. W powiecie jarosławskim, niżańskim, sanockim, lubaczowskim oraz mieleckim liczba widzów na jedno miejsce w kinie kształtowała się od 369 (powiat jarosławski) do 271 (powiat mielecki). Najmniejszą liczbę widzów na jedno miejsce w kinie można wskazać w powiecie bieszczadzkiem (117), stalowowolskim (89), mieście Krośnie (60) oraz mieście Rzeszowie (41).

Rysunek 10. Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

6. Muzea

Zgodnie z ustawą o muzeach z 1997 r. wynika, że muzea mogą być tworzone przez ministrów i kierowników urzędów centralnych, jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Muzeami państwowymi są muzea utworzone przez organy administracji rządowej, muzeami samorządowymi są natomiast muzea utworzone albo przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego.¹⁰⁴

Pośród muzeów, dla których Województwo Podkarpackie jest organizatorem, znajdują się:

¹⁰⁴Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach; <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970050024>

- **Muzeum Okręgowe w Rzeszowie** – w skład historycznego zespołu klasztornego wchodzi dawna szkoła męska Zakonu Pijarów (aktualnie I Liceum Ogólnokształcące). Centrum kompleksu architektonicznego zajmuje Kościół parafialny p.w. Św. Krzyża z pięknym wystrojem wnętrza. W świątyni zachowały się m.in. stiuki z lat 1656-1657, wykonane przez Jana Chrzyciela Falconiego. Kolejnym obiektem w zespole jest dawny klasztor – od 1953 r. Główny Gmach Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. Historyczna siedziba Muzeum Okręgowego w Rzeszowie z cennymi, barokowymi polichromiami w krużgankach parteru z pierwszej połowy XVIII wieku i unikatowym zespołem malowideł z końca XVII stulecia w refektarzu klasztornym i niegdysiejszej aptece nadaje specyficzną atmosferę i niepowtarzalne piękno tej instytucji. W czasie zaborów w klasztornym gmachu mieściły się urzędy austriackie, a po pierwszej wojnie światowej i odzyskaniu niepodległości urzędy miejskie. Podczas drugiej wojny światowej budynek był zajęty przez hitlerowców. Od jesieni 1944 r. do początku 1945 r. w zabudowaniach klasztornych przebywali Sowieci. Powstałe w 1935 r. Muzeum było w latach 30. instytucją społeczną i znajdowało się od 1940 r. w kamieniczce w Rynku. W tamtym czasie pozyskiwane muzealia odnosiły się do lokalnego profilu. Po 1945 r. instytucja funkcjonowała jako Muzeum Miasta Rzeszowa, a od 1951 r. pod nazwą Muzeum Okręgowe w Rzeszowie. Po drugiej wojnie światowej nastąpił rozwój miasta i jednocześnie rozwój Muzeum. W początku lat 50. pijarski klasztor został przeznaczony na stałą siedzibę Muzeum. W okresie powojennym dość intensywnie powiększały się zbiory etnograficzne, które były pozyskiwane w pełni profesjonalnie, a dział był jednym z wiodących. Od lat 60. w związku z dynamicznym rozwojem całej instytucji zostało powiększone grono muzealników, a ich dzisiejsi następcy realizują nowe i ważne przedsięwzięcia.¹⁰⁵
- **Muzeum Podkarpackie w Krośnie**–Muzeum należy do najciekawszych instytucji muzealnych nie tylko na Podkarpaciu, ale w skali całego kraju. Słynie z największej w Europie kolekcji lamp naftowych. Jego siedziba mieści się na terenie zabytkowego starego miasta, w dawnym Pałacu Biskupim. Idea utworzenia Muzeum sięga początków wieku, jednak plany władz miejskich niejednokrotnie krzyżowały doświadczenia wojenne XX w. Dopiero po II wojnie światowej powrócono do realizacji pierwotnych zamiarów. W 1950 r. inicjatywę utworzenia Muzeum podjął krośnieński oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Trzy lata później, władze miasta

---

¹⁰⁵ <http://muzeum.rzeszow.pl/pl/historia>

udostępniły na potrzeby Muzeum pomieszczenia w Pałacu Biskupim. Oficjalną datą powstania krośnieńskiego Muzeum jest 22 lipca 1954 r. Od 2000 r. zmieniono nazwę na Muzeum Podkarpackie w Krośnie. Oddziałem Muzeum jest Skansen Archeologiczny Karpacka Troja w Trzcinicy, którego otwarcie odbyło się w dniach 24-26 czerwca 2011 r. 31 maja 2014 r. otwarto Platformę Widokową, która stanęła nad grodziskiem Wały Królewskie w Trzcinicy.¹⁰⁶

- **Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu** - W 1909 r. z inicjatywy historyków i miłośników przeszłości utworzono Towarzystwo Przyjaciół nauk w Przemyślu, które w swoim programie działania miało za zadanie popieranie nauki polskiej, naukowe badania nad przeszłością regionu, troskę o zabytki kultury narodowej, gromadzenie zbiorów muzealnych i bibliotecznych. Zebranie założycielskie Towarzystwa odbyło się 14 lutego 1909 r. Powołany w trakcie obrad Komitet Tymczasowy opracował statut Towarzystwa, który został zatwierdzony rozporządzeniem C.K. namiestnictwa we Lwowie 2 czerwca 1909 r. W ramach TPN powołano muzeum, archiwum i bibliotekę. Muzeum powstało w oparciu o prywatne zbiory działaczy Towarzystwa braci Kazimierza Marii i Tadeusza Osińskich, wzbogacone o liczne dary mieszkańców Przemyśla i okolicznej ludności, pozyskiwane w następnych latach także poprzez zakupy oraz w trakcie badań i penetracji terenowych. Osińscy zgromadzili zbiory z dziedziny archeologii, etnografii, sztuki, historyczne pamiątki i archiwalia. Przed 1909 r. liczyły one ponad 1 500 przedmiotów i około 3 000 książek oraz około 2 000 aktów grodzkich i ziemskich. Uroczysta inauguracja działalności Muzeum miała miejsce 10 kwietnia 1910 r. przy licznych udziałach władz miejskich, kościelnych i mieszkańców miasta. W trakcie uroczystości przemawiał m.in. biskup Józef Sebastian Pelczar, błogosławiąc i życząc rozwoju dla dobra polskiej nauki i kultury.¹⁰⁷ Od 2008 r. Muzeum działa w nowoczesnym gmachu, z interesującymi zbiorami związanymi z Twierdzą Przemyśl oraz ikon karpackich z terenu dawnej Rusi Koronnej. Stałe ekspozycje dzwonów i fajek, jedyne w skali kraju, udostępniane są w Muzeum Dzwonów i Fajek – oddziale MNZP. Jako Oddział Muzeum funkcjonuje również Muzeum Historii Miasta Przemyśla.¹⁰⁸
- **Muzeum-Zamek w Łańcucie** – znaczący w skali kraju zespół muzealny, wpisany na listę Pomników Historii, instytucja prowadzona wspólnie z Ministrem Kultury

¹⁰⁶ <http://www.muzeum.krosno.pl/o-nas/o-muzeum>

¹⁰⁷ <http://muzeum.przemysl.pl/mnzp/index.php/o-nas>

¹⁰⁸ *Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. S.37*

i Dziedzictwa Narodowego. Zamkowe wnętrza zaliczane są do najpiękniejszych w Polsce. Do najstarszych szczęśliwie zachowanych należy: Wielka Sień, Sala pod Stropem oraz Sala pod Zodiakiem. Pochodzą one z lat 40-tych XVII w. ale niestety żadne nie przetrwało do czasów obecnych w niezmienionej formie. Stosunkowo liczną grupę stanowią wnętrza, które powstały w XVIII w. Chronologicznie najstarsze ozdobione zostały na początku lat 80 przez włoskiego malarza Vincenzo Brennę. Należą do nich: Apartament Brennowski na parterze, Pokój Pompejański na II piętrze oraz Apartament Chiński na I piętrze z zachowaną pierwotną polichromią pod późniejszymi o dwadzieścia lat dekoracjami. Z 2 poł. lat 80 XVIII w. pochodzi kilka wnętrz zaprojektowanych przez Szymona Bogumiła Zuga: Apartament Turecki, Sala Kolumnowa oraz wspólne z Janem Christianem Kamsetzerem: Sypialnia księżnej Marszałkowej, Salon Bouchera. Najbardziej reprezentacyjne komnaty powstały ok. 1800 r. na I piętrze skrzydła zachodniego według projektów Chrystiana Piotra Aignera. Są to: klasycystyczna Sala Balowa i Wielka Jadalnia. Na przełomie XIX/XX w. zaaranżowano wiele interesujących wnętrz, z których większość przetrwała do obecnych czasów w prawie niezmienionej formie. Do najciekawszych należą m.in.: Biblioteka, Salon Narożny, Jadalnia nad Bramą oraz liczne pokoje kąpielowe. We wnętrzach znajdują się liczne dzieła sztuki pochodzące z dawnych zbiorów łańcuckich oraz powojennych zakupów i depozytów z innych muzeów. Najstarsze eksponaty są częścią kolekcji tworzonej jeszcze przez księżną marszałkową Lubomirską i znalazły się w Łąncucie w 2 poł. XVIII w. Stanowiły wyposażenie wnętrz służąc zarówno celom użytkowym jak i dekoracyjnym. Część najcenniejszych z tej kolekcji obiektów dzisiaj można oglądać w Galerii Sztuki Starożytnej Muzeum Narodowego w Warszawie

Dzisiaj możemy w Łąncucie zobaczyć bogate i różnorodne kolekcje malarstwa i grafiki, mebli, instrumentów muzycznych, sreber, porcelany, szkła, laki, tkanin i wspaniałe księgozbiór. Inne cenne zbiory Muzeum, to: największa w Polsce kolekcja pojazdów konnych, zgromadzona w autentycznych budynkach Stajni i Powozowni z przełomu XIX i XX w., zabytkowy park krajobrazowy kształtowany od XVI w., zrewitalizowana (w 2008 r.) Storczykarnia. W zbiorach Muzeum także ikony (ok. 1000), cenne starodruki i rękopisy cerkiewne, paramenty liturgiczne.¹⁰⁹

- **Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku** – jest to największy polski skansen i jedno z piękniejszych muzeów na wolnym powietrzu w Europie. Prezentowana jest

---

¹⁰⁹ <https://www.zamek-lancut.pl/pl/ZamekDzisiaj>

w nim kultura polsko-ruskiego (ukraińskiego) pogranicza wschodniej części polskich Karpat. W sektorach odpowiadających przedwojennym grupom etnograficznym (Bojków, Łemków, Dolinian, Pogórze) zgromadzono blisko 150 obiektów budownictwa drewnianego (XVII do XX w.), a w magazynach i na ekspozycjach ponad 31 000 eksponatów z zakresu kultury ludowej, mieszczańskiej, sakralnej i dworskiej. Na obszarze 38 ha prezentowana jest kultura polsko-ukraińskiego pogranicza we wschodniej części polskich Karpat (Bieszczady, Beskid Niski) wraz z Podkarpaciem. Poszczególne grupy etnograficzne (Bojkowie, Łemkowie, Pogórze i Dolinianie) posiadają oddzielne sektory ekspozycyjne znakomicie dostosowane do fizjografii terenu. Odtwarzając typowe układy zabudowy wsi i zagospodarowania zagród na terenie Muzeum zgromadzono ponad 100 obiektów budownictwa drewnianego z okresu od XVII do XX wieku, gdzie obok budynków mieszkalnych, mieszkalno-gospodarczych i gospodarczych, w Parku znajdują się również obiekty sakralne (XVII-wieczny kościół, dwie XVIII-wieczne cerkwie bojkowskie, jedna okazała cerkiew łemkowska z samego początku XIX w. i kilka malowniczych kapliczek), budynki użyteczności publicznej (szkoła wiejska, zajazd) oraz obiekty przemysłowe (młyn wodny, wiatraki, kuźnie). Zarówno świątynie jak i większość budynków mieszkalnych oraz gospodarczych, posiadają w pełni urządzone i udostępnione do zwiedzania wnętrza (m.in. warsztaty rzemieślnicze: tkackie, garncarza, kołodzieja, wytwórcy drewnianych łyżek, koszy wiklinowych itp.). Na terenie Parku Etnograficznego urządzono wspaniałą stałą ekspozycję malarstwa ikonowego pt. Ikona karpacka, na której zaprezentowano ponad 220 ikon (od XV do XX w.), ukazujących pełny rozwój tego typu malarstwa w strefie polskich Karpat. Dopełnieniem działalności wystawienniczej są wystawy czasowe organizowane ze zbiorów własnych (na ekspozycjach i w magazynach znajduje się bowiem blisko 30000 muzealiów skupiających zabytki z zakresu kultury ludowej, kultury mieszkańców podkarpackich miast i miasteczek, w tym bogate kolekcje ikon, oleodruków, judaików, zegarów, naczyń miedzianych, ceramiki, kilimów oraz innych przedmiotów z zakresu sztuki i rzemiosła artystycznego). Muzeum prowadzi znaczącą działalność wydawniczą – systematycznie ukazują się Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku (rocznik o charakterze regionalnym poświęcony etnografii Podkarpacia) oraz czasopismo naukowe Acta Scansenologica (traktujące o problemach muzeów skansenowskich w Polsce i na świecie).¹¹⁰

---

¹¹⁰ <http://skansen.sanok.pl/>

- **Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej** – prezentuje wieś lasowiacką i rzeszowską z przełomu XIX i XX wieku. Na terenie 30 ha wśród łąk, lasów i stawów rozmieszczono ponad 80 obiektów architektury drewnianej, w tym zagrody chłopskie, wiatraki, młyn wodny, remizę, szkołę, karczmę wiejską, a także XIX-wieczny kościół z Rzochowa z unikalnymi malowidłami na płótnach. W skansenie pokazywane są m.in. wystawy zabawkarstwa ludowego i pożarnictwa. Park zaprasza na zajęcia dla dzieci i młodzieży oraz na imprezy cykliczne. Park Etnograficzny został otwarty w 1978 r., ale pomysł na jego utworzenie powstał jeszcze przed 1970 rokiem wśród działaczy Muzeum Regionalnego Lasowiaków w Kolbuszowej. Muzeum działało społecznie przez 11 lat, od momentu otwarcia dla zwiedzających w 1959 r., opierając się wyłącznie na nieodpłatnej pracy swoich twórców – głównie członków Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przyrody i Kultury im. Juliana Macieja Goslara, w tym zwłaszcza Kazimierza Skowrońskiego, Macieja Skowrońskiego i Józefa Niezgody. Rok 1971 był rokiem upaństwowienia Muzeum i podjęcia decyzji o utworzeniu parku etnograficznego. Pracami pokierował Maciej Skowroński, jeden z założycieli Towarzystwa, a od lutego 1972 r. także kierownik państwowego już Muzeum Regionalnego Lasowiaków. W 1974 r. zmieniono nazwę instytucji na Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej, a na gruntach przy ulicy Wolskiej rozpoczęto stawianie pierwszych obiektów przyszłego parku etnograficznego. Intensywne prace nad jego organizacją trwały przez kolejne cztery lata, aż 4 maja 1978 r. nastąpiło uroczyste otwarcie w obecności prof. Wiktora Zina. Obecnie Park Etnograficzny w Kolbuszowej zajmuje obszar 30 hektarów, na których rozmieszczono ponad 80 obiektów architektury drewnianej. Szczególnego uroku dodaje mu otoczenie lasów, łąk i zwłaszcza stawów, z których jeden oddziela od siebie dwie odrębne tematycznie części Parku, prezentujące wieś rzeszowską i wieś lasowiacką. W parku znajdują się głównie budynki zagród chłopskich, odzwierciedlające dawny ich układ oraz zabudowania charakterystyczne dla samowystarczalnych zagród leśnych. Obok zagród można obejrzeć: wiatraki, budynek szkoły, kuźnię, kapliczki, pasiekę, remizę, karczmę żydowską, młyn wodny. W budynkach można oglądać także wystawy tematyczne – np. wystawę dawnego sprzętu pożarniczego i mundurów strażackich czy wystawę zabawkarstwa ludowego.¹¹¹
- **Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu** – Dzieje Muzeum w Żarnowcu sięgają 1902 r., kiedy Maria Konopnicka (1842-1910) obchodziła swój jubileusz 25-lecia pracy pisarskiej. Poetka podróżująca od wielu lat po Europie, w listach do Elizy Orzeszkowej, marzyła

---

¹¹¹ <http://www.skanseny.net/skansen/kolbuszowa>

o własnym miejscu na ziemi. Dlatego podjęto myśl zakupu dla pisarce na dar narodowy małej posiadłości złożonej z kawałka ziemi i domu. Dar narodowy był najwyższym wyróżnieniem dla pisarza w czasach zaborów. W historii Polski tylko Henryka Sienkiewicza i Marię Konopnicką spotkał taki zaszczyt. Z pomocą Konopnickiej przyszyły komitety jubileuszowe w Krakowie, Lwowie, Poznaniu i Warszawie, których zadaniem było wybranie odpowiedniego miejsca dla poetki oraz zbieranie datków na ten szlachetny cel. W związku z sankcjami ze strony władz zaboru pruskiego i rosyjskiego w stosunku do autorki Roty, szukano właściwego obiektu w Galicji, gdzie panowały łagodniejsze restrykcje. Na dar dla pisarki wybrano, spośród 36 miejscowości, pochodzący z XVIII w. dworek w Żarnowcu, który z parkiem zakupiony został od Jadwigi Biechońskiej. Konopnicka przyjechała do Żarnowca 8 września 1903 r. wraz z przyjaciółką, malarką Marią Dulębianką. W dworku spędzała wiosenno-letnie miesiące, prowadziła szeroką działalność pisarską, oświatową i społeczną. Po śmierci Marii Konopnickiej właścicielkami dworku i parku zostały córki poetki Zofia Mickiewiczowa i Laura Pytlińska. Od 1943 r. dworek pozostał na łasce losu, mieścił się w nim szpital wojskowy. W 1945 r. powraca do Żarnowca Zofia i nawiązuje szerokie kontakty ze środowiskiem artystycznym (m.in. z Wandą Siemaszkową). Zofia Mickiewiczowa w 1956 r., na kilka miesięcy przed śmiercią, ofiarowuje dworek i park narodowi polskiemu. Na podstawie aktu darowizny Mickiewiczowej oraz spadkobierców poetki, Ministerstwo Kultury i Sztuki w 1957 r. powołało do życia Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu. Otwarcia ekspozycji dokonano dopiero 15 września 1960 r. po przeprowadzeniu prac remontowych i konserwatorskich. W 1991 r. oddano do użytku – wybudowany na fundamentach dawnego spichlerza dworskiego – budynek „Lamusa”, w którym mieszczą się ekspozycje, bogata w zbiory biblioteka, działy merytoryczne, administracja Muzeum i magazyny zbiorów.¹¹²

W województwie podkarpackim w 2014 r. działało 49 muzeów łącznie z oddziałami. Najwięcej muzeów było zlokalizowanych w Rzeszowie, Przemyślu, powiecie krośnieńskim oraz powiecie łańcuckim. Spośród ogółu muzeów, 44 posiadało udogodnienia dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich, z tego 25 posiadało odpowiednie wejścia do budynków, 19 natomiast udogodnienia wewnątrz budynku.

---

¹¹² <http://www.muzeumzarnowiec.pl/>

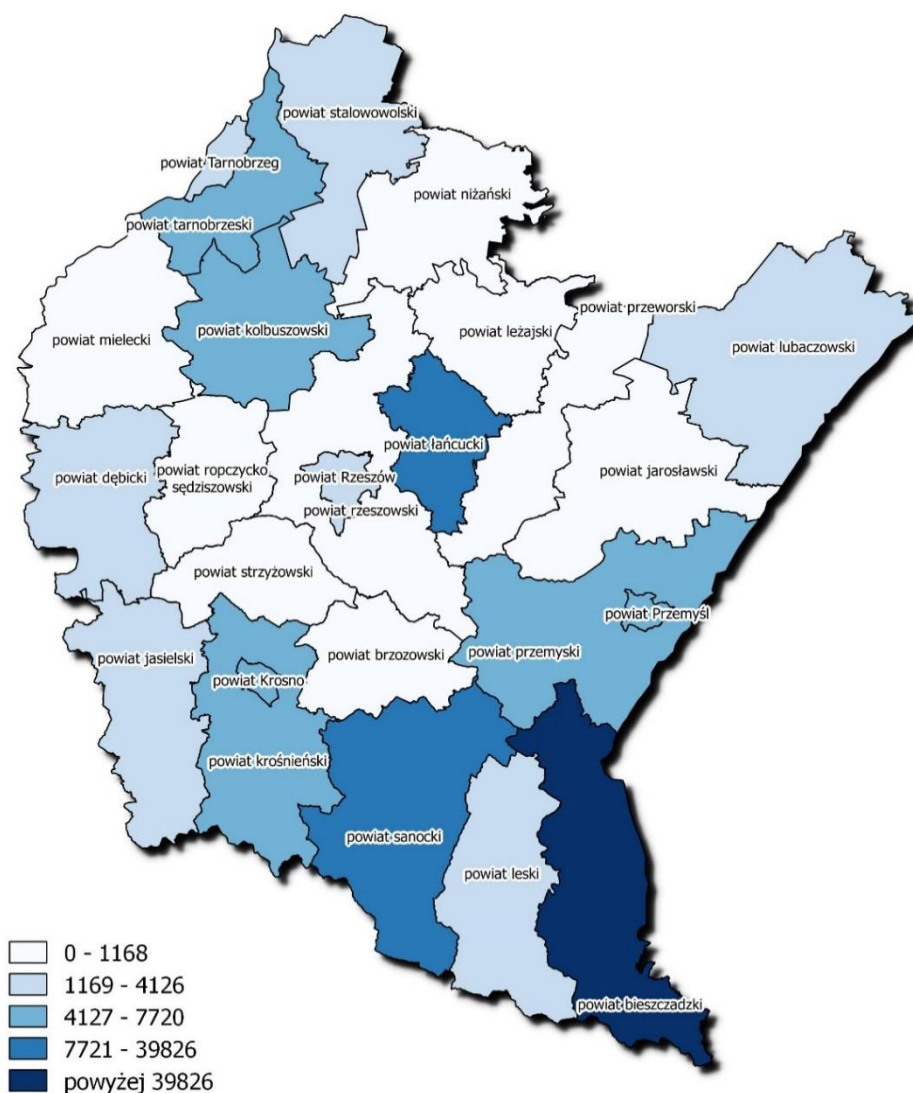
Tabela 16. Muzea w woj. podkarpackim w 2014 r.

Wyszczególnienie	Muzea łącznie z oddziałami	Oddziały	Obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: wejście do budynku	Obiekty przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich: udogodnienia wewnątrz budynku
powiat bieszczadzki	1	0	0	0
powiat brzozowski	2	1	2	1
powiat dębicki	2	0	2	0
powiat jarosławski	2	1	0	0
powiat jasielski	2	1	1	1
powiat kolbuszowski	1	0	1	0
powiat Krosno	3	0	0	1
powiat krośnieński	6	0	3	3
powiat leski	1	0	1	1
powiat leżajski	1	0	1	1
powiat lubaczowski	1	0	0	0
powiat łańcucki	4	0	2	1
powiat mielecki	1	0	0	0
powiat niżański	0	0	0	0
powiat przemyski	1	0	1	1
powiat Przemyśl	5	2	3	4
powiat przeworski	1	0	0	0
powiat ropczycko-sędziszowski	0	0	0	0
powiat rzeszowski	1	0	0	0
powiat Rzeszów	7	2	4	2
powiat sanocki	2	0	1	1
powiat stalowowolski	1	0	1	1
powiat strzyżowski	1	0	1	0
powiat Tarnobrzeg	2	1	1	1
powiat tarnobrzescski	1	0	0	0
woj. podkarpackie	49	8	25	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Najwięcej zwiedzających muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców przypadało na powiat bieszczadzki, łańcuckim oraz sanockim. Warto zauważyć, że w powiecie łańcuckim znajduje się jedno z najczęściej odwiedzanych muzeum w województwie podkarpackim. Dużą liczbę zwiedzających można również wskazać w powiatach przemyskim i krośnieńskim, w miastach powiatowych w tym obszarze oraz w powiecie kolbuszowskim i tarnobrzescskim.

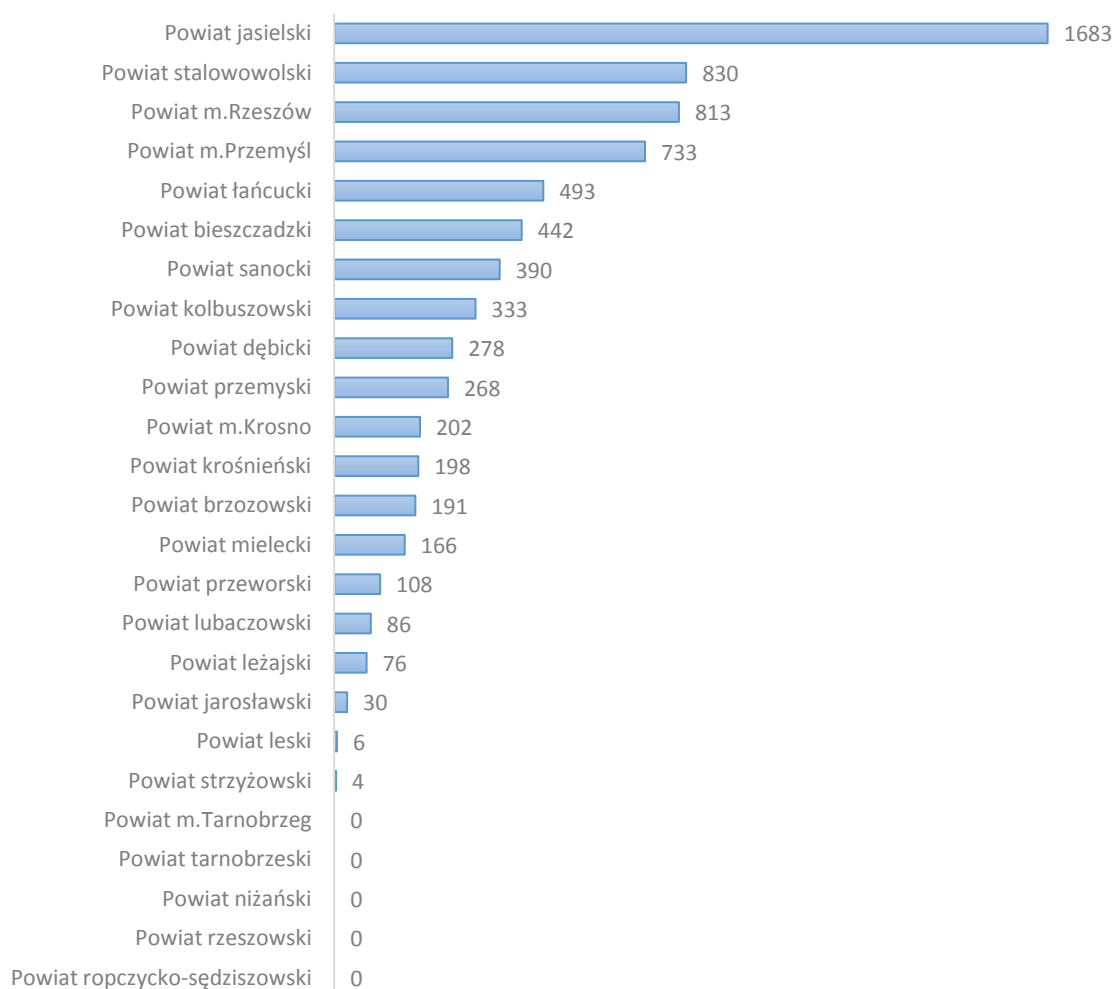
Rysunek 11. Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Muzea oprócz działalności wstawienniczej prowadzą również różnego rodzaju imprezy oświatowe. Zdecydowanie najwięcej tego rodzaju imprez w 2014 r. zostało zorganizowanych w powiecie jasielskim. W drugiej kolejności imprezy oświatowe były organizowane często w powiecie stalowowolskim oraz w miastach na prawach powiatu, tj. Rzeszowie oraz Przemyślu. Najmniej tego rodzaju imprez zostało zorganizowanych w powiecie leskim oraz strzyżowskim. W powiecie tarnobrzeskim, nizańskim, ropczycko-sędziszowskim, rzeszowskim oraz w mieście Tarnobrzegu w 2014 r. nie były organizowane imprezy oświatowe.

Wykres 8. Imprezy oświatowe w muzeach i oddziałach ogółem w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Do imprez oświatowych organizowanych w muzeach można zaliczyć odczyty/prelekcje/spotkania, seanse filmowe, koncerty, konkursy, warsztaty, imprezy plenerowe, lekcje/zajęcia oraz sesje, seminaria i sympozja. Najczęściej w muzeach w 2014 r. organizowane były lekcje i zajęcia, seanse filmowe oraz warsztaty, najmniej natomiast sesje, seminaria oraz sympozja, konkursy i imprezy plenerowe. Najwięcej seansów filmowych zostało zorganizowanych w powiecie jasielskim oraz w Rzeszowie. W powiecie łańcuckim, bieszczadzkim oraz w Rzeszowie najwięcej zorganizowano lekcji i zajęć. W przypadku warsztatów najwięcej tego rodzaju spotkań oświatowych było przeprowadzonych w powiecie stalowowolskim oraz w Przemyślu.

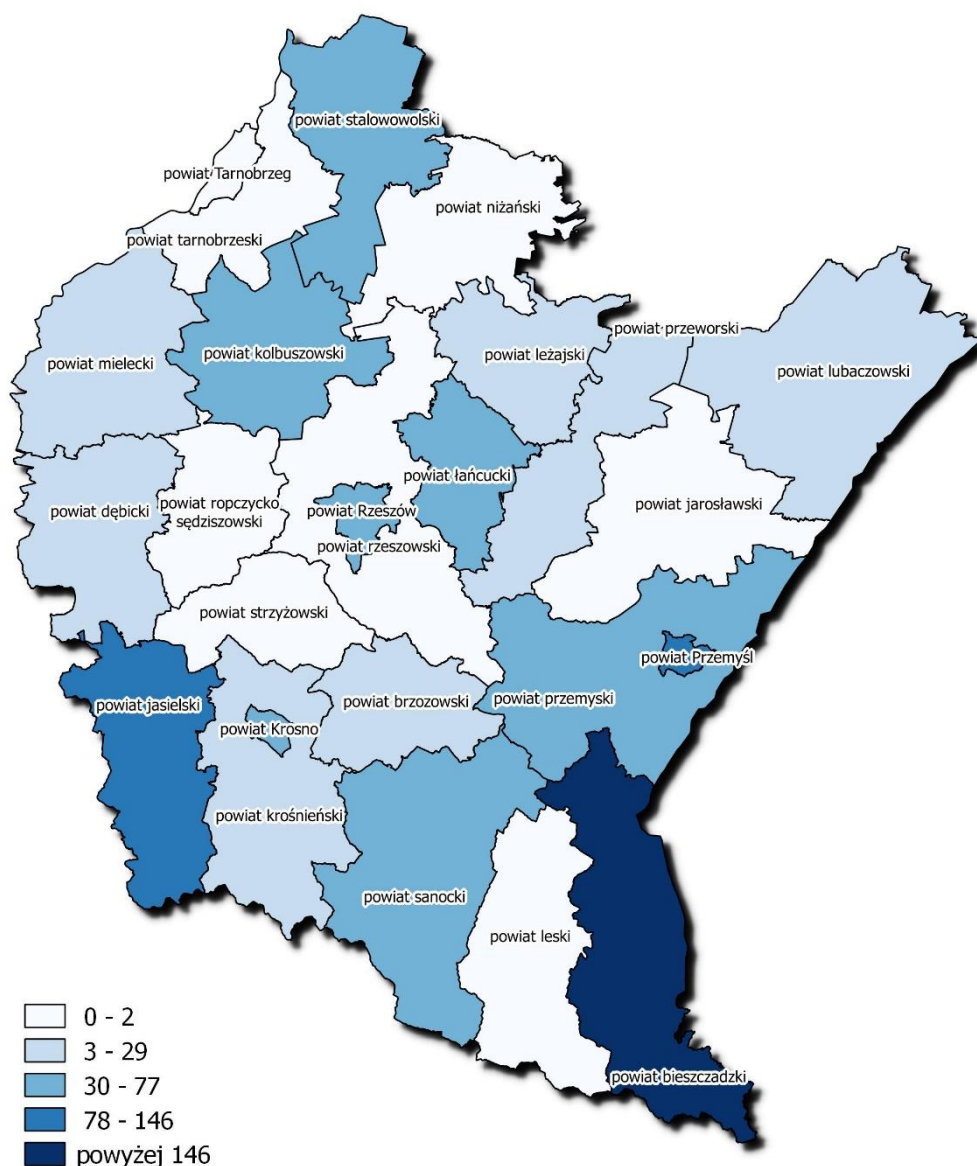
Tabela 17. Rodzaje imprezy oświatowe w muzeach i oddziałach w 2014 r.

Wyszczególnienie	Odczyty/prelekcje/spotkania	Seanse filmowe	Koncerty	Konkursy	Warsztaty	Imprezy plenerowe	Lekcje zajęcia	Sesje i seminaria naukowe/sympozja
powiat bieszczadzki	16	46	0	2	11	1	365	1
powiat brzozowski	90	0	0	5	0	0	92	4
powiat jasielski	0	1481	5	0	166	4	27	0
powiat krośnieński	35	19	37	10	8	11	77	1
powiat sanocki	23	7	15	3	91	21	216	14
powiat leski	3	0	0	0	0	1	2	0
powiat Krosno	18	0	11	6	3	0	163	1
powiat jarosławski	3	0	1	3	1	0	22	0
powiat lubaczowski	0	0	4	1	1	22	58	0
powiat przemyski	1	0	2	2	2	9	250	2
powiat przeworski	8	0	2	1	2	0	95	0
powiat Przemyśl	9	3	3	2	587	0	129	0
powiat kolbuszowski	3	0	4	4	22	15	285	0
powiat łańcucki	12	0	43	1	2	2	429	4
powiat ropczycko-śędziszowski	0	0	0	0	0	0	0	0
powiat rzeszowski	0	0	0	0	0	0	0	0
powiat strzyżowski	3	0	0	0	0	0	0	1
powiat Rzeszów	44	316	7	14	53	3	373	3
powiat dębicki	2	0	0	1	11	2	262	0
powiat leżajski	3	2	3	0	1	2	64	1
powiat mielecki	5	0	0	0	0	2	159	0
powiat nizański	0	0	0	0	0	0	0	0
powiat stalowowolski	0	1	7	0	569	1	248	4
powiat tarnobrzeski	0	0	0	0	0	0	0	0
powiat Tarnobrzeg	0	0	0	0	0	0	0	0
woj. podkarpackie	278	1875	144	55	1530	96	3316	36

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Na 10 tys. mieszkańców najwięcej imprez oświatowych w muzeach zorganizowano w powiecie bieszczadzkim (powyżej 146). Tego typu przedsięwzięcia często również organizowano w Przemyślu oraz w powiecie jasielskim, najmniej natomiast odnotowano w powiecie tarnobrzeskim, nizańskim, jarosławskim, ropczycko-śędziszowskim, strzyżowskim, rzeszowskim oraz w mieście Tarnobrzegu.

Rysunek 12. Imprezy oświatowe w muzeach na 10 tys. mieszkańców w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

7. *Teatry i instytucje muzyczne*

W województwie podkarpackim działają dwie profesjonalne instytucje muzyczne: Filharmonia im. Artura Malawskiego w Rzeszowie prowadzona przez Samorząd Województwa Podkarpackiego oraz Estrada Rzeszowska, będąca jednostką organizacyjną Gminy Rzeszów.

Misją Filharmonii jest kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej społeczeństwa, stwarzanie możliwości kontaktu z wartościami kultury polskiej i światowej w dziedzinie muzyki oraz sztuk pokrewnych. Do podstawowych zadań Filharmonii należy: tworzenie dóbr kultury i upowszechnianie tradycji narodowych i regionalnych w dziedzinie muzyki, edukacja muzyczna i wychowanie przez sztukę, tworzenie warunków dla rozwoju

zainteresowań wiedzą i sztuką muzyczną, promocja kultury narodowej w kraju i poza granicami. Realizacji tych zadań służy m.in. prezentacja koncertów symfonicznych oraz innych form muzycznych, różnorodne formy edukacji muzycznej mającej na celu przygotowanie dzieci i młodzieży do roli przyszłych odbiorców i współtwórców kultury, współpraca z krajowymi i zagranicznymi instytucjami o podobnej działalności, współdziałanie ze społecznym ruchem kulturalnym w organizowaniu indywidualnego i zespołowego uczestnictwa w kulturze, współpraca z innymi podmiotami o naukowym, społecznym i charytatywnym charakterze działalności służącej rozwojowi kulturowemu społeczności lokalnej oraz działalność wydawniczo-fonograficzna.¹¹³

29 kwietnia 1955 r. odbył się pierwszy koncert 33-osobowej Wojewódzkiej Orkiestry Symfonicznej w Rzeszowie (solista Adam Harasiewicz, dyrygent Jan Gąsiorowicz). Od pierwszego sezonu (wrzesień 1955 r.) kierownikiem artystycznym i dyrygentem był Janusz Ambros (do 1971 r.). Upaństwowienie Wojewódzkiej Orkiestry Symfonicznej nastąpiło w 1958 r., rok później powołano do życia chór mieszany. W 1960 r. rozpoczęto – kontynuowany do dziś – cykl audycji dla szkół i przedszkoli (obecnie ok. 100 audycji w miesiącu), stale powiększano orkiestrę, dokupywano instrumenty.

Z inicjatywy Janusza Ambrosa w 1961 r. zorganizowano w Zamku w Łańcucie cykl koncertów kameralnych pod nazwą Dni Muzyki Kameralnej, które po 20 latach przerodziły się w Festiwal Muzyki (kierownictwo powierzono Bogusławowi Kaczyńskiemu), a od 1991 r. w Muzyczny Festiwal w Łańcucie – imprezę ściągającą corocznie w maju setki melomanów z Rzeszowa, z Polski i z różnych stron świata. Pojawiali się tu także najwybitniejsi wykonawcy polscy i światowi (np.: Kwartet B. Bartoka, Zespół Andree Colsona, Polska Orkiestra Kameralna pd. J. Maksymiuka, Litewska Orkiestra Kameralna pd. S. Sondeckisa, Academy of St. Martin in the Fields, Kwartet Śląski, Sankt-Peters Trio, The King's Singers, Garrick Ohlsson, Renata Scotto, Katia Ricciarelli, Paul Esswood, Gary Kaar, Grigorij Sokołow, W. Ochman, E. Chojnacka, W. Wiłkomirska, E. Podleś, G. Bradley).

W 1967 r. orkiestrę przemianowano na Państwową Filharmonię, która od stycznia 1974 r. działała w nowym, funkcjonalnym budynku z bardzo dobrą akustycznie salą koncertową na 800 miejsc. Działalność należącej obecnie do czołowych w kraju orkiestry, zaowocowała wieloma osiągnięciami: występy w ważnych polskich ośrodkach muzycznych i na festiwalach (Wratlavia Cantans, Międzynarodowy Festiwal w Busku), za granicą (Czechosłowacja, Rumunia, Węgry, Rosja, Francja), nagrania dla radia i telewizji wielu

---

¹¹³Statut Filharmonii Podkarpackiej im. Artura Malawskiego w Rzeszowie
http://www.wrota.podkarpackie.pl/res/bip/uchwaly/umwp/sejmik/12/lut/XVIII_304_12_a0.pdf;

płyt(w tym drugie nagranie w historii światowej fonografii *Messa di Gloria* Rossiniego). Szeffami artystycznymi w historii Filharmonii byli: Janusz Ambros, Stanisław Michalek, Andrzej Rozmarynowicz, Bogdan Olędzki, Józef Radwan, Adam Natanek, Tadeusz Wojciechowski, Jerzy Kosek, Marek Pijarowski, Vladimir Kiradjiev.¹¹⁴

W województwie podkarpackim działają dwa teatry zawodowe: dramatyczny, tj. Teatr im. Wandy Siemaszkowej, oraz lalkowy, czyli Teatr MASKA.

Teatr im. W. Siemaszkowej jest jedynym zawodowym teatrem dramatycznym działającym od 65 lat na terenie Rzeszowa i województwa podkarpackiego. Jest instytucją kultury o podstawowym znaczeniu dla działalności kulturalnej w województwie. Oferuje mieszkańcom szereg propozycji artystycznych. Z roku na rok wzrasta zarówno liczba takich propozycji jak i ilość widzów. Teatr spełnia ważną rolę w kształtowaniu życia kulturalnego w południowo-wschodniej Polsce: oprócz produkcji spektakli prowadzi Szajna Galerię, organizuje dwie znaczące wystawy o zasięgu międzynarodowym – Biennale Plakatu Teatralnego i Biennale Grafiki Komputerowej, jest organizatorem dwóch ogólnopolskich przeglądów teatralnych – Rzeszowskich Spotkań Teatralnych i Rzeszowskich Spotkań Karnawałowych. Od wielu lat prowadzi także aktywną działalność edukacyjną. W roku ubiegłym rozpoczęto realizację cyklu „Teatr w pięciu łatwych lekcjach”. Zajęcia miały na celu nie tylko pokazanie teatru od kulis, zapoznanie młodzieży z zasadami działania całej maszyny teatralnej oraz zaprezentowania osób współtworzących przedstawienia, ale przede wszystkim naukę teatralnej analizy tekstu literackiego oraz przekładu tekstu na język teatru. Teatr im. Wandy Siemaszkowej w Rzeszowie prowadzi od lat współpracę międzynarodową z placówkami kultury oraz zagranicznymi artystami. W czerwcu 2008 r. przedstawiciele Bielefeld, partnerskiego miasta Rzeszowa, gościli w stolicy Podkarpacia. Była to okazja do wizyty w Teatrze im. Wandy Siemaszkowej oraz Szajna Galerii, a tym samym początek bliskiej i owocnej współpracy. Tematem wielogodzinnych dyskusji była sytuacja polskich i niemieckich placówek kulturalnych, rozwój nowoczesnych, multimedialnych kierunków kultury, a także problematyka teatru, jako tradycyjnej formy bezpośredniego i bliskiego kontaktu z widzem, miłośnikiem sztuki. Spotkanie nie pozostało jedynie w sferze teorii. W czasie kolejnego spotkania, w lipcu, goście zapoznali się także z możliwościami technicznymi Dużej Sceny, co zaowocowało zaproszeniem Teatru Bielefeld na rzeszowskie Spotkania Teatralne. Niemieccy artyści zaprezentowali rzeszowskiej widowni nietuzinkową interpretację „*Snu Nocy Letniej*”. Przedstawiciele Teatru im. Wandy Siemaszkowej gościli

---

¹¹⁴ <http://www.filharmonia.rzeszow.pl/filharmonia/historia-filharmonii/>

natomiast w Bielefeld gdzie uczestniczyli m.in. w próbach do tego spektaklu. Pod koniec 2008r. nawiązano także współpracę ze środowiskiem polonijnym w Wielkiej Brytanii, prowadzono pierwsze rozmowy na temat wystawienia spektakli Teatru im. Wandy Siemaszkowej dla publiczności w Londynie, co zaowocowało wystawieniem w kwietniu 2009 r. spektaklu „O nim zapomnieć nie wolno, rzecz o Łukaszu Cieplińskim”. W styczniu zorganizowano natomiast wystawę prac Józefa Szajny w Parlamencie Europejskim w Brukseli. W październiku Teatr im. W. Siemaszkowej był gościem „IV Wileńskich Spotkań Teatralnych Sceny Polskiej”. Zostały tam wystawione dwa spektakle – „nic nie może wiecznie trwać” i „Zapiski oficera Armii Czerwonej”. W 2010 r. zorganizowano II Multimedia Szajna Festiwal. Podobnie jak wcześniejsza edycja, Multimedia Szajna Festiwal wiąże się z nawiązaniem szerokiej współpracy artystycznej w dziedzinie sztuki multimedialnej.¹¹⁵

Drugim teatrem zawodowym w Rzeszowie jest Teatr „Maska”. Dyrektorem teatru jest Monika Szela. Repertuar teatru obejmuje sztuki dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Liczba przedstawień rocznie wynosi średnio 350, a liczba widzów ponad 55 000. Gra na własnej scenie w Rzeszowie oraz na terenie całego województwa podkarpackiego. Prowadzi edukację teatralną, która zaznajamia młodych widzów z tajnikami sztuki teatru. Posiada Muzeum Lalek Teatralnych, w którym można obejrzeć lalki, dekoracje i projekty scenograficzne. W foyer działa Galeria, prezentująca prace dziecięce oraz twórczość profesjonalnych artystów, w sposób szczególny otwarta dla debiutujących twórców.

Teatr na początku swojego istnienia nosił nazwę „Kacperek” i powstał w 1953 r. jako amatorski teatr lalkowy w Powiatowym Domu Kultury w Jarosławiu. Narodził się z pasji, jaką zaraziła swoich współpracowników jego założycielka – Izabella Melińska. Przełomem w historii teatru jest rok 1956, w którym został upaństwowiony, czyli uzyskał status teatru – instytucji. Datę tę przyjmuje się za początek profesjonalnej działalności teatru i w odniesieniu do niej teatr świętuje kolejne jubileusze. W 1957 r. „Kacperek” został przeniesiony z Jarosławia do Rzeszowa. Przez 45 lat działalności Teatr nie posiadał własnej sceny. Prowadził działalność objazdową, grał w wynajmowanych salach szkół i domów kultury na terenie Podkarpacia. W 1999 r. wprowadził się do własnego budynku teatralnego z nowocześnie wyposażoną sceną, zmieniając nazwę z Teatru Lalki i Aktora „Kacperek” na Teatr „Maska” w Rzeszowie. Artystyczny dorobek Teatru obejmuje ponad 200 premier. Dominują wśród nich przedstawienia przeznaczone dla młodych i najmłodszych widzów. Z rzeszowskim teatrem lalek współpracowało wielu wybitnych twórców polskiego lalkarstwa

---

¹¹⁵ http://teatr-rzeszow.pl/article_opis_dzialalnosci

– reżyserów (m. in. Jan Dorman, Włodzimierz Dobromilski, Janusz Galewicz, Joanna Piekarska, Zbigniew Poprawski, Jan Potiszyl, Andrzej Rettinger, Wojciech Wieczorkiewicz, Jerzy Zitzman) i scenografów (m. in. Jan Berdyszak, Ali Bunsch, Adam Kilian, Andrzej Łabiniec, Zygmunt Smandzik, Zenobiusz i Rajmund Strzeleccy). Teatr „Maska” wielokrotnie występował za granicą: w Austrii, Belgii, Chorwacji, Francji, Iranie, Jugosławii, na Litwie, Słowacji, w Tunezji, Turcji, na Ukrainie. Uczestniczył w wielu festiwalach teatrów lalkowych. Zdobył wiele nagród i wyróżnień (m.in. w Krakowie, Opolu, Poznaniu, Toruniu, Subotnicy, Užgorodzie, Zagrzebiu). Ważnym dla Teatru wyróżnieniem jest nagroda Ministra Kultury i Sztuki za twórczość dla dzieci i młodzieży oraz srebrny medal Gloria Artis za całokształt działalności przyznany przez Ministerstwo Kultury w 2006 r.¹¹⁶

Celem działania Teatru MASKA w Rzeszowie, zgodnie z jego statutem, jest pozyskiwanie szerokich rzesz odbiorców, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej społeczeństwa oraz stwarzanie możliwości kontaktu z wartościami kultury polskiej i światowej w dziedzinie teatru. Swoją misję realizuje poprzez następujące działania:

- tworzenie dóbr kultury poprzez produkcję widowisk teatralnych,
- poszukiwanie nowych form twórczości teatralnej przy użyciu rozmaitych form sztuki teatralnej, w szczególności teatru lalkowego,
- gromadzenie, dokumentowanie i udostępnianie dóbr kultury,
- edukacja teatralna i wychowanie przez sztukę,
- tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji i zdobycia uprawnień adeptom sztuki lalkarskiej,
- współdziałanie z różnymi formami ruchu kulturalnego oraz udzielanie pomocy artystycznej i instruktażowej.¹¹⁷

Obok zawodowych teatrów, w województwie podkarpackim prężnie działają teatry amatorskie, zwane również alternatywnymi. Funkcjonują one głównie przy ośrodkach kultury, ale także jako grupy szkolne, parafialne, niejednokrotnie też oparte na wspólnych zainteresowaniach kilku osób. W teatrze amatorskim znajdują odzwierciedlenie wszystkie istniejące rodzaje: teatr słowa, pantomima, teatr tańca, teatr plastyczny, happening, teatr uliczny, lalkowy, „czarny teatr”. Wiele grup w swoich spektaklach łączy rozmaite środki wyrazu, inicjując w ten sposób spektakle będące na pograniczu różnych rodzaju tej dziedziny sztuki.

Teatry amatorskie nie mają ograniczeń wiekowych. Skupionych w nich miłośników sztuki dramatycznej łączy pasja, którą chcą realizować w oparciu o pierwotną potrzebę

---

¹¹⁶ <http://www.teatrmaska.pl/historia.html>

¹¹⁷ Statut Teatru „MASKA” w Rzeszowie; www.bip.erzeszow.pl/file/2439/statut.pdf

człowieka do odgrywania ról, bez konieczności legitymowania się stosownym wykształceniem. To wolne od profesjonalnego warsztatu aktora poszukiwanie inspiracji, środków wyrazu artystycznego, nieraz zaskakujących interpretacji, powoduje, że częstokroć powstają widowiska nowatorskie zarówno w formie, jak i treści.

W województwie podkarpackim najstarszym działającym teatrem amatorskim jest Teatr „FREDREUM” założony przez Towarzystwo Dramatyczne im. A. Fredry „FREDREUM” w Przemyślu. Wśród nowo powstałych warto natomiast wymienić Teatr Światła MAGAPAR w Lubaczowie, Teatr Przedmieście w Krasnem, Teatr „i t d” w Krośnie, Teatr TATA i Grupa Teatralna GARDEROBA w Przemyślu oraz Teatr Bez Gładzika w Rzeszowie. Nie wyczerpuje to jednakże zestawienia wszystkich grup teatralnych, agencji teatralnych czy teatrów funkcjonujących w sferze teatru amatorskiego. Warto jednak zauważyć, że działalności wymienionych została zauważona na różnych przeglądach tak w kraju, jak i poza jego granicami, a to oznacza, że może stać się przykładem dla innej w inicjowaniu pozazawodowych form tworzenia sztuki teatralnej.¹¹⁸

Warto również wspomnieć o Estradzie Rzeszowskiej, która jest instytucją kultury, wpisaną do Rejestru Instytucji Kultury prowadzonego przez Prezydenta Miasta Rzeszowa pod numerem 04. Estrada istnieje od 1958 r. jako instytucja artystyczna zajmująca się prowadzeniem działalności kulturalnej w Rzeszowie i profesjonalną organizacją miejskich wydarzeń kulturalnych, lokalnych interdyscyplinarnych festiwali, koncertów i recitali itp. Wychodzi naprzeciw społeczności Rzeszowa popularyzując ciekawe zjawiska z różnych dziedzin sztuki. W ramach działalności edukacyjnej i animacji kultury prowadzi Rzeszowski Inkubator Kultury oraz dysponuje półprofesjonalnym studiem nagrań dźwiękowych.

Swoje statutowe zadania realizuje przez:

- organizację imprez miejskich,
- popularyzację sztuki teatralnej, muzycznej i estradowej oraz kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej społeczeństwa, stwarzanie możliwości kontaktu z wartościami kultury polskiej i światowej w dziedzinie estrady i teatru, a także promowanie twórczości artystycznej i dorobku kulturowego Rzeszowa,
- prowadzenie działalności zgodnej z priorytetowymi kierunkami rozwoju Gminy Miasta Rzeszowa w zakresie tworzenia i upowszechniania kultury, popularyzacji i ochrony dziedzictwa narodowego oraz dorobku kulturowego Rzeszowa, a także z założeniami strategicznymi dokumentów programowych rozwoju i promocji Miasta.

---

¹¹⁸Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020 s. 44-45

Bazując w swej działalności na długoletnim doświadczeniu Estrada Rzeszowska organizuje z powodzeniem koncerty, recitale, festiwale i wystawy. Instytucja stara się działać w różnych obszarach kultury, aby dotrzeć do jak najszerszej grupy odbiorców i wyjść na przeciw ich oczekiwaniom.¹¹⁹

Najwięcej teatrów oraz instytucji muzycznych w 2014 r. funkcjonowało w województwach mazowieckim, śląskim, małopolskim oraz dolnośląskim. W tych województwach również odbiorcy mieli do dyspozycji największą liczbę miejsc na widowni. W województwie mazowieckim odbyło się także najwięcej przedstawień oraz koncertów. Drugim województwem w Polsce w 2014 r pod względem liczby tego typu spotkań było województwo śląskie. W przypadku widzów i słuchaczynajczęściej odwiedzali teatry i instytucje muzyczne w województwie w mazowieckim oraz śląskim oraz małopolskim. Najmniej działających teatrów oraz instytucji muzycznych można wskazać w województwie podkarpackim oraz opolskim. W województwie podkarpackim w 2014 r znajdowało się najmniej miejsc na widowni w wskazanych instytucjach, co przekłada się na niewielką liczbę widzów/słuchaczy przedstawień i koncertów w teatrach i instytucjach muzycznych.

Tabela 18. Liczba oraz działalność sceniczna i wystawiennicza w teatrach i instytucjach muzycznych w 2014 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Miejsca na widowni w stałej sali	Przedstawienia/koncerty wg siedziby	Widzowie/słuchacze wg siedziby
dolnośląskie	16	6572	5599	816250
kujawsko-pomorskie	9	4792	3218	659256
lubelskie	7	1844	1020	180901
lubuskie	4	2996	1258	838903
łódzkie	10	4893	2370	485820
małopolskie	17	6809	5679	1132220
mazowieckie	33	17948	13893	3459209
opolskie	3	2088	832	163982
podkarpackie	3	1520	1563	188399
podlaskie	8	3926	1734	265391
pomorskie	13	9206	2708	1011133
śląskie	19	9979	7229	1370281
świętokrzyskie	4	1769	1522	267817
warmińsko-mazurskie	5	1925	2096	303114
wielkopolskie	12	4517	3549	693977
zachodniopomorskie	8	4046	1811	425565

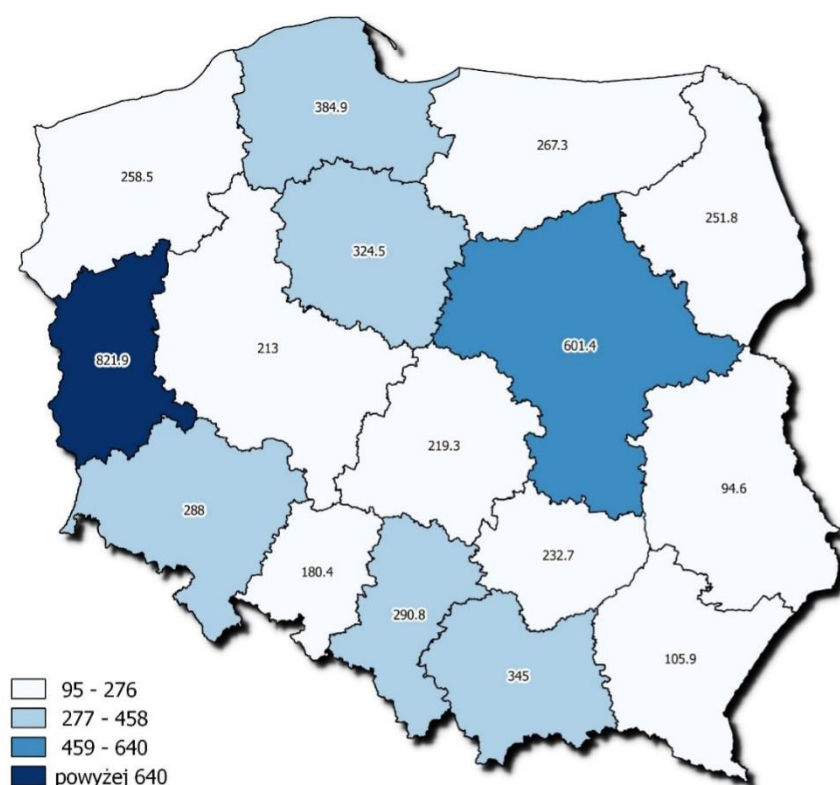
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W 2014 r. Filharmonie w Rzeszowie odwiedziło 36150 osób. W stałej sali w filharmonii odbyło się 83 przedstawienia/koncerty. W Teatrze Siemaszkowej odbyło się natomiast 301 widowisk w stałych salach teatralnych, w których wzięło udział 41035 osób. W przypadku Teatru Maska zorganizowano 177 przedstawienia, w których wzięło udział 25012 osób.

¹¹⁹ <http://estrada.rzeszow.pl/o-nas/>

Na 1000 ludności najwięcej widzów i słuchaczy w 2014 r. odwiedziło teatry i instytucje muzyczne w województwie lubuskim (821,9) oraz mazowieckim (601,4). Stosunkowo dużą liczbę widzów i słuchaczy można również wskazać w województwie pomorskim, warmińsko-mazurskim, małopolskim, dolnośląskim i śląskim. Najmniej natomiast słuchaczy i widzów na 1000 ludności w 2014 r. odnotowano w województwie podkarpackim (105,9) oraz w województwie lubelskim, w którym to na 1000 osób niespełna 95 korzysta z oferty kulturowej teatrów lub instytucji muzycznych.

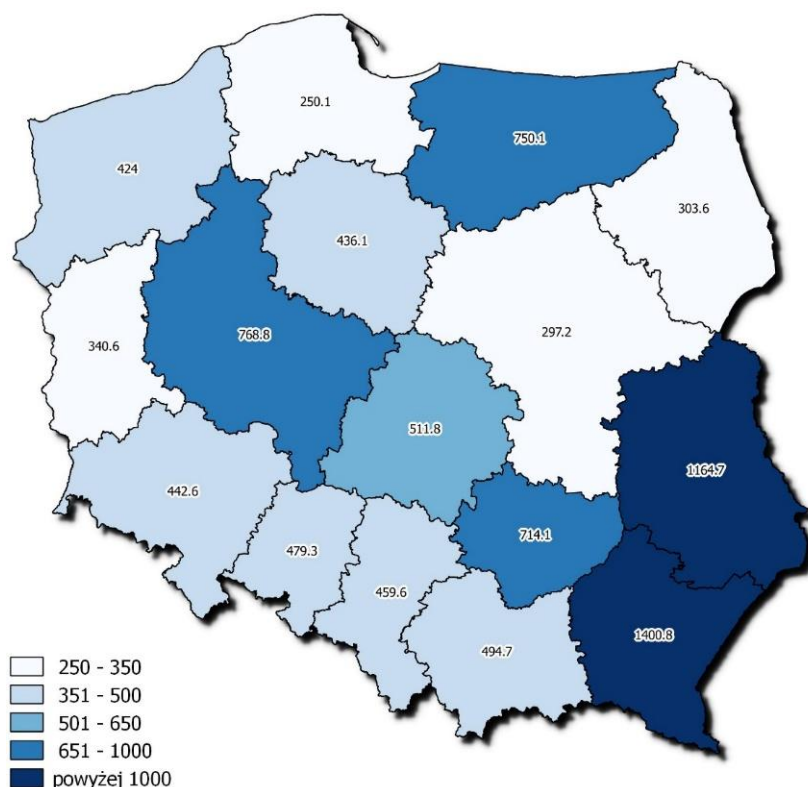
Rysunek 13. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Największy poziom wskaźnika dotyczącego ludności przypadającej na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych w 2014 r. przypada na województwo podkarpackie oraz lubelskie. Wynika to z niewielkiej liczby teatrów i instytucji muzycznych w tych województwach oraz niewielkiej liczby miejsc na widowni.

Rysunek 14. Ludność na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

8. Organizacje i stowarzyszenia działające w obszarze kultury

Ważne miejsce w edukacji i działalności kulturalnej i zajmuje aktywność trzeciego sektora. Organizacje pozarządowe często dysponują znakomitym potencjałem intelektualnym, gromadzą na ogół osoby twórcze, ambitne, umiejące skupić wokół siebie, swoich pomysłów i wizji szerokie kręgi społeczne, są sprawne organizacyjnie, nastawione na realizację konkretnych zadań bez kosztów administracyjnych, etatów, itd. Wiele spośród nich działa od wielu lat. Mimo zmieniających się systemów społecznych, politycznych, działają niezmiennie na rzecz swoich lokalnych społeczności, odnosząc się częstokroć do ponadczasowych celów i zadań określanych w najwyższych dokumentach państwowych i regionalnych. Współpracują z samorządami wszystkich szczebli, innymi organizacjami społecznymi, także z zagranicy, realizują zadania publiczne, uczestniczą w polskich i europejskich programach operacyjnych.¹²⁰

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których

¹²⁰Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s.52

działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku. Czasami o organizacjach pozarządowych mówi się jako o „trzecim sektorze”, w odróżnieniu od sektora publicznego oraz sektora przedsiębiorstw. Takie rozumienie organizacji pozarządowej jest zbliżone do definicji prawnej, jednakże zakresy tych pojęć się nie pokrywają.¹²¹

Definicję organizacji pozarządowej można znaleźć w Ustawie z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 03.96.873). Jest to definicja uniwersalna, w tym sensie, że inne akty prawne często odwołują się do pojęcia organizacji pozarządowej w rozumieniu tej ustawy (np. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym – art. 2 pkt 2).

Definicja ta podaje, że: „organizacjami pozarządowymi są:

- niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych,
- niedziałające w celu osiągnięcia zysku,
- osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4.”¹²²

Warto podkreślić, że w działaniu organizacji pozarządowych w dużej mierze można upatrywać źródeł mechanizmów pobudzających do twórczego ożywienia kulturalnego i intelektualnego w mniejszych i większych społecznościach.

Szczególną formą aktywności społecznej i jednocześnie niekwestionowany udział we współtworzeniu i upowszechnianiu kultury, stanowi społeczny ruch kulturalny, który powstał dla realizacji celów związanych z tą dziedziną. Działalność organizacji pozarządowych w tym zakresie kształtuje aktywne postawy, integruje wspólnoty artystyczne i niejednokrotnie duże społeczności lokalne. Łączy człowieka z grupą, miejscowością i regionem, zapewniając tym samym poczucie tożsamości.

Spółeczny ruch kulturalny spełnia następujące funkcje:

- kulturotwórczą – wzbogacającą dorobek trwałych wartości kultury narodowej,
- edukacyjną – wzbogacającą wiedzę z danej dyscypliny artystycznej,
- wychowawczą – kształtującą postawy,
- integracyjną – zespalającą różne środowiska społeczne,
- kreatywną – polegającą na uzewnętrznieniu osobowości poprzez ekspresję twórczą,
- estetyczną – kształtującą wrażliwość estetyczną i wyrabiającą smak artystyczny,

¹²¹ <http://poradnik.ngo.pl/co-to-sa-organizacje-pozarządowe>

¹²² Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, art. 3 ust 2.

- terapeutyczną – dającą poczucie bezpieczeństwa wynikające z przynależności do określonej wspólnoty społecznej, regionalnej i narodowej.

Nie ulega wątpliwości, że przyszłości kultury polskiej, a tym samym kultury województwa podkarpackiego, należy upatrywać w rozwoju i wzroście znaczenia trzeciego sektora w szeroko pojętej aktywności kulturalnej. Pomimo licznych niedogodności i wciąż nikłego wsparcia finansowego widoczna jest znaczna determinacja w realizacji statutowych celów przez organizacje pozarządowe i systematyczne dążenie do rozszerzania jej na kolejne obszary działalności kulturalnej. Tkwiący w społecznym ruchu kulturalnym potencjał i jego wykorzystanie do realizacji społecznie akceptowanych celów może również stać się motorem przemian, którym niewątpliwie zostaną poddane zinstytucjonalizowane modele działalności kulturalnej. W wielu dziedzinach bowiem obserwuje się intensywny rozwój prywatnych i społecznych podmiotów, które często przy niewspółmiernie mniejszym dofinansowaniu uzyskują efekty porównywalne z instytucjami kultury.¹²³

W Polsce jest zarejestrowanych 17 tys. fundacji oraz 86 tys. stowarzyszeń (nie licząc Ochotniczych Straży Pożarnych). Aktywnych jest około 70 tys. z nich. Najwięcej organizacji pozarządowych zajmuje się sportem, turystyką, rekreacją i hobby – to podstawowa dziedzina działalności 34% organizacji. Organizacje, których głównym obszarem aktywności jest edukacja i wychowanie, stanowią 15% sektora pozarządowego. Organizacje zajmujące się kulturą i sztuką to trzecia pod względem liczebności branża sektora – stowarzyszenia i fundacje aktywne przede wszystkim na tym polu stanowią 13% sektora. Niemal połowa (45%) polskich stowarzyszeń i fundacji opiera się wyłącznie na pracy społecznej. Przynajmniej jednego stałego, pracującego regularnie pracownika ma 35% organizacji pozarządowych. Poza tym jest jeszcze 20% organizacji pozarządowych, które nie mają stałego, płatnego personelu, ale od czasu do czasu zlecają jakąś płatną pracę.¹²⁴

Baza portalu ngo.pl wskazuje, że województwie podkarpackim na dzień 10.05.2016 r. organizacji pozarządowych prowadzących swoją działalność w obszarze kultury i sztuki jest 757. Ich działalność jest bardzo różnorodna, jednak trudno ją dokładnie scharakteryzować z powodu braku badań poświęconych organizacjom pozarządowym działającym w o tym obszarze.

Najwięcej organizacji pozarządowych działających w zakresie kultury może wskazać w dwóch miastach powiatowych województwa podkarpackiego, tj. w Rzeszowie (129) oraz w Przemyślu (54).Warto podkreślić, że liczba organizacji w Rzeszowie przewyższa

---

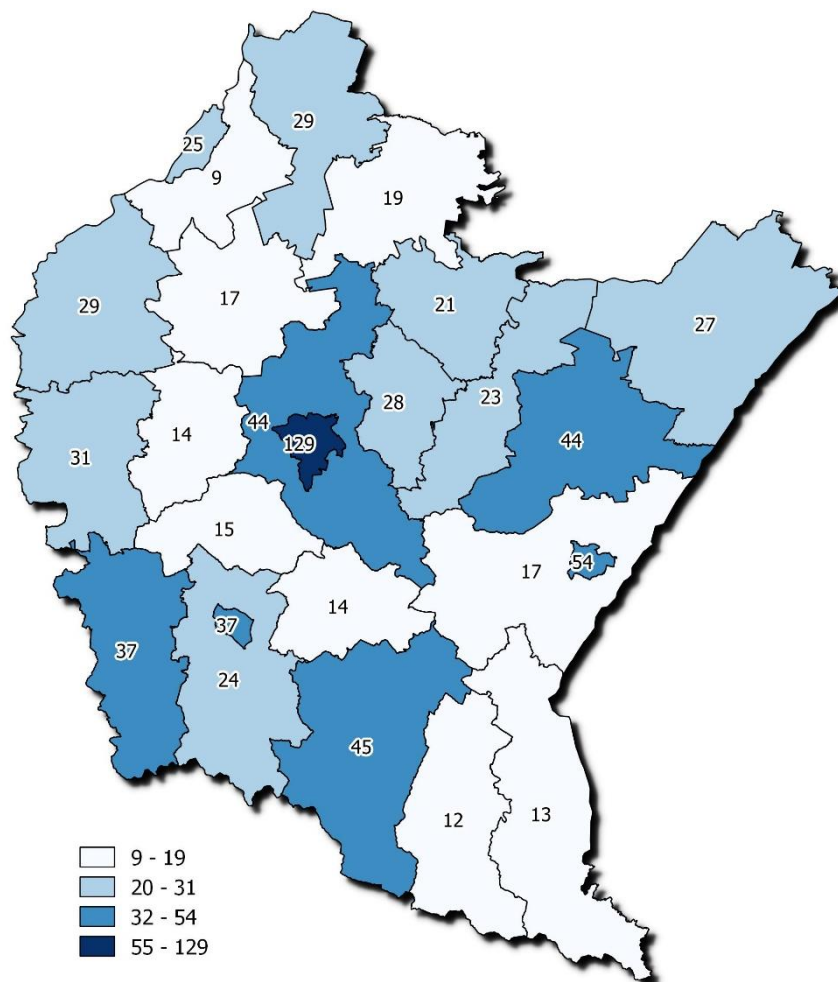
¹²³ *Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020. s.52*

¹²⁴ *Raport Polskie Organizacje Pozarządowe 2015. Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2015*

blisko dwukrotnie inne powiaty województwa pod względem liczby tego rodzaju organizacji. W pozostałych powiatach liczba tego rodzaju podmiotów kształtowała się od 45 do 9 organizacji. Najmniej NGO-sów deklarujących swoją działalność w zakresie kultury może zauważyć w powiecie tarnobrzeskim (9).

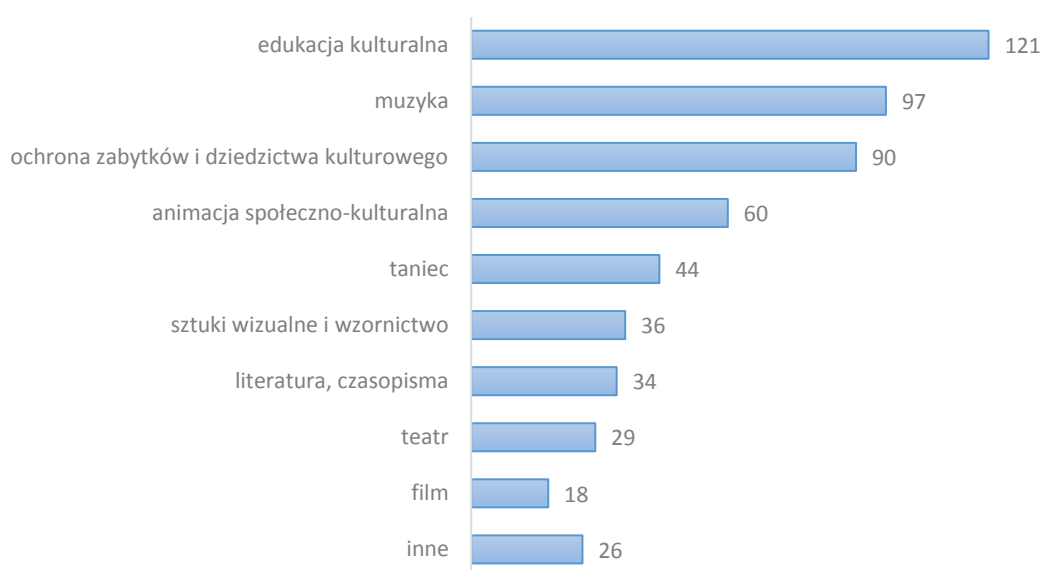
Rysunek 15. Liczba organizacji pozarządowych działających w zakresie kultury w województwie podkarpackim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z portalu <http://bazy.ngo.pl/>. (10.05.2016 r.)

Spośród wszystkich organizacji pozarządowych, które deklarowały działalność w zakresie kultury najczęściej wskazało na edukację kulturalną (121), muzykę (97) oraz ochronę zabytków i dziedzictwa kulturowego (90). Rzadziej wskazywano na animację społeczno-kulturową (60), taniec (44), sztuki wizualne i wzornictwo (36) oraz literaturę (34). Najrzadziej wskazywano działalność dotyczącą teatru (29) oraz filmu (18).

Wykres 9. Deklarowany obszar działalności organizacji pozarządowych w zakresie kultury*

* Organizacje pozarządowe mogły deklorować więcej niż jeden obszar działalności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z portalu <http://bazy.ngo.pl/>. (10.05.2016 r.)

W przypadku edukacji kulturalnej najwięcej organizacji pozarządowych deklarujących działalność w tym zakresie ma swoją siedzibę w Rzeszowie (18) oraz w Przemyślu (11).

W Przemyślu najwięcej organizacji deklaruje swoją działalność również w zakresie muzyki (12) oraz ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego (10). W przypadku Rzeszowa sytuacja wygląda podobnie, jednak należy wskazać na dużą liczbę NGO-sów deklarujących swoją działalność w zakresie tańca. Szczegółowe dane dotyczące deklarowanego zakresu działalności organizacji pozarządowych w województwie podkarpackim zostały zaprezentowane w Tabeli 19.

Tabela 19. Siedziba organizacji pozarządowej a obszar działalności organizacji

Wyszczególnienie	Muzyka	Teatr	Film	Taniec	Sztuki wizualne i wzornictwo	Literatura, czasopisma	Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego	Animacja społeczno-kulturalna	Edukacja kulturalna	Inne	Ogółem
powiat bieszczadzki	2	1	1	1	2	1	3	2	3	0	16
powiat brzozowski	2	1	0	1	1	1	0	1	3	0	10
powiat dębicki	4	2	0	2	0	1	3	4	7	1	24
powiat jarosławski	8	1	0	1	3	2	8	4	7	2	36
powiat jasielski	2	1	1	1	1	1	2	2	5	2	18
powiat kolbuszowski	1	1	1	0	2	1	2	1	3	1	13
powiat Krosno	5	3	1	5	2	1	3	4	9	1	34
powiat krośnieński	2	0	0	2	1	1	7	2	5	1	21
powiat leski	1	0	0	0	1	1	1	1	0	1	6
powiat leżajski	2	1	1	1	1	1	5	3	4	0	19
powiat lubaczowski	2	0	0	0	1	0	1	0	3	0	7
powiat łańcucki	4	0	0	2	0	0	2	0	2	0	10
powiat mielecki	6	2	1	6	3	1	2	2	8	2	33
powiat niżański	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	5
powiat przemyski	3	0	0	1	0	0	5	1	2	0	12
powiat Przemyśl	12	4	1	3	2	4	10	6	11	4	57
powiat przeworski	2	1	1	0	1	1	3	2	5	2	18
powiat ropczycko-sędziszowski	1	0	1	1	0	0	4	0	0	1	8
powiat rzeszowski	5	2	1	3	1	3	6	4	6	0	31
powiat Rzeszów	19	7	5	11	8	8	10	8	18	5	99
powiat sanocki	3	0	0	0	0	3	6	2	7	1	22
powiat stalowowolski	6	2	1	1	5	2	4	7	8	0	36
powiat strzyżowski	2	0	1	1	0	0	1	2	1	0	8
powiat Tarnobrzeg	3	0	1	0	1	0	1	1	3	2	12
powiat tarnobrzegi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ogółem	97	29	18	44	36	34	90	60	121	26	555

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji z portalu <http://bazy.ngo.pl/>. (10.05.2016 r.)

9. Szkolnictwo artystyczne

Szkolnictwo artystyczne na każdym szczeblu kształcenia odgrywa istotną rolę w profesjonalnym przygotowaniu przyszłych twórców i odtwórców kultury, a także instruktorów zajęć edukacji kulturalnej i kadry pedagogicznej.¹²⁵

W roku szkolnym 2015/2016 edukację artystyczną w Polsce prowadziło 539 szkół artystycznych dla dzieci i młodzieży (o 6 szkół mniej niż w roku szkolnym 2014/2015), których

¹²⁵ Raport „Kultura w 2015 r.”, s. 83

ukończenie nie dawało uprawnień zawodowych. Spośród wyżej wymienionych szkół 49 realizowało jednocześnie program szkoły podstawowej. W roku szkolnym 2015/2016 do szkół artystycznych nie dających uprawnień zawodowych uczęszczało 49,8 tys. uczniów (o 1,5 tys. uczniów więcej niż w roku szkolnym 2014/2015), w tym 32,7 tys. dziewcząt (do szkół realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej – odpowiednio 9,9 tys. i 6,3 tys.). W klasach pierwszych naukę podjęło 11,5 tys. uczniów, w tym 7,6 tys. dziewcząt (w szkołach realizujących jednocześnie program szkoły podstawowej – odpowiednio 1,9 tys. i 1,2 tys.). Istotnym ogniwem w artystycznym kształceniu młodzieży w Polsce są szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe. W roku szkolnym 2015/2016 działalność edukacyjną w takim zakresie prowadziły 274 szkoły (o 11 mniej niż w roku szkolnym 2014/2015), w tym 122 realizowały jednocześnie program w zakresie ogólnokształcącym. Do szkół tego typu uczęszczało 22,3 tys. uczniów (podobnie jak przed rokiem), w tym 15,4 tys. kobiet (w tym do szkół realizujących jednocześnie program ogólnokształcący – odpowiednio 12,6 tys. i 9,6 tys.). W klasach pierwszych naukę rozpoczęło 5,2 tys. uczniów, w tym 3,6 tys. kobiet (w tym w szkołach realizujących jednocześnie program ogólnokształcący – odpowiednio 2,9 tys. i 2,3 tys.).¹²⁶

Tabela 20. Szkoły artystyczne według województw (stan na 30 IX 2015r.)

Wyszczególnienie	Szkoły artystyczne nie dające uprawnień zawodowych			Szkoły artystyczne dające uprawnienia zawodowe			Policealne szkoły artystyczne*		
	szkoły	uczniowie		szkoły	uczniowie		szkoły	uczniowie	
		razem	w tym kobiety		razem	w tym kobiety		razem	w tym kobiety
dolnośląskie	37	3 775	2 495	19	1 430	949	10	463	341
kujawsko-pomorskie	27	2 656	1 740	15	1 095	771	2	44	39
lubelskie	27	2 429	1 596	15	1 217	855	5	203	159
lubuskie	17	1 486	979	6	506	356	2	41	30
łódzkie	29	3 183	2 112	19	1 513	1 039	3	157	119
małopolskie	66	6 874	4 462	27	2 842	1 946	13	1 393	1 155
mazowieckie	81	6 077	3 982	34	2 510	1 623	21	1 670	1 117
opolskie	17	1 548	1 007	6	607	429	1	28	20
podkarpackie	45	3 615	2 354	25	1 736	1 083	3	86	68
podlaskie	26	1 723	1 137	9	744	506	4	133	113
pomorskie	28	2 515	1 688	13	1 101	812	4	189	125
śląskie	37	4 940	3 264	44	3 600	2 562	10	375	288
świętokrzyskie	13	956	631	7	430	294	2	91	72
warmińsko-mazurskie	23	1 771	1 203	6	560	409	1	31	17
wielkopolskie	38	3 537	2 275	16	1 542	1 110	9	277	190
zachodniopomorskie	28	2 687	1 777	13	906	648	3	144	123

*Do szkół artystycznych zalicza się również szkoły bibliotekarskie oraz animatorów kultury

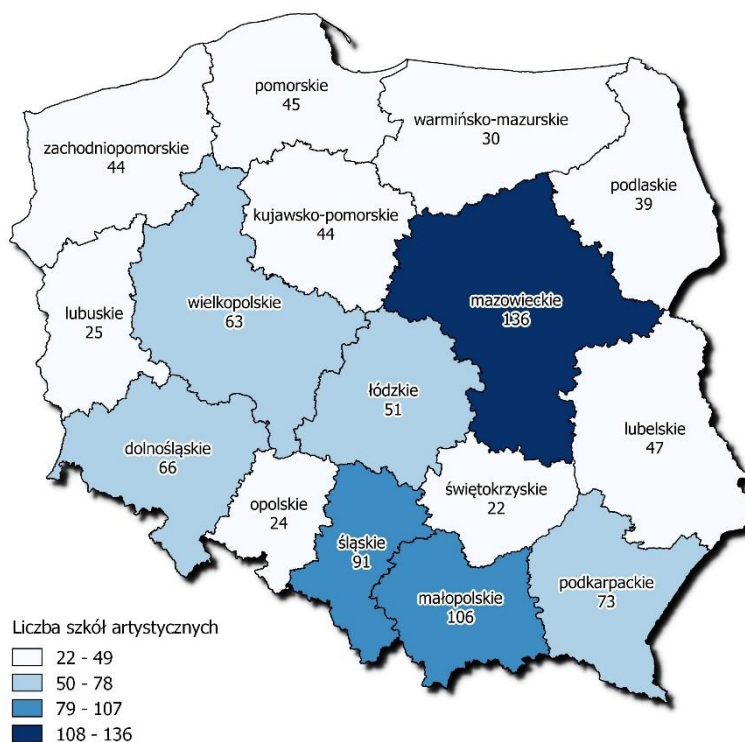
Źródło: Raport „Kultura w 2015 r.”, Główny Urząd Statystyczny

Najwięcej szkół artystycznych ogółem znajdowało się w 2015 roku w województwie mazowieckim (136) oraz małopolskim (106). Trzecie pod względem liczby szkół tego typu było województwo śląskie (91). Warto podkreślić, że województwo podkarpackie, jako

¹²⁶Raport „Kultura w 2015 r.”, s. 84

czwarte w Polsce posiadało największą liczbę szkół kształcącą na kierunkach artystycznych (73). Najmniej szkół artystycznych można wskazać w województwie świętokrzyskim (22), opolskim (24), lubuskim (25) oraz w województwach znajdujących się na północy kraju.

Rysunek 16. Liczba szkół artystycznych w Polsce (stan na 30 IX 2015 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raport „Kultura w 2015 r.”, Główny Urząd Statystyczny

Rozdział VII Wydatki na kulturę

1. Wydatki budżetu państwa i jednostek samorządu terytorialnego na kulturę

Wydatki budżetu państwa na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2015 r. zwiększyły się nominalnie w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrósł także w porównaniu z 2014 r. ich udział w strukturze wydatków budżetu państwa. Zmniejszyły się natomiast wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, podobnie jak ich udział w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego. W sumie wydatki publiczne, tj. wydatki budżetu państwa i samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (pomniejszone o dotacje i subwencje z budżetu państwa dla samorządów i o transfery pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego) w 2015 r. wyniosły 8 565,3 mln zł (nominalnie o 8,2% mniej niż w 2014 r.), co w odniesieniu do PKB stanowiło 0,48% (w roku poprzednim – 9 326,8 mln zł, tj. 0,54%). Wydatki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego wyniosły 6 723,5 mln zł; a ich udział w wydatkach publicznych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego – 78,5% był niższy niż w roku poprzednim (81,4%). Publiczne wydatki bieżące na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wyniosły 6 943,6 mln zł i stanowiły 80,5% wydatków publicznych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ogółem (w 2014 r. – 70,6%).¹²⁷

Najwyższe wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2015 roku można odnotować w województwie mazowieckim, dolnośląskim oraz śląskim. W przeliczeniu na jednego mieszkańca najwięcej środków było wydatkowanych w województwie dolnośląskim (308,40 zł), mazowieckim (200,43 zł), pomorskim (196,18 zł) oraz zachodniopomorskim (189,41 zł). Najmniej środków z budżetów jednostek samorządowych na jednego mieszkańca przeznaczono natomiast w województwie świętokrzyskim (127,15 zł), warmińsko-mazurskim (142,41 zł) oraz podkarpackim (143,75 zł).

---

¹²⁷Raport „Kultura w 2015 r.”, s. 64

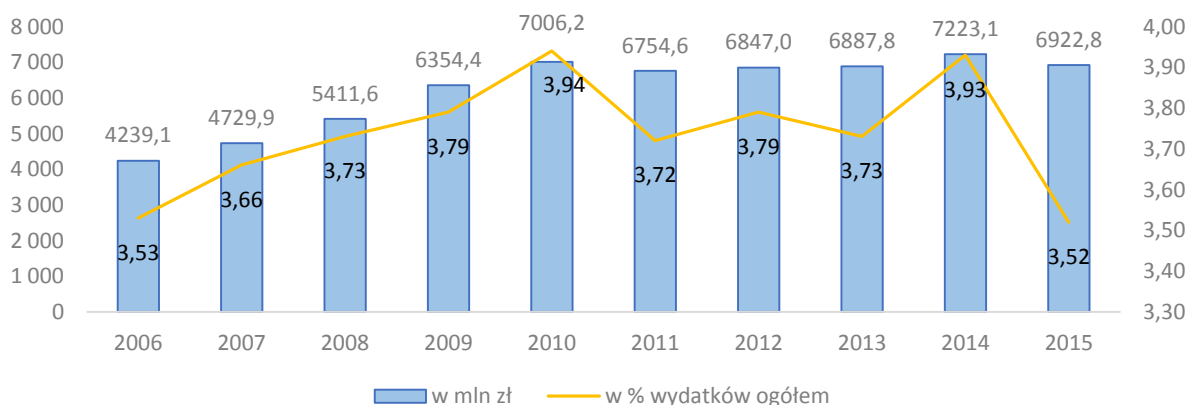
Tabela 21. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2015 r.

Województwa	Ogółem (w tysiącach złotych)	Na 1 mieszkańca w złotych
dolnośląskie	896 000	308,40
kujawsko-pomorskie	327 270	156,76
lubelskie	381 418	177,96
lubuskie	166 221	163,04
łódzkie	393 016	157,32
małopolskie	556 967	165,24
mazowieckie	1 070 444	200,43
opolskie	152 634	152,80
podkarpackie	305 808	143,75
podlaskie	183 379	154,07
pomorskie	452 137	196,18
śląskie	807 459	176,38
świętokrzyskie	160 195	127,15
warmińsko-mazurskie	205 393	142,41
wielkopolskie	539 874	155,41
zachodniopomorskie	324 612	189,41
Polska	6 922 827	180,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Na poniższym wykresie przedstawiono wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w okresie od 2006 do 2015 roku. Jak można zauważyć, od 2006 roku nastąpił systematyczny wzrost nakładów na kulturę. Od 2010 roku wydatki na kulturę są na podobnym poziomie i wynoszą około 7 mln zł. Wydatki w wyżej wymienionym przedziale czasy na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego mieściły się od 3,52% do 3,94% wydatków ogółem jednostek samorządu terytorialnego.

Wykres 10. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w latach 2006 - 2015

Źródło: Raport „Kultura w 2015 r.”, Główny Urząd Statystyczny

Najwięcej środków finansowych przeznaczonych na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego jest wydatkowanych przez jednostki samorządów terytorialnych na najliczniej

działające instytucje kultury, tj. biblioteki oraz domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby. W 2015 roku łącznie na tego typu instytucje wydano ponad 3 mln złotych. Warto również zaznaczyć, że duża część środków z budżetów jednostek samorządowych jest przeznaczana na muzea, teatry oraz filharmonie, orkiestry, chóry i kapele. Wybrane rozdziały klasyfikacji budżetowej dotyczącej kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zaprezentowano w tabeli poniżej.

Tabela 22. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według wybranych rozdziałów klasyfikacji budżetowej w 2015 r.

Wyszczególnienie	Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego (w tysiącach złotych)
Archiwa	1 315
Biblioteki	1 315 123
Centra kultury i sztuki	246 130
Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby	2 034 863
Filharmonie, orkiestry, chóry i kapele	388 995
Galerie i biura wystaw artystycznych	54 343
Kinematografia*	2 329
Muzea	841 127
Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami	254 837
Teatry	703 557
Inna działalność na rzecz ochrony zabytków**	3 064

* Produkcja i opracowywanie filmów, dystrybucja i rozpowszechnianie filmów, zadania w zakresie kinematografii. ** Ośrodki ochrony i dokumentacji zabytków, Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków, Rada Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Narodowy Fundusz Rewaloryzacji Zabytków Krakowa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

W budżecie na rok 2016 województwa podkarpackiego przeznaczono w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego 51 208 935 zł, tj. ponad o 10 mln zł mniej niż w roku poprzednim (dofinansowanie w 2015 r. – 61 861 643 zł). Jak można zauważyć w ostatnich latach systematycznie zmniejszają się fundusze na finansowanie kultury w województwie podkarpackim. Najwięcej środków zostało przeznaczonych na muzea, tj. 21 853 731 zł. W następnej kolejności największe środki zostały przeznaczone na biblioteki (7 007 590 zł), filharmonie, orkiestry, chóry i kapele (6 570 000 zł), domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby (5 135 000 zł) oraz teatry (4 662 000 zł). Galerie i biura wystaw artystycznych, pozostałe instytucje kultury oraz inne niewymienione działania w zakresie kultury przeznaczono łącznie 2 527 000 zł.

Tabela 23. Plan wydatków na 2016 r. w budżecie województw podkarpackiego w Dziale 921- Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Przeznaczenie środków	Kwota dofinansowania
Muzea	21853731
Biblioteki	7007590
Filharmonie, orkiestry, chóry i kapele	6570000
Domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby	5135000
Teatry	4662000
Pozostała działalność	2453614
Pozostałe instytucje kultury	1362000
Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami	1000000
Pozostałe zadania w zakresie kultury	690000
Galerie i biura wystaw artystycznych	475000
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	51208935

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Tabela Nr 2 do Uchwały Nr XVII/312/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 grudnia 2015 r.

Do instytucji finansowych z dotacji budżetowych można zaliczyć 14 instytucji kultury. Należą do nich muzea, domy kultury, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie, Teatr im. W. Siemaszkowej w Rzeszowie, Filharmonia Podkarpacka im. A. Malawskiego, Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu oraz Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach. Jak można zauważyć w poniższej tabeli, najwyższe dofinansowanie w 2016 r. otrzymał WiMBP w Rzeszowie, Filharmonia oraz Teatr im. W. Siemaszkowej.

Tabela 24. Dotacje dla jednostek sektora finansów publicznych

Nazwa instytucji	Kwota dotacji
Muzeum Zamek w Łąncucie	3920000
Muzeum Okręgowe w Rzeszowie	2810000
Muzeum Podkarpackie w Krośnie	2800000
Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej	2180000
Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu	3480000
Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku	3200000
Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu	525000
Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie	2950000
Centrum Kulturalne w Przemyślu	1900000
Teatr im. W. Siemaszkowej w Rzeszowie	4386000
Filharmonia Podkarpacka im. A. Malawskiego w Rzeszowie	5800000
Galeria Sztuki Współczesnej w Przemyślu	475000
Arboretum i Zakład Fizjografii w Bolestraszcach	1362000
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	6905590

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XVII/312/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 grudnia 2015 r.

Na poniższym zestawieniu zaprezentowano szczegółowy podział dotacji celowych dla instytucji kultury w województwie podkarpackim. Największe dofinansowanie w przypadku Teatr im. W. Siemaszkowej w Rzeszowie zostało przeznaczone na Rzeszowskie Spotkania

Teatralne – Festiwal Nowego Teatru (150 tys. zł) oraz Rzeszowskie Spotkania Karnawałowe (100 tys. zł). Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego w Rzeszowie otrzymała środki na organizację Muzycznego Festiwalu w Łańcucie (500 tys. zł) oraz fundusze na organizację cyklu koncertów na terenie Województwa Podkarpackiego pn. „Przestrzeń otwarta dla muzyki” (200 tys. zł). W przypadku WDK w Rzeszowie duże dofinansowanie zostało przeznaczone na opracowanie redakcyjne i druk „Podkarpackiego Informatora Kulturalnego” oraz łamanie i druk „Kalendarza Imprez Kulturalnych” (100 tys. zł). Muzeum Podkarpackie w Krośnie otrzymało natomiast dofinansowanie na potrzeby rewitalizacji elewacji i dachu oraz wymiana systemów bezpieczeństwa ppoż., antywłamaniowego oraz CCTV (217500 zł) oraz na realizację VI Karpackiego Festiwalu Archeologiczny „Dwa Oblicza” – Trzcinnica 2016 (180 tys. zł). Szczegółowy wykaz dotacji prezentuje tabela poniżej.

Tabela 25. Szczegółowy podział dotacji celowych z budżetu dla jednostek sektora finansów publicznych

Nazwa instytucji	Szczegółowy podział dotacji celowych z budżetu
Teatr im. W.Siemaszkowej w Rzeszowie	Realizacja wskazanych zadań i programów w tym na: 1) Rzeszowskie Spotkania Teatralne Festiwal Nowego Teatru - 150.000,-zł, 2) Rzeszowskie Spotkania Karnawałowe – 100.000,-zł, 3) organizację imprez towarzyszących otwarciu Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej – 26.000,-zł.
Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego w Rzeszowie	Realizacja wskazanych zadań i programów, w tym na: 1) Muzyczny Festiwal w Łańcucie – 500.000,-zł, 2) organizację cyklu koncertów na terenie Województwa Podkarpackiego pn. „Przestrzeń otwarta dla muzyki” – 200.000,-zł, 3) organizację cyklu koncertów pt. „Fil-kameralia” – 50.000,-zł, 4) organizację imprez towarzyszących otwarciu Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej – 20.000,-zł.
Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie	Realizacja wskazanych zadań i programów: 1) opracowanie redakcyjne i druk „Podkarpackiego Informatora Kulturalnego” oraz łamanie i druk „Kalendarza Imprez Kulturalnych” – 100.000,- zł, 2) Podkarpacka Jesień Jazzową – 25.000,-zł
Centrum Kulturalne w Przemyślu	Realizacja wskazanych zadań i programów, w tym na: 1) Międzynarodowy Festiwal Jazzowy "JAZZ BEZ..." – 40.000,-zł, 2) Biesiadę Teatralną – Konfrontacje Zespołów Teatralnych Małych Form w Horyńcu Zdroju – 40.000,-zł, 3) Festiwal Kultury Rzeczpospolitej - 80.000,-zł.
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	Realizacja wskazanych zadań i programów, w tym na: 1) Dyskusyjne Kluby Książki – 30.000,-zł, 2) „Wykonywanie zadań powiatowej biblioteki publicznej dla Powiatu Rzeszowskiego” – 72.000,-zł.
Muzeum-Zamek w Łańcucie	Realizacja wskazanych zadań i programów na realizację zadania pn. Ochrona i udostępnianie dziedzictwa kulturowego Ordynacji Łańcuckiej poprzez prace remontowo-konserwatorskie i cyfryzację zasobów Muzeum – Zamku w Łańcucie (OR-KA II) Realizację zadania inwestycyjnych pn.: " Muzeum Polaków ratujących Żydów na Podkarpaciu im. Rodziny Ulmów w Markowej".
Muzeum Okręgowe w Rzeszowie	Realizacja wskazanych zadań i programów na: organizację imprez towarzyszących otwarciu Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej

Muzeum Podkarpackie w Krośnie	Realizacja wskazanych zadań i programów, w tym na: 1) VI Karpacki Festiwal Archeologiczny „Dwa Oblicza” – Trzcinica 2016 – 180.000 zł, 2) realizację zadania pn. Rewitalizacja elewacji i dachu oraz wymiana systemów bezpieczeństwa ppoż., antywłamaniowego oraz CCTV w zabytkowym budynku Muzeum Podkarpackiego w Krośnie – 217.500 zł.
Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemyślu	Realizacja wskazanych zadań i programów: na organizację imprez towarzyszących otwarciu Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej
Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku	Realizacja wskazanych zadań i programów, w tym na: 1) realizację VII edycji Festiwalu „Zakłete w Drewnie” – 40.000 zł, 2) organizację imprez towarzyszących otwarciu Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej – 5.500 zł.
Muzeum Marii Konopnickiej w Żarnowcu	Realizacja wskazanych zadań i programów, w tym na: 1) Festiwal Żarnowiec 2016 – 50.000,- zł, 2) Międzynarodowy Konkurs Plastyczny dla młodzieży szkół podstawowych i gimnazjów pt. „Ilustracja do utworu Marii Konopnickiej” – 10.000,- zł, 3) Konkurs literacki im. Marii Konopnickiej na wiersz i prozę dla młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych – 10.000,- zł.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr XVII/312/15 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 grudnia 2015 r.

2. Wydatki na kulturę w gospodarstwach domowych

Przeciętne roczne wydatki na zakup artykułów i usług kulturalnych w 2015 r. osiągnęły 340,08 zł (wobec 345,96 zł w 2014 r.) na 1 osobę w gospodarstwie domowym i zmniejszyły się nominalnie o 5,88 zł (tj. o 1,7%) w porównaniu z rokiem poprzednim. Udział wydatków na kulturę w łącznych wydatkach gospodarstw domowych wyniósł 2,6% (w 2014 r. - 2,7%). Nieznacznie wzrosła rozpiętość odsetka tych wydatków w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych (z 0,8 p. proc. w 2014 r. do 0,9 p. proc.). W 2015 r. odsetek ten wahał się między 1,9% (gospodarstwa rolników) a 2,8% (gospodarstwa pracujących na własny rachunek).¹²⁸

W 2015 r. w gospodarstwach domowych na bilety wstępu do teatrów, instytucji muzycznych i kina wydano przeciętnie na 1 osobę 27,36 zł (o 11,2% więcej niż w 2014 r.). Tu również zaznaczyły się wyraźne różnice między miastem i wsią, wynikające głównie z ograniczonego dostępu mieszkańców wsi do instytucji kultury. Na bilety wstępu do tych instytucji, gospodarstwa w miastach wydały 36,84 zł przeciętnie na 1 osobę w gospodarstwie domowym (tj. 9,3% łącznych wydatków na kulturę), a na wsi – 10,72 zł (tj. 5,0%).¹²⁹

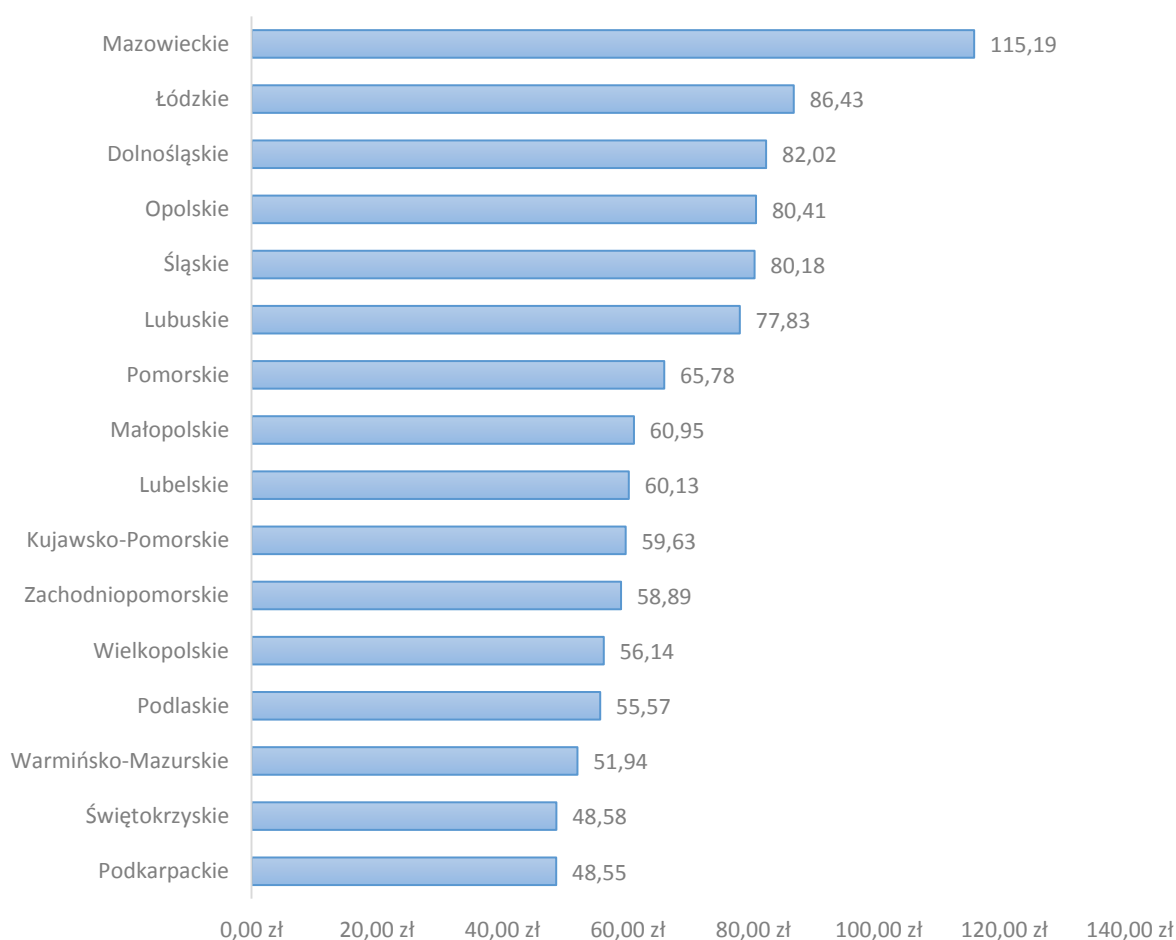
Najwyższe przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę, które przeznaczono na rekreację i kulturę odnotowano w województwie mazowieckim (115,19 zł). W porównaniu do

¹²⁸ Raport „Kultura w 2015 r.”, s. 65

¹²⁹ Tamże, s.66

pozostałych województw, przeciętne wydatki w tym obszarze były niższe, o co najmniej 30 zł. W pozostałych województwach różnicę niebyły aż tak duże. W pierwszej trójce znalazło się również województwo łódzkie (86,43 zł) oraz dolnośląskie (82,02 zł). Najniższe przeciętne miesięczne wydatki na kulturę i rekreację na 1 osobę można wskazać w województwie podkarpackim (48,55 zł), świętokrzyskim (48,58 zł) oraz warmińsko-mazurskim (51,94 zł).

Wykres 11. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę na rekreację i kulturę wg województw w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W przypadku wydatków na kulturę, w 2015 roku środki finansowe najczęściej były wydawane na opłaty za abonament radiowy i telewizyjny oraz telewizję kablową (113,28 zł). Pozostałe wydatki na 1 osobę rocznie w gospodarstwie domowym na kulturę były znacznie mniejsze. Na drugim miejscu można odnotować wydatki na zakup sprzętu do odbioru, rejestracji i odtwarzania dźwięku i obrazu (32,40 zł), na trzecim miejscu natomiast należało wskazać wydatki na gazety i czasopisma (30,36 zł). Warto zaznaczyć, że opłaty za wstęp do teatrów, instytucji muzycznych i kin wynosiły 27,36 zł na 1 osobę rocznie w gospodarstwie

domowym w 2015 roku. Najmniej w 2015 roku przeznaczano środków finansowych na zakup sprzętu i usług foto-filmowych (10,20 zł) oraz na zakup nośników dźwięku i obrazu (6,12 zł).

Wykres 12. Przeciętne wydatki na kulturę na 1 osobę rocznie w gospodarstwach domowych w Polsce w 2015 r.

* Bez podręczników szkolnych oraz innych książek i czasopism do nauki. ** bez opłat za usługi w pakiecie telekomunikacyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Urzędu Statystycznego

Bibliografia

- Analiza deskresearch. Diagnoza dla Strategii Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa.* Rzeszów 2013, BD Center
- Bourdieu P., Passeron J.-C., *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*, Warszawa 1990.
- Bourdieu P., *Zaproszenie do socjologii refleksyjnej*, Warszawa 2001.
- Broszkiewicz W., *Kapitał kulturowy młodego pokolenia Polski współczesnej. Studium na przykładzie wybranych społeczności Podkarpacia*, Rzeszów 2010.
- Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego. Aktualizacja strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013. Rzeszów 2013.
- Długosz P., *Aspiracje życiowe młodzieży pogranicza*, Kraków 2009.
- Fatyga B., *Jakiej kultury Polacy potrzebują i czy edukacja kulturalna im ją zapewnia? Raport o problemach edukacji kulturalnej w Polsce dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.* Warszawa 2009.
- Fatyga B., (red.), I. Oliwińska, M. Sińczuch, P. Zieliński, *Biała księga młodzieży polskiej, t. 2: Dwie prawdy o aktywności. Uwarunkowania i możliwości działania młodzieży w środowisku lokalnym w perspektywie polityki młodzieżowej Rady Europy. Raport z badań*, wyd. MEN, Warszawa 2005.
- Fatyga B., *Młodość bez skrzydeł. Nastolatki w małym mieście*, OBM-ISNS UW, Warszawa 2001.
- Jacyno M., *Iluzje codzienności. O teorii socjologicznej Pierre'a Bourdieu*, Warszawa 1997.
- Szczepański M. S., (red.), *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*, Tychy 2000.
- Kłoskowska A., *Kultura masowa*, Warszawa 2005.
- Kmita J., *Kultura i poznanie*, Warszawa 1985.
- Kunkowski S., *Edukacja kulturalna wobec wyzwań cywilizacyjnych*, w: *Przegląd Pedagogiczny*, Bydgoszcz 2014, nr. 2, s.20-27.
- List intencyjny MKiDN oraz MEN dotyczący współpracy w zakresie upowszechniania edukacji kulturalnej, podpisany dnia 12 marca 2008 r.
- Łysoń P. (red) *Uczestnictwo ludności w kulturze w 2014 r.* Warszawa 2016, Zakład Wydawnictw Statystycznych
- Makowska M., Boguszewski R., *Analiza danych zastanych: zagadnienia wstępne*, w: *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*, M. Makowska (red.). Warszawa 2013.

- Maksymowicz A., Bezpieczne miasteczko. O potrzebie badań socjologicznych. Biuletyn Informacyjny Pracowników AGH, 2004, 135, 9.
- Nowak-Koprowicz E. (red): *Kultura w Europie. Podkarpacie w kulturze. Tom I.* Rzeszów 2014, Punkt Informacji Europejskiej Europe Direct.
- Nowak-Koprowicz E. (red): *Kultura w Europie. Podkarpacie w kulturze. Tom II.* Rzeszów 2014, Punkt Informacji Europejskiej Europe Direct.
- Olbrycht K., Edukacja kulturalna – potrzeby, uwarunkowania, perspektywy.
- Olbrycht K., Edukacja kulturalna – pytania o cel w świetle wielości podmiotów, 2009.
- Olbrycht K., Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży – problemy i wyzwania, w: Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży. Problemy i wyzwania. Materiały z konferencji zorganizowanej przez Komisję Kultury i Ośrodków Przekazu pod patronatem Marszałka Senatu RP prof. Longina Pastusiaka, Warszawa 2003.
- Olechnicki K., Załęcki P., Słownik socjologiczny, Toruń 1999.
- Programu Rozwoju Kultury w Województwie Podkarpackim na lata 2010-2020.* Załącznik do Uchwały Nr XVLI/876/10 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 kwietnia 2010 r. Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie
- Raport „Kultura w 2015 r.” Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.
- Rapley T., Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów, Warszawa 2010.
- Stec A., Żak I., Analiza atrakcyjności turystycznej województwa podkarpackiego. Rzeszów 2008.
- Strategia Rozwoju Kultury Miasta Rzeszowa do Roku 2020.* Urzędu Miasta Rzeszowa Rzeszów 2014
- Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpacie 2020.* Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXVII/697/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 26 sierpnia 2013 r.
- Sulek A., Ogród metodologii socjologicznej. Warszawa 2002.
- Sulek A., W terenie, w archiwum i w laboratorium. Studia nad warsztatem socjologa. Warszawa 1990.
- Sztompka P., Socjologia. Analiza społeczeństwa, Kraków 2002.
- Sztompka P., Teorie zmian społecznych a doświadczenia polskiej transformacji; „Studia Socjologiczne”, nr 1, 1994.
- Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1999.
- Świątkiewicz W., Wokół socjologicznej koncepcji kapitału kulturowego w: Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny, M.S. Szczepański (red.), Tychy 2000.

Tabele i załączniki do Uchwały Budżetowej Województwa Podkarpackiego na 2016 r.

Tecl-ReibelM., Ja-Edukatorka, Centrum Praktyk Edukacyjnych, Poznań 2014.

Uchwała budżetowa Województwa Podkarpackiego na 2016 r.

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970050024>

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19911140493>

Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie. Założenia programowe do planowania pracy w 2016 r. Rzeszów 2016

Wojnar I., Edukacja estetyczna – zmierzch czy szansa?, w: F. Chmielowski (red.), Estetyka sensu largo, Kraków 1998.

Netografia

<http://bwa.esanok.pl/o-nas/>

<http://galeria-sztuki.ipr.pl/>

<http://info.galerie.art.pl/galerie/przemysl.html>

<http://monitoruj.podkarpackie.pl/2.2-kultura-i-dziedzictwo-kulturowe.html>

<http://muzeum.przemysl.pl/mnzp/index.php/o-nas>

<http://muzeum.rzeszow.pl/pl/historia>

<http://rot.podkarpackie.pl/index.php/kapital-ludzki-i-spoeczny-2020/2-2-kultura-i-dziedzictwo-kulturowe>

<http://skansen.sanok.pl/>

<http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/kultura-turystyka-sport/>

<http://wdk.podkarpackie.pl/index.php/stae-formy-pracy/stowarzyszenia-spoeczno-kulturalne>

<http://www.barwypogranicza.pl/instytucje-kultury-w-rzeszowie.html>

<http://www.bip.podkarpackie.pl/index.php/budzet-i-mienie/budzet-wojewodztwa>

<http://www.bip.podkarpackie.pl/index.php/rejestry-i-ewidencje/rejestr-instytucji-kultury>

<http://www.bwa.rzeszow.pl/historia,59.html>

<http://www.bwakrosno.pl/galeria.aspx?nr=4>

<http://www.bwaprzemysl.pl/?historia>

<http://www.ck.przemysl.pl/ck/dzialalnosc.html>

<http://www.ebib.pl/biblioteki/>

<http://www.kultura.erzeszow.pl/kultura-w-rzeszowie2/wyniki-badan-na-temat-kultury,35.html>

<http://www.kultura.resinet.pl/miejsca/galeria/8-biuro-wystaw-artystycznych.html>

<http://www.muzeum.krosno.pl/o-nas/o-muzeum>

<http://www.muzeumzarnowiec.pl/>

<http://www.rzeszow.pl/kultura-i-sport/domy-kultury/wojewodzki-dom-kultury>

<http://www.skanseny.net/skansen/kolbuszowa>

<http://www.wimbp.rzeszow.pl/aktualnosci/art,2300,projekt-wimbp-w-rzeszowie-spotkania-pod-znakiem-pegaza-dofinansowany-w-ramach-programu-promocja-literatury-i-czytelnictwa.html>

<https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Muzea_w_wojew%C3%B3dztwie_podkarpackim

<https://www.zamek-lancut.pl/pl/ZamekDzisiaj>

www.encyklopedia.pwn.pl

Spis ilustracji, rysunków, tabel, zestawień

Rysunek 1. Instytucje kultury w województwie podkarpackim stan na 2014 r.	20
Rysunek 2. Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej) w 2014 r.	48
Rysunek 3. Księgozbiór bibliotek w 2014 r.	49
Rysunek 4. Czytelnicy bibliotek w 2014r.	50
Rysunek 5. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach w 2014 r.	54
Rysunek 6. Liczba domów i ośrodków kultury w 2014 r.	61
Rysunek 7. Liczba imprez organizowanych w domach i ośrodkach kultury a liczba uczestników tych imprez w 2014 r.	62
Rysunek 8. Liczba imprez masowych a liczba uczestników w 2014 r.	75
Rysunek 9. Widzowie w kinach na 1000 ludności w 2015 r.	79
Rysunek 10. Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych w 2014 r.	83
Rysunek 11. Zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców w 2014 r.	91
Rysunek 12. Imprezy oświatowe w muzeach na 10 tys. mieszkańców w 2014 r.	94
Rysunek 13. Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności w 2014 r.	101
Rysunek 14. Ludność na 1 miejsce w teatrach i instytucjach muzycznych w 2014 r.	102
Rysunek 15. Liczba organizacji pozarządowych działających w zakresie kultury w województwie podkarpackim.	105
Rysunek 16. Liczba szkół artystycznych w Polsce (stan na 30 IX 2015 r.)	109
Tabela 1. Proponowane działania w zakresie edukacji kulturalnej w Rzeszowie.	36
Tabela 2. Biblioteki naukowe, fachowe, pedagogiczne, fachowo-beletrystyczne, towarzystw naukowych, ośr. inf. naukowej, technicznej i ekonomicznej w 2014 r. w woj. podkarpackim	51
Tabela 3. Zespoły artystyczne oraz koła (kluby) oraz ich członkowie w 2014 r.	64
Tabela 4. Rodzaje kół (klubów) w 2014 r.	65
Tabela 5. Liczba członków kół (klubów) w 2014 r.	66
Tabela 6. Zespoły artystyczne w 2014 r.	68
Tabela 7. Członkowie zespołów artystycznych w 2014 r.	69
Tabela 8. Wystawy oraz liczba zwiedzających w 2014 r.	73
Tabela 9. Wystawy w obiektach działalności wystawienniczej w 2014 r.	74
Tabela 10. Seanse filmowe oraz liczba widzów seansów filmowych w obiektach działalności wystawienniczej w 2014 r.	74
Tabela 11. Liczba imprez według rodzaju imprezy w 2014 r.	77
Tabela 12. Liczba imprez według miejsca organizacji w 2014 r.	78
Tabela 13. Kina stałe w własność gminy / miasta na prawach powiatu w 2015 r.	80
Tabela 14. Liczba seansów oraz widzów w kinach stałych we własności gminy/miasta na prawach powiatu w 2015 r.	81
Tabela 15. Multipleksy w Polsce w 2015 r.	82
Tabela 16. Muzea w woj. podkarpackim w 2014 r.	90
Tabela 17. Rodzaje imprezy oświatowe w muzeach i oddziałach w 2014 r.	93

Tabela 18. Liczba oraz działalność sceniczna i wystawiennicza w teatrach i instytucjach muzycznych w 2014 r.....	100
Tabela 19. Siedziba organizacji pozarządowej a obszar działalności organizacji	107
Tabela 20. Szkoły artystyczne według województw (stan na 30 IX 2015r.)	108
Tabela 21. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w 2015 r.....	111
Tabela 22. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego według wybranych rodzajów klasyfikacji budżetowej w 2015 r. 112	
Tabela 23. Plan wydatków na 2016 r. w budżecie województw podkarpackiego w Dziale 921- Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.....	113
Tabela 24. Dotacje dla jednostek sektora finansów publicznych.....	113
Tabela 25. Szczegółowy podział dotacji celowych z budżetu dla jednostek sektora finansów publicznych	114

Wykres 1. Biblioteki i filie ogółem w 2014 r.....	47
Wykres 2. Czytelnicy (użytkownicy aktywnie wypożyczający) w ciągu roku z bibliotek naukowych i fachowych w 2014 r.....	52
Wykres 3. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w 2014 r.....	53
Wykres 4. Pracownicy bibliotek ogółem w 2014 r.	55
Wykres 5. Liczba uczestników imprez organizowanych w woj. podkarpackim w podziale na rodzaj imprezy w 2014 r.....	63
Wykres 6. Liczba kursów zorganizowanych w 2014 r.	67
Wykres 7. Liczba uczestników w 2014r. w imprezach masowych*	76
Wykres 8. Imprezy oświatowe w muzeach i oddziałach ogółem w 2014 r.	92
Wykres 9. Deklarowany obszar działalności organizacji pozarządowych w zakresie kultury*	106
Wykres 10. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w latach 2006 - 2015	111
Wykres 11. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę na rekreację i kulturę wg województw w 2015 r.....	116
Wykres 12. Przeciętne wydatki na kulturę na 1 osobę rocznie w gospodarstwach domowych w Polsce w 2015 r.	117

Zestawienie 1. Treści składowe pojęcia kapitał kulturowy.....	13
---	----